

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

Jaarverslag 2013

Voorwoord

Per 1 januari 2013 was de samenvoeging van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Houtverwerkende Industrie en Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de sector Waterrecreatie en de Kunststoffen en Houten Jachtbouw een feit. Voor u ligt het eerste jaarverslag van het nieuwe pensioenfondsvmet de naam Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvvoor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw.

Het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvvoor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw, verder in dit verslag aan te duiden als 'het pensioenfondsv', brengt hierbij verslag uit over de verrichte werkzaamheden, het gevoerde beleid en de ontwikkelingen in het jaar 2013. Tevens geeft het jaarverslag inzage in de financiële positie en in de resultaten van het pensioenfondsv. De volledige verslagperiode heeft betrekking op het samengevoegde fondsv. De toename van bedragen en cijfers is in veel gevallen het gevolg van de toename van het deelnemersbestand met 937 werknemers en 256 werkgevers per 1 januari 2013.

De financiële positie van het pensioenfondsvwas ook afgelopen jaar een punt van zorg. De driemaands gemiddelde UFR-rente zorgde voor grote fluctuaties in de dekkingsgraad. Het pensioenfondsvheeft het jaar afgesloten met een dekkingsgraad van 104,4%.

In juli 2013 heeft het bestuur de projectgroep PHJ 2015 opgericht om de implementatie van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsvsen en het nieuwe Financieel Toetsingskader voor te bereiden. De projectgroep bestaat uit afgevaardigden van cao-partijen uit de houtverwerkende industrie en uit de jachtbouw, een lid van de deelnemersraad en het voltallige pensioenfondsvbestuur. De projectgroep staat onder leiding van een externe projectleider.

Het jaar 2013 is afgesloten met een beleggingsrendement van 2,3% (inclusief de renteafdekking is het rendement -4,6%). Over 2013 is een z-score behaald van 0,36. De performancetoets over de periode tot en met december 2013 bedraagt 2,37. Daarmee blijft de performancetoets net als in 2012 boven het minimaal vereiste nulpunt.

Ten aanzien van alle op 1 januari 2013 opgebouwde pensioenaanspraken is besloten om niet tot indexatie over te gaan. Dit is conform het toeslagbeleid en de herstelplanmaatregelen. De indexatie per 1 januari 2014 is tevens nihil. Het korte termijn herstelplan uit 2009 is afgerond zonder korting op rechten of uitkeringen. Dit is mogelijk geweest door gunstige besluiten aan de cao-tafel en door een hoge afdekking tegen rentedaling door het bestuur.

Het bestuur bedankt iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van de stichting.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvvoor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

De heer P.M. Schuil

Voorzitter

De heer A.A.J. Heijnen

Secretaris

Inhoud

1	Kerncijfers.....	7
2	Het pensioenfonds	11
2.1	Inleiding.....	11
2.2	Over het pensioenfonds	11
2.2.1	Naam en vestigingsplaats.....	11
2.2.2	Doelstelling	11
2.2.3	Samenwerkende organisaties.....	11
2.2.4	Externe partijen.....	11
2.3	Het bestuur.....	12
2.3.1	Samenstelling	12
2.3.2	Vergaderdata	13
2.3.3	Bestuurlijke commissies.....	13
2.4	De visitatiecommissie	14
2.5	Het verantwoordingsorgaan.....	15
2.6	De deelnemersraad	15
2.7	Uitbesteding	16
3	Ontwikkelingen.....	17
3.1	Financiële positie.....	17
3.1.1	Financiële positie pensioenfonds	17
3.1.2	Herstelplan.....	17
3.1.3	Waardeoverdracht en onderdekking	18
3.2	Samenvoeging met BPF Jachtbouw.....	18
3.2.1	Inleiding	18
3.2.2	Doelstelling	18
3.2.3	Uitgangspunten.....	18
3.2.4	Financiële aspecten samenvoeging Jachtbouw	18
3.2.5	Nieuwe pensioenregeling.....	19
3.3	Wet- en regelgeving	19
3.3.1	Ontwikkelingen wet- en regelgeving.....	19
3.3.2	Verhoging AOW-leeftijd en beperking fiscale grenzen	19
3.3.3	Fiscale schokbestendigheid pensioencontracten	20
3.3.4	Governance kwaliteitsverbetering bestuur pensioenfondsen	20
3.3.5	Opvolging door bestuur.....	21
3.3.6	Overige ontwikkelingen.....	21
3.4	Goed pensioenfondsbestuur.....	22
3.4.1	Zelfevaluatie	22
3.4.2	Compliance.....	22
3.4.3	Gedragscodes	23
3.4.4	Code Pensioenfondsen.....	23

3.4.5	Intern toezicht	23
3.4.6	Geschiktheid bestuurders	23
3.4.7	Risicobeheer	24
3.5	Pensioencommunicatie	25
3.5.1	Communicatiebeleid	25
3.5.2	Ingezette pensioencommunicatie.....	26
3.5.3	Ontwikkelingen pensioencommunicatie	26
3.6	Toezichthouder AFM en DNB.....	27
3.6.1	Autoriteit Financiële Markten (AFM).....	27
3.6.2	De Nederlandsche Bank (DNB)	27
4	Financieel beleid.....	29
4.1	Inleiding.....	29
4.2	Premie.....	29
4.3	Toeslag	30
4.4	Kosten uitvoering pensioenbeheer	31
4.5	Beleggingen	32
4.5.1	Terugblik economie en financiële markten	32
4.5.2	Gevoerd beleid	33
4.5.3	Specifieke financiële instrumenten (derivaten).....	39
4.5.5	Gevoeligheidsanalyse.....	40
4.5.6	Verantwoord beleggen	40
4.5.7	Risico's vermogensbeheer.....	41
4.5.8	Z-score	44
4.5.9	Vermogensbeheerkosten van het fonds.....	44
4.6	Actuariële analyse	48
4.7	Slotopmerkingen	48
4.8	Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur.....	49
5	Uitvoering van de pensioenregeling	50
6	Visitatiecommissie	51
7	Verantwoordingsorgaan en Deelnemersraad.....	52
7.1	Verantwoordingsorgaan	52
7.1.1	Bevindingen	52
7.1.2	Oordeel.....	53
7.1.3	Reactie bestuur.....	53
7.2	Deelnemersraad.....	53
7.2.1	Adviezen	53
7.2.2	Toeslag.....	54
7.2.3	Jaarverslag 2013	54
7.2.4	Advies	54
7.2.5	Reactie bestuur.....	54

8	Jaarrekening	55
8.1	Balans per 31 december	55
8.2	Staat van baten en lasten	56
8.3	Kasstroomoverzicht	57
8.4	Algemene toelichting	57
8.4.1	Inleiding	57
8.4.2	Overeenstemmingsverklaring	58
8.4.3	Stelselwijziging VPL regeling	58
8.4.4	Algemene grondslagen	58
8.4.5	Specifieke grondslagen	59
8.4.6	Grondslagen kasstroomoverzicht	63
8.5	Toelichting op de Balans	64
8.5.1	Beleggingen voor risico fonds	64
8.5.2	Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	70
8.5.3	Vorderingen en overlopende activa	70
8.5.4	Overige activa	71
8.5.5	Stichtingskapitaal en reserves	71
8.5.6	Technische voorzieningen voor risico fonds	73
8.5.7	Langlopende schulden	76
8.5.8	Overige schulden en overlopende passiva	76
8.5.9	Risicobeheer en derivaten	78
8.5.10	Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	85
8.5.11	Verbonden partijen	86
8.6	Toelichting op de staat van baten en lasten	87
8.6.1	Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	87
8.6.2	Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	89
8.6.3	Overige baten	89
8.6.4	Pensioenuitkeringen	90
8.6.5	Pensioenuitvoeringskosten	90
8.6.6	Pensioenopbouw	91
8.6.7	Indexering en overige toeslagen	91
8.6.8	Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	92
8.6.9	Rentetoevoeging	92
8.6.10	Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	92
8.6.11	Wijziging marktrente	92
8.6.12	Wijziging overige actuariële uitgangspunten	92
8.6.13	Saldo overdracht van rechten	93
8.6.14	Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	93
8.6.15	Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	93
8.6.16	Overige lasten	94
8.6.17	Belastingen	94
9	Overige gegevens	95
9.1	Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	95
9.2	Gebeurtenissen na balansdatum	95
9.3	Actuariële verklaring	95

9.4	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	96
10	Nevenfuncties bestuursleden.....	98
11	Begrippenlijst	100

1 Kerncijfers

Meerjarenoverzichten¹

Pensioenregeling

(Bedragen x EURO 1)	2013		2012	2011	2010	2009
Franchise Maximum	13.900		15.119	14.952	14.701	14.452
Pensioengrondslag	36.953		34.945	34.345	34.014	33.350
Premiepercentage	HVI	JB				
Werkgever	11,75	11,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Werknemer	11,75	10,5	12,5	12,5	12,5	12,5

Indexatie

	2013	2012	2011	2010	2009
Actieven	0%	0%	0%	0%	0%
Inactieven	0%	0%	0%	0%	0%

Ontwikkelingen van het deelnemersbestand:

Deelnemers, gewezen deelnemers, pensioentrekkenden en aangesloten ondernemingen pensioenregeling

	31-12-2013*		31-12-2012		31-12-2011		31-12-2010		31-12-2009	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Deelnemers	4.331	24,3	3.377	20,3	3.541	16,9	3.575	16,9	3.765	17,6
Arbeidsongeschikten	264	1,5	280	1,7	283	1,3	326	1,5	342	1,6
Gewezen deelnemers	10.484	58,7	10.240	61,6	14.323	68,2	14.495	68,2	14.318	67,1
Pensioentrekkenden	2.774	15,5	2.727	16,4	2.866	13,6	2.847	13,4	2.917	13,7
Totaal	17.853	100,0	16.624	100,0	21.013	100,0	21.243	100,0	21.342	100,0
Aangesloten Ondernemingen	706		442		442		422		435	

* Per 01-01-2013 is door de samenvoeging met BPF Jachtbouw 937 actieve deelnemers en 256 ondernemingen toegenomen.

¹ De cijfers over 2013 in de meerjarenoverzichten worden beïnvloed door de samenvoeging met BPF Jachtbouw per 01-01-2013.

Mutatieoverzicht deelnemers boekjaar

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschikte deelnemers	Gepensioneerden	Totaal
Stand per 1 januari 2013	3.377	10.240	280	2.727	16.624
Hertoetreding	117	-117	0	0	0
Uit dienst	-375	375	0	0	0
Arbeidsongeschiktheid	-7	-1	8	0	0
Revalidering	2	1	-3	0	0
Pensionering	-36	-166	-19	146	-75
Toetreding	1.265	307	0	158	1.730
Overlijden	-4	-27	-2	-142	-175
Waardeoverdracht	-1	-122	0	0	-123
Afkoop emigratie / klein pensioen	-5	-625	0	-112	-742
Beëindiging tijdelijke uitkering	0	0	0	-3	-3
Overige oorzaken	-2	619	0	0	617
Stand per 31-12-2013	4.331	10.484	264	2.774	17.853

Op pagina 74 van het jaarverslag treft u het mutatieoverzicht met betrekking tot de voorziening.

Ontwikkelingen van de financiële situatie:

Premiebatens, pensioenuitkeringen en saldo waardeoverdrachten

(Bedragen x EURO 1.000)	2013	2012	2011	2010	2009
Feitelijke premie*	17.213	13.561	13.329	13.394	14.351
Feitelijke premie (exclusief premie overgangsregeling)	16.446	12.833	12.529	12.590	13.490
Zuivere kostendekkende premie	16.897	12.605	10.275	8.322	13.147
Gedempte kostendekkende premie	14.885	10.482	9.363	8.074	10.924
Pensioenuitkeringen	7.586	11.668	7.281	6.939	6.553
waarvan periodieke uitkeringen:	6.554	6.855	6.878	6.490	6.167
waarvan afkopen:	1.032	4.813	403	449	386
Saldo waardeoverdrachten	-22	-17	45	623	-8

* Per 01-01-2013 zijn door de samenvoeging met BPF Jachtbouw de premiebatens met € 3.185 toegenomen. De feitelijke premie over de jaren 2013 en 2012 is inclusief de inkoopsum uithoofde van de toekenning VPL aanspraken.

Voorzieningen, stichtingskapitaal en reserves, belegd vermogen

(Bedragen x EURO 1.000)	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011	31-12-2010	31-12-2009
Voorzieningen	329.950	337.745	313.010	261.519	223.047
Rekenrente *	2,9%	2,6%	2,7%	3,4%	3,9%
Algemene reserve	14.375	16.071	-2.618	-3.742	-3.054
Beleggingen	382.273	388.151	326.422	267.499	227.932
Liquide middelen	424	5.336	2.818	2.022	2.199
Langlopende schuld VPL **	-2.380	-3.020	-2.921	-2.680	-2.351
Saldo overige activa en passiva	-35.992	-36.651	-15.927	-9.064	-7.787
Totaal pensioenvermogen	344.325	353.816	310.392	257.777	219.993

* Betreft de bij de duration van de verplichtingen behorende rente uit de rentetermijnstructuur.

** Tot boekjaar 2013 werden de nog niet aangewende middelen uit hoofde van VPL verantwoord als bestemmingsreserve. Het bestuur van het fonds heeft besloten om de ontwerp-richtlijn te volgen en de VPL-middelen te verantwoorden als langlopende schuld vanaf boekjaar 2013. Omwille van de vergelijkbaarheid zijn de vergelijkende cijfers aangepast.

Dekkingsgraad

(In procenten)	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011	31-12-2010	31-12-2009
Aanwezige dekkingsgraad	104,4	104,8	99,2	98,6	98,6
Vereiste dekkingsgraad	107,7	107,1	107,2	106,0	106,5

Dit betreft de aanwezige en vereiste dekkingsgraad volgens het in de Pensioenwet opgenomen Financiële Toetsingskader Pensioenfondsen (gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB). De dekkingsgraad is berekend over het stichtingskapitaal en de reserves exclusief de bestemmingsreserve.

Ontwikkelingen van vermogensbeheer:**Verdeling beleggingsportefeuille**

Verdeling beleggingsportefeuille (Bedragen x EURO 1.000)	31-12-2013		31-12-2012		31-12-2011		31-12-2010		31-12-2009	
Portefeuille	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
Vastgoedbeleggingen	11.867	3,1	11.461	3,0	10.157	3,1	8.234	3,1	9.406	4,1
Aandelen	31.598	8,3	30.009	7,7	26.951	8,3	28.748	10,7	26.050	11,4
Vastrentende waarden	295.873	77,4	285.146	73,5	225.689	69,1	206.645	77,3	172.060	75,5
Derivaten	31.917	8,3	54.000	13,9	58.347	17,9	17.777	6,6	14.552	6,4
Overige beleggingen	11.018	2,9	7.535	1,9	5.278	1,6	6.095	2,3	5.864	2,6
Totaal belegd vermogen	382.273	100,0	388.151	100,0	326.422	100,0	267.499	100,0	227.932	100,0

De waarde van het Liability Overlay Fund (LOF) is per balansdatum 71.658. Op basis van look-through zijn de participaties in dit fonds als volgt in de jaarrekening gerubriceerd: Vastrentende waarden 79.146, en derivaten 31.917. De negatieve derivaten in het LOF zijn in de jaarrekening opgenomen onder de schulden ad 39.405.

Beleggingsopbrengsten en kosten vermogensbeheer

(Bedragen x EURO 1.000)	2013	2012	2011	2010	2009
Directe opbrengsten	1.136	-1.377	1.391	2.337	5.562
Indirecte opbrengsten	-17.600	46.635	45.321	22.574	2.742
Kosten vermogensbeheer **	-1.058	-824	-628	-675	-112*
Totaal	-17.522	44.434	46.084	24.236	8.192

* Verlaging opgenomen in 2009 wegens compensatie door de vermogensbeheerder

** Dit zijn enkel de directe kosten die het Fonds op factuurbasis betaalt aan de uitvoerders.

Beleggingsrendement

(In procenten)	2013	2012	2011	2010	2009
Totaal rendement exclusief overlay portefeuille	2,3	11,2	2,7	5,7	12,7
Inclusief overlay portefeuille	-4,6	14,5	17,7	11,8	3,7
Z-score	0,36	0,42	0,49	0,30	0,87
Performancetoets:	2,37	1,28	0,60	0,37	0,16

De z-score en de performancetoets zijn berekend exclusief het rendement op de overlay portefeuille.

Kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer

	2013	2012	2011
Kosten vermogensbeheer als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,47%	0,49%	0,39%
Kosten pensioenbeheer in euro's per deelnemer en pensioengerechtigde	€ 212,92	€ 251,73	€ 202,09

Een toelichting bij deze cijfers treft u in paragraaf 4.4 (pensioenbeheer) en 4.5.9 (vermogensbeheer).

2 Het pensioenfonds

2.1 Inleiding

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw heeft verschillende organen, zoals het bestuur, de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. Daarnaast zijn ook een aantal externe partijen intensief bij het pensioenfonds betrokken. In dit hoofdstuk stelt het pensioenfonds de organen en de externe partijen aan u voor. Eerst volgen de doelstelling en een aantal algemene gegevens van het pensioenfonds.

2.2 Over het pensioenfonds

2.2.1 Naam en vestigingsplaats

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw is statutair gevestigd en kantoorhoudend te De Meern. Het pensioenfonds is ingeschreven in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41145265. De laatste statutenwijziging vond plaats op 10 januari 2013. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie, de belangenorganisatie voor pensioenfondsen.

2.2.2 Doelstelling

Het doel van het pensioenfonds is om nu en in de toekomst uitkeringen te verstrekken aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Om dit doel te realiseren worden in overeenstemming met de statuten en het pensioenreglement premies geïnd bij de aangesloten ondernemingen en worden de verkregen middelen beheerd en belegd.

2.2.3 Samenwerkende organisaties

Onderstaande organisaties benoemen de leden van het bestuur, de leden van de deelnemersraad en van het verantwoordingsorgaan:

- 1) de Nederlandse Emballage- en Palletindustrie Vereniging en de Nederlandse Vereniging van Klompenfabrikanten
- 2) de Vereniging van Nederlandse Borstelfabrikanten en de Vereniging HAS
- 3) FNV Bouw
- 4) CNV Vakmensen
- 5) Hiswa Vereniging

2.2.4 Externe partijen

Het pensioenfonds werkt samen met de volgende externe partijen.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.

Vastgoedbeheer

Syntrus Achmea Vastgoed B.V.

Adviserend actuaris

De heer A. Berger AAG, Towers Watson B.V., te Apeldoorn

Certificerend actuaris

De heer drs. Y. Hauet AAG RBA, Sprenkels & Verschuren B.V., te Amsterdam

Accountant

De heer drs. F. M. van den Wildenberg RA, KPMG Accountants N.V., te Amstelveen

Compliance officer

De heer B.M. Peters, Nederlands Compliance Instituut B.V., te Capelle aan den IJssel

2.3 Het bestuur

2.3.1 Samenstelling

Het paritaire bestuur was in 2013 als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Benoeming	Benoemd tot	Organisatie
De heer P.M. Schuil	26 november 2004	26 november 2014	2
De heer mr. A.J.M. Ceelaert	1 januari 2000	31 december 2015	1 en 2
Mevrouw P.A. de Bruijn	1 januari 2013	1 januari 2016	5
De heer F.F. Faber	1 januari 2009	1 januari 2016	1

Leden werknemers	Benoeming	Benoemd tot	Organisatie
De heer A.A.J. Heijnen	11 december 1999	10 december 2016	3
De heer H. Roeten	28 maart 2013	28 maart 2016	4
De heer M.T.E. Zonnenberg	1 januari 2013	1 januari 2016	3
Mevrouw J.M.C. Snels	1 februari 2009	1 februari 2016	3

In 2013 was de heer A.A.J. Heijnen voorzitter van het pensioenfonds en de heer P.M. Schuil secretaris van het pensioenfonds.

De heer A.A.J. Heijnen is in november 2013 herbenoemd. Zijn zittingsperiode is langer dan 12 jaar, waarmee de norm van de Code Pensioenfondsen wordt overschreden. De heer Heijnen heeft echter aangegeven dat hij het bestuur in december 2014 gaat verlaten. 2014 wordt gebruikt om zijn werkzaamheden over te dragen aan zijn opvolger.

Als gevolg van de samenvoeging met BPF Jachtbouw is het bestuur per 1 januari 2013 uitgebreid met twee leden. Mevrouw P.A. de Bruijn namens Hiswa Vereniging en de heer M.T.E. Zonnenberg namens FNV Bouw.

De heer L.P. Raadgever heeft het bestuur per 1 januari 2013 verlaten. Als opvolger is in 2013 de heer H. Roeten namens CNV Vakmensen benoemd.

Mevrouw Snels heeft het bestuur per 1 september 2013 verlaten. Als opvolger is de heer W. van Houwelingen namens FNV Bouw per 21 februari 2014 benoemd.

In paragraaf 10.1 zijn de nevenfuncties van de bestuursleden opgenomen.

2.3.2 Vergaderdata

Het bestuur heeft in het verslagjaar 2013 vijf maal een reguliere bestuursvergadering gehouden. De vergaderingen vonden plaats op 20 maart, 4 juni, 20 september, 28 november en 3 december. Daarnaast vond op 8 mei 2013 een bestuursdag plaats over de governance en het nieuwe pensioencontract per 2015. Op 5 juli 2013 vond een bestuursdag plaats over de pensioenhervormingen en de investment beliefs. Op 28 november vond de zelfevaluatie plaats.

2.3.3 Bestuurlijke commissies

In verband met toenemende complexiteit werkt het pensioenfonds met een aantal bestuurlijke commissies. De commissies doen voorbereidend werk zodat het bestuur een afgewogen besluit kan nemen. De afzonderlijke commissies kunnen in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en consequenties van de door het bestuur te nemen beleidsbeslissingen. Tevens kan voor verdere uitvoering van bestuurlijke besluiten een specifiek mandaat aan een commissie worden verleend. Bij alle commissies met uitzondering van de geschillencommissie is een afvaardiging van Syntrus Achmea aanwezig tijdens de commissievergaderingen. De leden van een bestuurlijke commissie kunnen zich tevens laten bijstaan door externe deskundigen.

In 2013 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

Voorzittersoverleg

Het voorzittersoverleg wordt gevormd door de voorzitters, de heer P.M. Schuil en de heer A.A.J. Heijnen. Het voorzittersoverleg heeft in 2013 elf maal vergaderd. Het voorzittersoverleg doet voorbereidend werk in diverse algemene kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Het voorzittersoverleg bespreekt de onderwerpen voor de bestuursvergaderingen vooraf met de pensioenuitvoerder. Hiermee wordt de effectiviteit en de slagkracht van de bestuursvergaderingen groter. De voorzitters brengen advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen over het beleid.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit de heer A.A.J. Heijnen en de heer P.M. Schuil. De heer M.T.E. Zonneberg was in het kader van zijn beleggingsopleiding toevoerder. De beleggingsadviescommissie is in 2013 vier keer bij elkaar geweest. De leden van de beleggingsadviescommissie werden in 2013 bijgestaan door een onafhankelijke deskundige, de heer H. Hoos van AssetAdvisors. De beleggingsadviescommissie bespreekt het strategisch beleggingsbeleid in de vorm van het beleggingsplan. Specifiek worden de rendementen en de risico's van beleggingen besproken. In 2013 is als gevolg van de invoering van de 3-maands gemiddelde UFR rente veel aandacht besteed aan de renteafdekking. Daarnaast hebben onder andere de risicorapportage, het DNB themaonderzoek uitbesteding vermogensbeheer, de investment beliefs, het NL Ondernemingsfonds, het beleggingsbeleid voor commodities, de liquiditeitsanalyse en de kosten van vermogensbeheer op de agenda gestaan. De beleggingsadviescommissie brengt verslag en advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen over het beleggingsbeleid.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie bestond in 2013 uit de heer mr. A.J.M. Ceelaert, mevrouw J.M.C. Snels en de heer J. van den Heuvel namens de Vereniging Hiswa. Mevrouw Snels heeft de communicatiecommissie in september verlaten. Zij is per december 2013 vervangen door de heer M.T.E. Zonneberg.

De communicatiecommissie is in 2013 vier keer bij elkaar geweest. De communicatiecommissie bespreekt ondermeer het strategisch communicatiebeleid, het communicatiejaarplan, de communicatiebegroting en de nieuwsbrieven. In 2013 hebben daarnaast onder andere de nieuwe huisstijl, de start- en stopbrief, de UPO-modellen, de pensioenplanner, de CAO-

garantieregeling, de aanbevelingen van de STAR, het verkorte jaarverslag en het websitebezoek op de agenda gestaan. De commissie brengt verslag en advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen over het communicatiebeleid.

Auditcommissie

De auditcommissie bestaat uit de heer F.F. Faber en de heer H. Roeten. De auditcommissie heeft in 2013 vijf maal vergaderd. De auditcommissie begeleidt het jaarwerk en beoordeelt het functioneren van de externe accountant, de externe actuaire en de administrateur. In 2013 heeft de Auditcommissie tevens de taak gekregen om de migratie van het administratieplatform per 01-01-2014 te begeleiden. Hiervoor is in januari 2014 een tijdelijke migratiecommissie opgericht. De auditcommissie brengt verslag en advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen.

Risicocommissie

De risicocommissie bestaat uit mevrouw P.A. de Bruijn en de heer M.T.E. Zonnenberg. De risicocommissie is in 2013 vier maal bij elkaar gekomen. De voornaamste taak van de risicocommissie was het bestaande risicomanagement een stap verder te brengen. Hiertoe is het bestaande risicomanagement programma geëvalueerd. Omdat uit de beoordeling bleek dat het bestaande risicomanagement programma niet voldeed aan de wensen en eisen van het bestuur is vervolgens een selectie voor een nieuw risicomanagement programma gestart. De risicocommissie heeft hierover verslag en advies uitgebracht aan het bestuur. Het bestuur heeft het advies van de risicocommissie overgenomen. Het nieuwe risicomanagement programma zal in 2014 geïmplementeerd worden.

Gezamenlijke geschillencommissie

Het pensioenfonds heeft met een aantal andere pensioenfondsen een groep personen benoemd waaruit de geschillencommissie kan worden samengesteld. Als secretaris van de geschillencommissie treedt op een via Brunel Nederland B.V. aan te wijzen jurist. De secretaris stelt in voorkomende gevallen de geschillencommissie samen uit onderstaande groep personen en informeert het bestuur van het pensioenfonds hierover.

Leden	Benoemd tot
De heer A.A.M. Broos	31 december 2015
De heer W. van den Beucken	31 december 2015
De heer A. Th. M. van Hulst	31 december 2015
De heer D.A.J. Kamp	31 december 2015
De heer N. Ruiter	31 december 2015
De heer A.W. van Vliet	31 december 2015

De geschillencommissie heeft tot taak het bestuur te adviseren over geschillen tussen de deelnemer en het pensioenfonds over de uitvoering van de pensioenregeling wegens een individuele beslissing die het bestuur jegens de belanghebbende heeft genomen. In 2013 is de geschillencommissie niet bij elkaar gekomen, aangezien er geen geschillen zijn gemeld.

2.4 De visitatiecommissie

Het bestuur draagt zorg voor de organisatie van een transparant intern toezicht. Het intern toezicht, in de vorm van een visitatiecommissie, heeft betrekking op het kritisch bezien van het functioneren van het bestuur van het pensioenfonds door onafhankelijke deskundigen. De taak van de visitatiecommissie is om na te gaan of het bestuur op de juiste wijze heeft bestuurd en daarbij zijn aandacht aan alle relevante risico's heeft besteed. Het gaat dus primair over de vraag of er op de goede wijze besluitvorming heeft plaats gevonden. Ook rekent de visitatiecommissie het tot haar taak na te gaan of het bestuur alle relevante risico's onderkent en daar adequate aandacht aan schenkt.

Samenstelling

De visitatiecommissie bestond in 2013 uit drie leden:

- de heer J.D. Carrière
- de heer B. Davis
- de heer L. Kirchner

Het laatste visitatierapport dateert van oktober 2012. In 2013 heeft geen visitatie plaatsgehad. De nieuwe RvT die vanaf juli 2014 aantreedt, wordt gevraagd om in haar toezicht aan te sluiten op het laatste visitatierapport.

2.5 Het verantwoordingsorgaan

Het doel van het verantwoordingsorgaan is het toezien op een juiste uitvoering van de pensioenregeling voor alle betrokkenen. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd en over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur. Daarnaast adviseert het verantwoordingsorgaan het bestuur gevraagd of uit eigen beweging over diverse fondsangelegenheden.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2013 vier keer vergaderd, waarvan twee keer met een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. Na afloop van de vergaderingen op 5 april 2013 en 4 oktober 2013 heeft het verantwoordingsorgaan een opleiding gevolgd over het nieuwe pensioencontract en het nieuwe FTK per 1 januari 2015.

Samenstelling

Het verantwoordingsorgaan is als gevolg van de samenvoeging met BPF Jachtbouw per 1 januari 2013 uitgebreid van 6 leden naar 9 leden: 3 deelnemers, 3 pensioengerechtigden en 3 werkgevers. Het verantwoordingsorgaan was in 2013 als volgt samengesteld:

Leden	Organisatie	Benoemd tot
De heer H. ten Klooster	4	01-07-2014
De heer J. Heus	3	01-07-2014
De heer J. Neessen	3	01-07-2014
De heer G. den Hartog	3	01-07-2014
De heer A.G.H. Leenders	2	01-07-2014
De heer A. Pastor	5	01-07-2014
De heer S. van Dijk	3	01-07-2014
De heer R.A.M. van Hoesel	1	01-07-2014
Vacature	4	nvt

De heer R.A.M. van Hoesel was in 2013 voorzitter van het verantwoordingsorgaan. Voor het verslag van het verantwoordingsorgaan verwijzen wij u naar paragraaf 7.1 van dit jaarverslag.

2.6 De deelnemersraad

De deelnemersraad behartigt de belangen van de deelnemers en gepensioneerden in de uitvoering van de pensioenregeling. De deelnemersraad adviseert daarbij het bestuur gevraagd of uit eigen beweging over diverse fondsangelegenheden.

De deelnemersraad heeft in 2013 vier keer vergaderd, waarvan twee keer met een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. Na afloop van de vergaderingen op 5 april 2013 en 4 oktober 2013 heeft het verantwoordingsorgaan een opleiding gekregen over het nieuwe pensioencontract en het nieuwe FTK per 1 januari 2015.

Samenstelling

De deelnemersraad was in 2013 als volgt samengesteld:

Leden	Organisatie	Benoemd tot
De heer H. ten Klooster	4	01-07-2014
De heer J. Heus	3	01-07-2014
De heer A.M. Kruithof	3	01-07-2014
De heer J. Neessen	3	01-07-2014
De heer T. Grovenstein	4	01-07-2014
De heer G. den Hartog	3	01-07-2014
De heer P. van der Vis	3	01-07-2014
De heer S. van Dijk	3	01-07-2014
Vacature	4	nvt

De heer H. ten Klooster was in 2013 voorzitter van de deelnemersraad. Voor het verslag van de deelnemersraad verwijzen wij u naar paragraaf 7.2 van dit jaarverslag.

2.7 Uitbesteding

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogensbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea. Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet verantwoordelijk blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken.

De uitvoeringsorganisatie is ondergebracht bij de volgende rechtspersonen:

- Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.
- Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.

Het pensioenfonds en Syntrus Achmea hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in een overeenkomst van Pensioenbeheer, een overeenkomst van Financieel Pensioen Management, een overeenkomst van Vermogensbeheer en een overeenkomst van Vastgoed. Alle overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen.

3 Ontwikkelingen

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen waarmee het pensioenfonds te maken heeft gekregen in 2013. Als gevolg van deze ontwikkelingen zijn door het bestuur keuzes gemaakt. In dit hoofdstuk wordt hieraan aandacht besteed.

3.1 Financiële positie

3.1.1 Financiële positie pensioenfonds

De dekkingsgraad van het fonds kende in 2013 grote schommelingen. Het hoogst was de dekkingsgraad in april 2013 met 108,0%. Het laagst was de dekkingsgraad in juni 2013 met 99,4%.

In november 2013 heeft het fonds een onderzoek laten uitvoeren naar de grondslagen voor het kort leven risico. Aangezien veel minder deelnemers bij overlijden aanspraak maken op nabestaandenpensioen dan gedacht, zijn naar aanleiding van dit onderzoek de grondslagen voor het kort leven risico bijgesteld. Dit had in december 2013 een positief effect op de dekkingsgraad van 0,4%.

Het pensioenfonds had 2012 afgesloten met een dekkingsgraad van 104,8% en sloot 2013 af met een dekkingsgraad van 104,4%.

3.1.2 Herstelplan

Herstelplan 2009

In 2008 is door de kredietcrisis en de dalende rente een reservetekort en een dekkingstekort ontstaan. Het pensioenfonds heeft op 1 april 2009 een 5-jaars herstelplan ingediend bij DNB. In het herstelplan waren de volgende maatregelen opgenomen waardoor binnen 5 jaar het pensioenfondsvermogen voldoende hersteld moest zijn:

- In de jaren 2010, 2011 en 2012 is de jaarlijkse pensioenopbouw verlaagd tot 1,85% per dienstjaar.
- In de jaren 2010, 2011 en 2012 is de opbouw van het nabestaandenpensioen gewijzigd in een nabestaandenpensioen op basis van risico.
- Gedurende de periode van het dekkingstekort zal er conform het huidige indexatiebeleid geen indexatie worden toegekend.

Evaluatie korte termijn herstelplan 2013

Op 31 december 2013 liep het korte termijn herstelplan af en moest de dekkingsgraad van het pensioenfonds minimaal 104,3% zijn. In januari en februari 2014 heeft de eindevaluatie van het korte termijn herstelplan plaatsgevonden. Bij deze evaluatie is gebleken dat de dekkingsgraad in eerste instantie onder de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,3% uitkwam. Door een vermogensoverheveling van de overschotten in de CAO-garantieregeling en in de VPL-bestemmingsreserve is in februari 2014 alsnog de vereiste dekkingsgraad behaald. Het bestuur heeft na akkoord van de sociale partners de gelden overgeheveld uit het verwachte overschot van de VPL regeling. DNB heeft in zijn brief van 28 maart 2014 bevestigd dat het korte termijn herstelplan afgesloten is.

Lange termijn herstelplan

Het lange termijn herstelplan van het fonds loopt tot ultimo 2023. Naar verwachting komt het pensioenfonds binnen de gestelde termijn uit het lange termijn herstelplan.

Communicatie herstelplan

Het bestuur houdt de pensioengerechtigden, deelnemers en werkgevers via de tweejaarlijkse nieuwsbrief en nieuwsberichten op de website regelmatig op de hoogte over de ontwikkeling van de dekkingsgraad. De door het pensioenfonds uitgebrachte nieuwsbrieven staan tevens op de website van het pensioenfonds.

3.1.3 Waardeoverdracht en onderdekking

Als een werknemer van baan verandert, mag hij de waarde van zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds dat bij waardeoverdracht is betrokken lager is dan 100%, dan mag het pensioenfonds de betreffende individuele waardeoverdracht niet uitvoeren en wordt deze opgeschort. Alleen in juni 2013 lag de dekkingsgraad van het pensioenfonds onder de 100%. De waardeoverdrachten zijn in juni 2013 stilgelegd, maar in juli 2013 weer opgepakt.

3.2 Samenvoeging met BPF Jachtbouw

3.2.1 Inleiding

Al enige jaren heeft het pensioenfonds regelmatig gesprekken gevoerd met het Bedrijfstakpensioenfonds voor de sector Waterrecreatie en de Kunststoffen en Houten Jachtbouw (BPF Jachtbouw) over de mogelijkheden van samenwerking. Deze gesprekken zijn in 2012 geïntensiveerd, mede omdat het verzekeringscontract van BPF Jachtbouw bij Delta Lloyd per 1 januari 2013 afliep en BPF Jachtbouw hierdoor voor een keuzemoment kwam te staan. Per 1 januari 2013 werd de samenvoeging een feit.

3.2.2 Doelstelling

Met de samenvoeging van beide pensioenfondsen wordt het nieuwe pensioenfonds groter en sterker en het biedt mogelijkheden om de kwaliteit te verhogen. Door de samenvoeging kan efficiënter worden ingespeeld op wijzigingen in wet- en regelgeving die de komende jaren verwacht worden. De kosten worden na de samenvoeging over een grotere groep deelnemers verdeeld.

3.2.3 Uitgangspunten

De samenvoeging is vormgegeven door uitbreiding van de verplichtstelling van het pensioenfonds per 1 januari 2013 met de werkingssfeer van BPF Jachtbouw. De verplichtstelling van BPF Jachtbouw is per 1 januari 2013 ingetrokken. Op 13 december 2012 heeft BPF Jachtbouw besloten tot liquidatie van het pensioenfonds. De opgebouwde aanspraken en rechten van alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden zijn overgedragen aan Delta Lloyd. Vanaf 1 januari 2013 vindt de pensioenopbouw voor werknemers in de Jachtbouw plaats bij het nieuwe pensioenfonds. Door de samenvoeging is het aantal aangesloten ondernemingen uitgebreid met 256 werkgevers en is het aantal actieve deelnemers uitgebreid met 937 werknemers.

3.2.4 Financiële aspecten samenvoeging Jachtbouw

Het project van de samenvoeging heeft in 2012 veel extra werk en dus kosten met zich meegebracht. Vanwege het eenmalige karakter van deze kosten, zijn deze kosten in 2012 apart vermeld, als onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten. Door de schaalvergroting, als gevolg van de samenvoeging, zullen deze kosten in de toekomst worden terugverdiend. In paragraaf 4.4 is het effect van de samenvoeging op de pensioenuitvoeringskosten in 2013 opgenomen.

3.2.5 Nieuwe pensioenregeling

Als gevolg van de samenvoeging is de pensioenregeling van beide pensioenfondsen samengevoegd naar één nieuwe pensioenregeling. Hierbij is een pensioenregeling ontstaan die als basis de oude pensioenregeling is, maar waarbij een aantal wijzigingen ervoor zorgen dat beide populaties een evenwichtige bijdrage aan de nieuwe pensioenregeling leveren. Zowel de franchise als het premiepercentage zijn in de nieuwe regeling verlaagd.

3.3 Wet- en regelgeving

3.3.1 Ontwikkelingen wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving en voert actief beleid om overtreding van wet- en regelgeving te voorkomen.

3.3.2 Verhoging AOW-leeftijd en beperking fiscale grenzen

Verhoging AOW-leeftijd

De AOW-leeftijd gaat in stappen omhoog naar 67 jaar. Dit is al in wetgeving vastgelegd. Een versnelling van de verhoging van de AOW-leeftijd tot 67 jaar in 2021 is de gecombineerde uitkomst van afspraken uit het Herfstakkoord en het Regeerakkoord van oktober 2012. De indiening van het wetsvoorstel voor versnelde verhoging van de AOW-leeftijd staat voor maart 2014 gepland.

Fiscale grenzen beperkt

Per 1 januari 2014 is de pensioenrichtleeftijd verhoogd naar 67 jaar. Daarna is de pensioenrichtleeftijd gekoppeld aan de levensverwachting. Verdere verhoging gaat met stappen van één jaar. De komende jaren ligt de fiscale pensioenrichtleeftijd hoger dan de AOW-leeftijd.

De Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd verlaagde per 1 januari 2014 de maximale opbouwpercentages met 0,1%. Voor middelloon geldt een maximaal opbouwpercentage van 2,15% en voor eindloon 1,9%. De opbouwpercentages gaan met ingang van 1 januari 2015 nog verder omlaag. Het kabinet bereikte hierover in december 2013 een akkoord met enkele oppositiepartijen. Het akkoord in het kort:

- het fiscaal maximale opbouwpercentage wordt 1,875% voor middelloonregelingen;
 - er komt een bovengrens voor het tweede pijlerpensioen van € 100.000;
 - er moet premieverlaging worden gerealiseerd, DNB gaat daar op toezien;
 - de positie van zelfstandigen wordt versterkt;
 - de mogelijkheid van inzet van het werknemersdeel in de pensioenpremie voor het aflossen van de hypotheekschuld op de eigen woning wordt verkend
 - er komt een brede dialoog over de toekomst van ons pensioenstelsel. De SER wordt om advies gevraagd en betreft hierbij de relatie tussen de vermogensopbouw voor pensioen, zorg en de eigen woning.
- Het gevolg is dat nagenoeg alle pensioenregelingen in de komende jaren versoberen.

Is één pensioenleeftijd in de pensioenregeling mogelijk?

De ingangsdatum van de AOW-uitkering loopt steeds meer uit de pas met de pensioenleeftijd van de pensioenregeling. En binnen een regeling is er een pensioen dat ingaat op 65-jarige leeftijd; een pensioen dat ingaat op 67-jarige leeftijd; een pensioen dat ingaat op hogere leeftijd, enz. Er is discussie of je de pensioenleeftijd kunt wijzigen en één pensioenleeftijd kunt hanteren voor het gehele pensioen. Staatssecretaris Klijnsma is van mening dat het kan onder voorwaarde dat de aanspraken actuariael neutraal omgezet worden, en mits terugzetten naar 65 jaar reglementair mogelijk is. DNB schaart zich achter dit standpunt van Klijnsma.

3.3.3 Fiscale schokbestendigheid pensioencontracten

Definitieve inhoud nieuw FTK nog niet bekend

De eerste stap in de herziening van het pensioenstelsel is het verhogen van de AOW en pensioenrichtleeftijd. De tweede stap is het schokbestendig maken van de pensioencontracten. De financiële regels voor pensioenen liggen vast in het financieel toetsingskader (FTK). Het FTK is onderdeel van de Pensioenwet. De planning is dat 1 januari 2015 een nieuw FTK van kracht wordt. In de zomer van 2013 hield staatssecretaris Klijnsma een consultatie over een voorontwerp voor het nieuwe FTK. In het consultatiedocument werd een scheiding tussen nominale en reële contracten voorgesteld. Na de consultatie koos staatssecretaris Klijnsma alsnog voor één FTK, een tussenvariant. De tussenvariant, ook wel FTK1+ genoemd, is te omschrijven als een FTK met het nominale contract zoals we dat nu kennen als uitgangspunt. Met de introductie van de nieuwe tussenvariant wil staatssecretaris Klijnsma ervoor zorgen dat pensioenfondsen oude rechten niet hoeven in te varen in het nieuwe contract. Op 4 april stuurde staatssecretaris Klijnsma het wetsvoorstel ter verbetering van het FTK voor advies naar de Raad van State. Staatssecretaris Klijnsma informeerde de Tweede Kamer over haar adviesaanvraag bij de Raad van State, maar het wetsvoorstel zat niet als bijlage bij haar brief. Staatssecretaris Klijnsma informeert de Tweede Kamer in plaats daarvan op hoofdlijnen over de aanpassingen ten opzichte van het huidige FTK.

- § Bij financiële tegenvallers dienen er direct maatregelen te worden genomen, wel mogen deze maatregelen gespreid worden over 10 jaar;
- § Vooraf moet duidelijk zijn welke maatregelen er worden genomen indien de dekkingsgraad te veel daalt;
- § Er worden duidelijke verdeelregels geïntroduceerd voor indexatie van pensioenen, waardoor indexaties op een evenwichtige wijze over de generaties worden toegekend en waardoor geen disproportionele herverdelingseffecten optreden;
- § Er komt een stabiele, kostendekkende premie waarbij demping op basis van 10-jaarsrentemiddeling of op basis van verwacht rendement mogelijk blijft;
- § De afhankelijkheid van dagkoersen op financiële markten vermindert, er komt een robuust sturingsinstrumentarium dat beter past bij het lange termijn karakter van het pensioenfonds.

Nieuwe UFR gekoppeld aan marktrente

Het kabinet wil met de invoering van het nieuwe FTK in 2015 ook een nieuwe UFR-methode invoeren voor pensioenfondsen. De UFR is de benadering van de marktrente voor looptijden van meer dan 20 jaar. De Commissie UFR bracht een advies uit over drie onderdelen van de UFR-methode. Op 1 oktober gaf het kabinet aan het advies van de commissie te willen overnemen in het nieuwe FTK. Een belangrijke keuze die de commissie maakt, is de UFR niet meer als een vaste rente te definiëren, maar te koppelen aan een voortschrijdend gemiddelde marktrente (forward rente). Een voordeel van een variabele UFR is dat geen onduidelijkheid meer bestaat of en hoe dit niveau in de toekomst bijgesteld kan worden. Nadelen van de methodiek van de commissie UFR zijn de complexiteit van de methodiek en de onduidelijkheid over de vraag in hoeverre het renterisico nog te hedgen is voor pensioenfondsen en of een variabele UFR niet onnodig ten koste gaat van stabiliteit, aangezien de UFR nu ook meebeweegt met marktrenten.

Na het advies en het besluit van Klijnsma besloot Europa eind oktober vrij onverwacht en definitief dat verzekeraars vanaf 1 januari 2016 een vaste UFR van 4,2% moeten hanteren. De STAR pleitte er eind november daarom voor om ook voor Nederlandse pensioenfondsen aan te sluiten bij de Europese vaste UFR.

3.3.4 Governance kwaliteitsverbetering bestuur pensioenfondsen

Wet versterking bestuur pensioenfondsen

De Wet versterking bestuur pensioenfondsen is een integrale herziening van de governance en medezeggenschap bij pensioenfondsen. De wet moet leiden tot verbetering van de kwaliteit van het pensioenfondsbestuur. De wet is van kracht vanaf 9 augustus 2013. De bepalingen over het verantwoord worden van beleggingsbeleid en over geschiktheid en tijdsbeslag waren meteen van kracht. Ook verwante wijzigingen traden in werking. Zo zijn in het Besluit FTK regels over het beloningsbeleid vastgelegd en in het Besluit uitvoering PW regels over geschiktheid, betrouwbaarheid en tijdsbeslag.

Een deel van de wet wordt van kracht vanaf 1 juli 2014, wanneer de nieuwe bestuursmodellen gaan gelden. Een pensioenfonds kan kiezen uit vijf bestuursmodellen: het paritaire bestuursmodel, het paritair gemengd bestuursmodel, het omgekeerd gemengd bestuursmodel, het onafhankelijk gemengd bestuursmodel en het onafhankelijk bestuursmodel. De paritaire modellen (model 1, 2 en 3) kennen een verantwoordingsorgaan (VO), waarin de deelnemers en pensioengerechtigden naar evenredigheid zijn vertegenwoordigd. Naar keuze kan de werkgever worden vertegenwoordigd. De onafhankelijke modellen (model 4 en 5) kennen een belanghebbendenorgaan (BO), waarin de drie geledingen zijn vertegenwoordigd.

3.3.5 Opvolging door bestuur

Het bestuur heeft in juli 2013 besloten een projectgroep PHJ 2015 op te richten om de implementatie van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen en het nieuwe Financieel Toetsingskader voor te bereiden. De projectgroep bestaat uit afgevaardigden van cao-partijen uit de houtverwerkende industrie en de jachtbouw, een lid van de deelnemersraad en het voltallige pensioenfondsbestuur. De projectgroep staat onder leiding van een externe projectleider.

De projectgroep is op 6 september 2013 voor het eerst bij elkaar gekomen. Tijdens deze conferentie is gesproken over de contouren van het nieuwe pensioencontract en de voorkeuren met betrekking tot de nieuwe governance.

Vervolgens is de Werkgroep PHJ 2015, die bestaat uit vier bestuursleden, aan de slag gegaan om beide onderwerpen verder uit te werken.

Governance

Op het gebied van governance heeft het pensioenfonds op 15 januari 2014 de voorgenomen keuze gemaakt voor het paritaire bestuursmodel. Deze keuze is gebaseerd op de wens om:

- invloed en betrokkenheid van de achterban te behouden;
- de onafhankelijke toetsing door het interne toezicht buiten het bestuur plaats te laten nemen
- geen nadelige effecten accepteren op het tijdsbeslag, de kwaliteit, de continuïteit en de beloning van het bestuur;
- de mogelijkheid open te houden voor een toekomstige samenwerking (samenvoeging) met andere fondsen

Dit voorstel is vervolgens voorgelegd aan de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan en aan de cao-partijen. Alle betrokken partijen hebben met de keuze ingestemd, waardoor het bestuur vervolgens haar keuze definitief kon vastleggen.

Het bestuur van het pensioenfonds zal vanaf 1 juli 2014 bestaan uit acht bestuursleden, vier voorgedragen vanuit werkgeverszijde, drie voorgedragen vanuit werknemerszijde en één middels verkiezingen verkozen vanuit de pensioengerechtigden. Het nieuw in te richten verantwoordingsorgaan bestaat uit acht leden: drie voorgedragen en benoemd door werkgeverszijde, drie voorgedragen en benoemd door werknemerszijde en twee voorgedragen en benoemd namens pensioengerechtigden. Daarnaast wordt een Raad van Toezicht ingericht met drie onafhankelijke personen. Na een gezamenlijke selectieprocedure door bestuur en verantwoordingsorgaan, zal het verantwoordingsorgaan een bindende voordracht doen voor de drie leden.

Nieuw pensioencontract

Na de werkconferentie op 6 september 2013 was het wachten op het wetsvoorstel over het nieuwe financieel toetsingskader. Volgende werkconferenties zijn uitgesteld tot er meer duidelijkheid is over het nieuwe financieel toetsingskader. De werkgroep heeft zich wel verder voorbereid door de uitgangspunten van de nieuwe pensioenregeling te inventariseren en in kaart te brengen.

3.3.6 Overige ontwikkelingen

Communicatie

Bij de start van het nieuwe pensioenstelsel komen nieuwe regels voor communicatie. Op basis van de resultaten van de evaluatie van de informatiebepalingen en de resultaten van het project pensioencommunicatie, worden de informatiebepalingen in de pensioenwetgeving aangepast. De ingangsdatum is 1 januari 2015.

Staatssecretaris Klijnsma publiceerde 29 november een consultatiedocument over het wetsvoorstel Pensioencommunicatie. Hierin staat dat er meer ruimte komt voor digitale vormen van communicatie. Het consultatiedocument verkort de termijn waarbinnen een startbrief moet worden verzonden naar twee maanden. Volgens het consultatiedocument moeten pensioenregelingen voortaan op een aantal onderdelen onderling vergelijkbaar zijn. Het UPO vermeldt voortaan alleen de verworven pensioenaanspraken. Het pensioenregister wordt uitgebreid en geeft een indicatie van het totale pensioeninkomen op AOW-datum. De consultatie liep af op 17 januari 2014. Het ministerie verwacht het wetsvoorstel in juni 2014 bij de Tweede Kamer in te dienen. Daarna moeten nog verschillende uitvoeringsregelingen worden opgesteld.

Convenant arbeidsongeschiktheid

In het convenant van Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars van januari 2013 zijn afspraken vastgelegd over het in- en uitlooprisico bij arbeidsongeschiktheid in pensioenregelingen bij individuele baanmobiliteit. Ook bevat het convenant afspraken over de verzekering van het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrijstelling voor de werknemers die ziek of arbeidsongeschikt zijn wanneer hun werkgever van pensioenuitvoerder wisselt en er geen collectieve waardeoverdracht plaatsvindt. Het convenant geldt vanaf januari 2014 en is er op gericht de negatieve gevolgen voor werknemers met gezondheidsbeperkingen te voorkomen.

Invoering SEPA/IBAN

SEPA staat voor Single Euro Payments Area. SEPA is het initiatief van de Europese Unie en gezamenlijke Europese banken tot harmonisatie van het betalingsverkeer in euro's binnen Europa. Hierdoor wijzigt onder andere het huidige bankrekeningnummer in een IBAN-nummer. Uiterlijk op 1 februari 2014 moet iedereen in Nederland zijn overgestapt op de nieuwe standaarden. De grote pensioenfondsen moesten al op 1 juli 2013 over gestapt zijn. DNB was van mening dat alle pensioenfondsen op 1 november 2013 klaar moesten zijn met de SEPA migratie. De pensioenadministratiesystemen van Syntrus Achmea voldeden hieraan.

3.4 Goed pensioenfondsbestuur

In 2005 publiceerde de STAR de "Principes voor goed Pensioenfondsbestuur". Deze principes bieden kaders voor zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie. Sinds 2007 zijn de Principes voor goed pensioenfondsbestuur van de STAR verankerd in de Pensioenwet. De Pensioenfederatie en de STAR ontwikkelden in 2013 gezamenlijk een Code Pensioenfondsen in het kader van het wetsvoorstel Versterking bestuur pensioenfondsen. De Code komt voor pensioenfondsen in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur en is op 1 januari 2014 in werking getreden. De Code gaat in op het besturen van een pensioenfonds, het intern toezicht daarop en over het afleggen van verantwoording over wat het pensioenfonds doet en wat een pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving, aanbevelingen, convenanten en codes van de Pensioenfederatie en de STAR.

3.4.1 Zelfevaluatie

Ieder bestuur van een pensioenfonds is verplicht tot een periodieke zelfevaluatie. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren. Op 28 november 2013 heeft het bestuur een zelfevaluatie gehouden. Hiervan is een verslag gemaakt waarin de verbetermogelijkheden voor het bestuur zijn benoemd. Een aantal verbeteringen zijn direct geïmplementeerd en een aantal verbetermogelijkheden zijn nog onderwerp van gesprek.

3.4.2 Compliance

Onder compliance wordt het geheel van maatregelen verstaan dat zich richt op de implementatie, handhaving en naleving van externe wet- en regelgeving, alsmede op interne procedures en gedragsregels om te voorkomen dat de reputatie en integriteit van het pensioenfonds wordt aangetast. De compliancewerkzaamheden worden uitgevoerd door het Nederlands Compliance Instituut B.V. (NCI). In mei 2012 heeft NCI een compliancerapport inclusief compliance scan opgesteld over 2011. In november 2013 is

compliance scan uit 2011 geüpdate. De openstaande aanbevelingen zijn overgenomen op de actielijst van het bestuur. De compliance officer beoordeelt tevens de gedragscode en de verklaring van naleving van de gedragscode door de bestuursleden.

3.4.3 Gedragscode

Het pensioenfonds heeft in 2012 een nieuw integriteitsbeleid met een gedragscode vastgesteld. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen teneinde belangenconflicten tussen het pensioenfonds en betrokkenen in privé te voorkomen. Daarnaast regelt de gedragscode hoe moet worden omgegaan met vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elke betrokkene verklaart schriftelijk de gedragscode te zullen naleven. De compliance officer beoordeelt de correcte naleving van de gedragscode door alle betrokkenen jaarlijks een vragenlijst te verstrekken en te rapporteren over de naleving. De rapportage inzake naleving van de gedragscode over 2013 is in mei 2014 opgeleverd en bevat geen bijzonderheden.

3.4.4 Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen van de Pensioenfederatie en de STAR bevat normen voor het gedrag van bestuurders, interne toezichthouders en belanghebbenden in de verantwoordingsfunctie. Daarnaast zijn overkoepelende thema's opgenomen, die gaan zowel over het eigen functioneren van het fonds als van dienstverleners. Het bestuur heeft alle normen uit de Code pensioenfondsen geïnventariseerd en besteedt daar waar nodig in 2014 aandacht aan het implementeren van de normen.

3.4.5 Intern toezicht

Het intern toezicht is vormgegeven via een visitatiecommissie. De visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige personen. De visitatiecommissie heeft als opdracht om eens per drie jaar het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch te bezien. De leden zijn op geen enkele wijze betrokken bij het functioneren van het pensioenfonds. De leden worden benoemd door het bestuur, nadat het verantwoordingsorgaan advies over de beoogde samenstelling heeft uitgebracht. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de visitatiecommissie zijn vastgelegd in de statuten en verder uitgewerkt in een reglement.

Het laatste visitatierapport dateert van oktober 2012. In 2013 heeft geen visitatie plaatsgehad. Door invoering van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen houdt de visitatiecommissie op met bestaan. Vanaf 2014 wordt het intern toezicht verricht door een Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht wordt gevraagd om in haar toezicht aan te sluiten op het laatste visitatierapport.

3.4.6 Geschiktheid bestuurders

Het bestuur hecht er groot belang aan dat het pensioenfonds op deskundige wijze wordt bestuurd. Ook geeft het bestuur zich rekenschap van de eisen die de Pensioenwet, de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en de Beleidsregel geschiktheid 2012 stellen aan de geschiktheid van de bestuurders. Het bestuur van het pensioenfonds heeft een deskundigheidsplan waarin de kaders van het toetsen en bevorderen van de collectieve- en individuele geschiktheid van de bestuursleden zijn geschetst. In 2014 wordt het deskundigheidsplan omgezet in een geschiktheidsplan. Het geschiktheidsplan van het bestuur gaat uit van de Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de koepelorganisaties van pensioenfondsen. De bestuursleden volgen specifieke pensioenopleidingen. Er is geregeld een bestuurlijk aanwezig bij themabijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB, de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en Syntrus Achmea.

3.4.7 Risicobeheer

Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. De Pensioenwet verplicht het bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Deze verplichting gaat verder dan de gedragscode die het bestuur nu al heeft. Het gaat om een risicobeleid waarbij alle risico's integraal in kaart worden gebracht. DNB hanteert hiervoor FOCUS! Wat voortbouwt op het FIRM-model (Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode) waarin tien risicocategorieën zijn beschreven. Binnen FOCUS! zijn instellingen ingedeeld in een vijftal toezichtklassen waarvoor de risicoanalyse door DNB verschillend wordt vormgegeven: hoe groter de impact van problemen bij een instelling op de toezichtdoelstellingen van DNB, hoe intensiever de risicoanalyse.

Het pensioenfonds heeft in 2011 een start gemaakt met integraal risicomanagement door middel van de AuditNavigator van Edmond Halley. In 2013 is de risicocommissie opgericht en zijn de leden tot de conclusie gekomen dat de AuditNavigator niet voldeed aan de verwachtingen. Er zijn gesprekken gevoerd met diverse andere aanbieders van een systeem voor integraal risicobeheer. In februari 2014 heeft het bestuur besloten te kiezen voor RisicoMaat van Syntrus Achmea. In april 2014 start het bestuur met een workshop om de RisicoMaat in gebruik te nemen.

Indexatierisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is. Het beleid en de ambitie inzake indexatie en toeslagverlening is weergegeven in de alinea 'Toeslagverlening' onder de paragraaf inzake de toelichting op de balanspost 'Technische voorzieningen risico fonds'.

Juridisch risico

Het pensioenfonds maakt bij de opstelling van alle voor het pensioenfonds relevante juridische documenten gebruik van de diensten van daarin gespecialiseerde partijen.

Integriteitsrisico

Integer handelen is binnen het pensioenfonds verankerd in de totale compliancestructuur. Alle betrokkenen bij het pensioenfonds, zowel intern als extern, worden geacht te voldoen aan het geheel van interne en externe wet- en regelgeving, dat op het pensioenfonds van toepassing is. Compliance staat op de agenda van iedere vergadering van het bestuur.

Omgevingsrisico

Dit risico is voor het pensioenfonds zelf het minst direct te beïnvloeden. Om die reden volgt het pensioenfonds ontwikkelingen in de nabije omgeving van het pensioenfonds op de voet.

IT-risico

Door de volledige uitbesteding van het pensioen- en vermogensbeheer beschikt het pensioenfonds niet over een eigen IT-infrastructuur. Ten aanzien van de IT-omgeving van de externe uitvoerders steunt het pensioenfonds op de beheermaatregelen van de diverse dienstverleners.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico vormt een aandachtsgebied voor het pensioenfonds. Zowel het pensioenbeheer als het vermogensbeheer zijn uitbesteed. Dit risico vormt als het ware de keerzijde van met name het operationeel risico, het IT-risico en het integriteitsrisico: het pensioenfonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders deze risico's beheersen.

Het pensioenfonds en Syntrus Achmea hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in de Service level Agreement Pensioenbeheer en de Overeenkomst van Vermogensbeheer. Bij deze overeenkomst(en) zijn het fonds en de genoemde 'bedrijfsonderdelen' van Syntrus Achmea partij. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in aparte dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) voor pensioenbeheer, vermogensbeheer en vastgoedbeheer.

Alle overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. Het bestuur en de uitvoerder leggen eventuele nieuwe afspraken altijd contractueel vast. Syntrus Achmea heeft in 2013 elk kwartaal aan het bestuur gerapporteerd over de DVO- afspraken.

Syntrus Achmea beschikt over een ISAE 3402 verklaring type II. Deze verklaring waarborgt dat de bedrijfsprocessen en de daarin opgenomen interne controles in opzet en bestaan adequaat zijn (type I) en de werking van de processen zijn getoetst gedurende een periode van minimaal zes maanden (type II). De ISAE 3402-audit wordt ieder jaar herhaald. In maart 2014 zijn de ISAE 3402 rapportages opgeleverd voorzien van een Assurance rapportage van de externe accountant van Syntrus Achmea. De ISAE rapportages worden jaarlijks besproken binnen de Auditcommissie.

Systeemrisico

Net als voor andere marktpartijen, is het risico dat de mondiale financiële systemen niet langer naar behoren functioneren voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

Verzekeringstechnisch risico

Controle op een correcte beheersing van het verzekeringstechnisch risico vindt plaats via de kwartaalgewijze rapportages aan DNB en via de jaarlijkse controle door de certificerende actuaaris in het kader van het jaarwerk. Daarnaast laat het bestuur zich bij wijzigingen in actuariële grondslagen bijstaan door een adviserend actuaaris.

Operationeel risico

Het operationeel risico wordt door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Integriteitsrisico

Het pensioenfonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders het integriteitsrisico beheersen. De Compliance Officer rapporteert jaarlijks over het handelen van de bestuursleden.

Het marktrisico, het renterisico, het kredietrisico worden beschreven in paragraaf 4.5.7.

Voor een definitie van de risico's verwijzen wij u naar de begrippenlijst.

3.5 Pensioencommunicatie

De pensioenfondsen hadden in 2013 wederom veel aandacht van de media. De aanhoudende slechte financiële positie bij veel pensioenfondsen en de berichtgeving over mogelijke ingrepen zoals korting van pensioenen bij een aantal fondsen bleven zorgen voor onrust bij gepensioneerden en deelnemers. Het bestuur heeft hierover met belanghebbenden gecommuniceerd met behulp van nieuwsbrieven en nieuwsberichten op de website.

3.5.1 Communicatiebeleid

De visie, kernwaarden en kernboodschap zoals die zijn geformuleerd in het communicatiebeleidsplan 2012-2014 waren uitgangspunt voor de communicatie in 2013. Daarbij werden in 2013 (gebaseerd op beleidsplan en de trends en ontwikkelingen) specifieke accenten gelegd op:

1. Communicatie naar aanleiding van samenvoeging en nieuwe pensioenregeling
2. Communicatie rond actualiteiten (financiële situatie, pensioencontract)
3. Werkgevers bewust maken van de intermediaire rol die zij vervullen richting deelnemers

3.5.2 Ingezette pensioencommunicatie

Communicatie naar aanleiding van samenvoeging en nieuwe pensioenregeling

In 2013 heeft er hierover geen specifieke communicatie meer plaatsgevonden. De verschillende bloedgroepen in het pensioenfonds en de nieuwe pensioenregeling waren wel steeds punt van aandacht in de communicatie. In de reguliere nieuwsbrief die we in maart 2013 hebben verzonden, kwamen de reglementswijzigingen en de samenvoeging dan ook terug.

Communicatie rond actualiteiten

De financiële situatie van het pensioenfonds heeft consequenties voor de verschillende doelgroepen. Hierover is zorgvuldig via de bestaande middelen als de website, de nieuwsbrieven en het Uniform Pensioenoverzicht gecommuniceerd. De financiële situatie van PHJ stond het gehele jaar als punt van aandacht in de communicatie. Waar mogelijk werd aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Werkgevers bewust maken van intermediaire rol richting deelnemers

Om de werkgever goed op de hoogte te houden van wat er speelde, ontvingen ze in 2013 twee nieuwsbrieven. Hiermee ondersteunde het pensioenfonds de werkgever bij zijn intermediaire rol richting werknemers. Hierdoor kunnen zij zich voorbereiden en inspelen op vragen van deelnemers (die vaak bij de werkgever terecht komen).

Pensioenplanner

In 2013 is de pensioenplanner aan het deelnemersportaal toegevoegd. De pensioenplanner is een rekentool waarmee een deelnemer, op basis van gegevens uit de administratie, zelf zijn pensioen kan berekenen in diverse situaties. De pensioenplanner is in juni, rond de verzending van het Uniform Pensioenoverzicht, online gezet. Via een kaart bij het Pensioenoverzicht en in de nieuwsbrief zijn deelnemers over de pensioenplanner geïnformeerd.

Landingspagina nieuwe pensioenregeling 2015

Vanaf 2014 gelden er nieuwe regels voor pensioenopbouw. Daarnaast werkt de overheid aan een nieuw toekomstbestendig pensioenstelsel per 2015. Dit betekent dat er nog meer veranderingen in de pensioenregeling komen. Om de doelgroepen van PHJ te kunnen informeren over de wijzigingen in de pensioenregeling van PHJ, is er een pagina op de website ingericht. Dit is een pagina waar alle informatie over de nieuwe regeling verzameld wordt. Deze pagina is begin oktober live gezet.

3.5.3 Ontwikkelingen pensioencommunicatie

Ook de ontwikkeling van pensioencommunicatie staat niet stil. In 2013 zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de effectiviteit van pensioencommunicatie (STAR, Netspar etc.). En naar de vraag: kan het anders en beter? Pensioenfondsen krijgen bovendien meer de ruimte om digitaal te communiceren.

Adviesrapport STAR

Uit het adviesrapport *Pensioencommunicatie* van de STAR (2013) blijkt dat een goede samenwerking met de werkgever nodig is. Werkgevers en fonds zijn samen verantwoordelijk voor pensioencommunicatie. De werkgever kan dus een grotere rol spelen bij heldere communicatie met de deelnemer. Zo helpt hij het pensioenbewustzijn van zijn werknemers te verhogen. Maar het is ook een onderdeel van zijn arbeidsvoorwaardenbeleid en goed werkgeverschap.

Wetsvoorstel pensioencommunicatie

Staatssecretaris Klijnsma gaat de wet- en regelgeving ook op het gebied van communicatie aanpassen. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het perspectief van de deelnemer centraal zal staan. Dat betekent dat er meer ruimte zal zijn voor maatwerk door pensioenuitvoerders, gelaagdheid in informatie, meer digitalisering en uniforme communicatie over koopkracht en risico's. Uitgangspunten voor de nieuwe wetgeving zijn de aanbevelingen in het rapport *Pensioen in duidelijke taal*, een onderzoek naar het communiceren over koopkracht en risico's en het advies van de Stichting van de Arbeid naar de rol van de werkgever.

3.6 Toezichthouder AFM en DNB

3.6.1 Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten. Hieronder valt het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid en het vaststellen van spelregels over de wijze waarop pensioencommunicatie dient plaats te vinden.

Voor AFM stonden in 2013 onder andere de toezichtthema's 'Productaanbieders stellen het belang van de klant centraal' en 'Pensioenen worden transparant en passend' op de agenda. Binnen deze thema's voerden ze verschillende onderzoeken uit naar de juistheid van informatie. Zo besteedden ze aandacht aan:

- kortingsinformatie;
- de aansluiting op het pensioenregister;
- kostenefficiënte, nuttige, veilige en begrijpelijke pensioenproducten; de juistheid van gecommuniceerde aanspraken;
- informatie rondom de transitie naar een nieuw pensioencontract;
- aan deelnemers verstrekte informatie over risico's.

3.6.2 De Nederlandsche Bank (DNB)

DNB is als toezichthouder belast met het toezicht op financiële instellingen en het netwerk waarvan zij deel uitmaken. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het pensioenfonds legt structureel alle wijzigingen in statuten, reglementen, ABTN en de jaarstukken voor aan DNB. Het pensioenfonds heeft DNB verder met de voorgeschreven rapportages periodiek geïnformeerd over de financiële situatie van het pensioenfonds.

Contact met DNB

Eind 2013 en begin 2014 is veelvuldig contact met DNB geweest over de dekkingsgraad. Omdat in eerste instantie de dekkingsgraad onder de vereiste dekkingsgraad lag, waren aanvullende maatregelen noodzakelijk. Na overleg met DNB zijn maatregelen genomen, waardoor een verlaging van de pensioen voorkomen kon worden.

Gedurende 2013 heeft het pensioenfonds regelmatig contact met DNB gehad over de renteafdekking. Als gevolg van de invoering van de 3-maands gemiddelde UFR-rente steeg de renteafdekking van het pensioenfonds naar een percentage boven de 100%. In paragraaf 4.5.2. wordt hier nader op ingegaan.

Daarnaast heeft het pensioenfonds van DNB in 2013 verschillende (nieuws)brieven ontvangen inzake op dat moment actuele thema's voor pensioenfondsen.

Financieel crisisplan

In september 2012 introduceerde DNB een financieel crisisplan. Naar de mening van DNB waren veel pensioenfondsen tijdens de kredietcrisis onvoldoende voorbereid op een snelle verslechtering van de financiële positie. Alle pensioenfondsen hebben daarom een financieel crisisplan opgesteld. DNB en AFM evalueerden eind 2012 de kwaliteit van financiële crisisplannen. Ze publiceerden een document met voorbeelden van good and bad practices. Het bestuur heeft deze voorbeelden in februari 2013 naast haar eigen crisisplan gelegd en op een aantal tekstuele aanpassingen gedaan.

Toezichtthema's en onderzoek

Voor de pensioensector zijn de belangrijkste toezichtthema's voor DNB in 2013:

- Voorbereiding transitie pensioencontract: is de pensioensector klaar voor de grote stelselwijziging die ingaat op 1 januari 2015?
- Beleggingen in commercieel vastgoed: waardering en risicobeheersing van beleggingen in commercieel vastgoed in Nederland en in het buitenland.

- Beleid tegenpartijrisico: een analyse van de exposure op tegenpartijrisico en de aanwezigheid en de reikwijdte van het beleid ter beheersing van dit risico.
- Themaonderzoek artikel 5 PW: een onderzoek om inzicht te krijgen in de mate waarin de documenten van pensioenfondsen voldoen aan artikel 5 van de Pensioenwet.
- Beleggingsrisico's: beheersing renterisico en marktrisico en self-assessment vermogensbeheercontracten.
- Risicobeheer uitbesteding administratie: zijn besturen in control over de uitbesteding van de pensioenadministratie?
- Gedrag en cultuur: vervolgonderzoeken kwaliteit en effectiviteit van de besluitvorming
- Kwaliteit bestuur: voorbereiding van pensioenfondsen op de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en zicht op de kwaliteit van het bestuur en acties die het bestuur onderneemt om de kwaliteit te verbeteren.

Het pensioenfonds heeft meegewerkt aan het onderzoek inzake het beleid ter beheersing van het tegenpartijrisico. DNB heeft het pensioenfonds verzocht om het beleid ter beheersing van het tegenpartijrisico vast te leggen. Daarnaast heeft het pensioenfonds de vragenlijst bij het onderzoek over het risicobeheer bij uitbesteding van de administratie in juni 2013 ingevuld en geretourneerd. De vragenlijst over de voorbereiding op de Wet versterking bestuur pensioenfondsen heeft het bestuur niet ingevuld, aangezien er in augustus 2013 nog niet voldoende bekend was om de vragen te kunnen beantwoorden.

Kwetsbare pensioenfondsen

DNB wil dat een aantal kleine en middelgrote pensioenfondsen zich kritisch bezint op de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel. Het pensioenfonds behoort tot de groep van ongeveer 60 pensioenfondsen waarvan het bedrijfsmodel door DNB als kwetsbaar wordt gezien. De kwetsbaarheid heeft DNB vastgesteld door te toetsen op een aantal specifieke criteria die van invloed zijn op de soliditeit van de financiële opzet. Het pensioenfonds wordt tot de kwetsbare pensioenfondsen gerekend doordat het fonds op de indicator, "krimp meer dan 20% in 5 jaar", in de periode 2008-2012 een score behaalde van -22,6%. Het deelnemersbestand is in de periode 2008-2012 gedaald van ongeveer 4.300 naar ongeveer 3.300.

DNB verwacht een analyse van de daadwerkelijke kwetsbaarheid van het fonds en van de eventueel benodigde acties om de aanspraken van de deelnemers te waarborgen.

Het bestuur heeft al eerste stappen gezet door de samenvoeging met Jachtbouw. Daarnaast is in december 2013 een positioneringsdocument door het bestuur opgesteld als handvat voor de toekomstdiscussie. Het bestuur heeft in april 2014 besloten een werkgroep toekomst op te richten die bestaat uit drie bestuursleden en een adviseur. De werkgroep heeft de taak om uiterlijk op 1 september 2014 de resultaten van de analyse aan DNB voor te leggen.

4 Financieel beleid

4.1 Inleiding

Het pensioenfonds wil aan zijn in paragraaf 2.2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is daarom belangrijk dat het pensioenfonds over voldoende middelen beschikt om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het bestuur gebruikt hiervoor de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid, beleggingsbeleid en de pensioenregeling. In 2010 heeft het bestuur een ALM-studie laten uitvoeren om inzichtelijk te maken welke financiële risico's het pensioenfonds op lange termijn loopt en in hoeverre de door het bestuur in te zetten instrumenten effectief zijn.

In dit hoofdstuk komen de eerste drie instrumenten aan de orde. Na het premie- en toeslagenbeleid geeft het bestuur inzicht in de voorzieningen en reserves. Na de actuariële analyse volgt een uitleg over het beleggingsbeleid en een paragraaf over risico's.

4.2 Premie

Het pensioenfonds kent een drietal premies: de gedempte premie, de kostendekkende premie en de feitelijke premie.

Gedempte premie

De gedempte kostendekkende premie is gelijk aan de som van:

- de koopsom benodigd voor inkoop van de pensioenen in het geldende kalenderjaar;
- de risicopremie voor het niet-ingekochte deel van partner- en wezenpensioenen;
- de risicopremie in verband met premievrijstelling en toekenning van arbeidsongeschiktheidspensioenen;
- de opslag voor het in stand houden van het vereiste eigen vermogen;
- de opslag voor uitvoeringskosten;
- indien nodig aanvullende premies in het kader van een herstelplan.

De gedempte premie in 2013 bedraagt € 14.885 (in 2012: € 10.482).

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie in 2013 bedraagt € 16.897 (in 2012: € 12.605). De kostendekkende premie geeft de marktwaarde weer van de aangroei van de onvoorwaardelijke pensioenaanspraken. Onderdeel van de kostendekkende premie is de technische koopsom, deze is in 2013 gebaseerd op de rentetermijnstructuur van ultimo 2012. De technische koopsom is in 2013 hoger dan in 2012 door de toename van het deelnemersbestand als gevolg van de samenvoeging met BPF Jachtbouw.

Feitelijke premie

De premie voor de houtverwerkende industrie bedraagt 23,5% van de pensioengrondslag (waarvan 1,5% voor de overgangsregeling). De werkgeversbijdrage is 11,75%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 11,75%. De premie voor de jachtbouw bedraagt 22,0% van de pensioengrondslag. De werkgeversbijdrage is 11,5%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 10,5%. De gehele premie wordt volledig geïnd bij de werkgever. In 2013 bedroeg de feitelijke premie (exclusief premie overgangsregeling) € 16.135 (in 2012: € 12.406). De feitelijke premie was daarmee hoger dan de gedempte premie.

4.3 Toeslag

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre een toeslag kan worden verleend op de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden. Het bestuur dient hierbij rekening te houden met de beschikbare middelen. Het bestuur volgt bij het toeslagenbeleid een lijn die ook wordt gevolgd in de ALM-studie uit 2010. Als criterium geldt de dekkinggraad zoals het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet, dit begrip hanteert:

- bij een dekkinggraad lager dan 105% vindt geen indexatie plaats;
- bij een dekkinggraad tussen 105% en 115% vindt gedeeltelijke indexatie plaats;
- bij een dekkinggraad hoger dan 115% vindt volledige indexatie plaats.

De toeslag tijdens het deelnemerschap opgebouwde aanspraken van de deelnemers worden jaarlijks per 1 januari (maximaal) verhoogd met het volgende percentage:

- voor 4/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houtverwerkende Industrie op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar; en
- voor 1/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houten en Kunststoffen Jachtbouw alsmede waterrecreatieondersteunende activiteiten op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar.

De premievrije en ingegane pensioenen worden jaarlijks (maximaal) verhoogd met de relatieve stijging van het prijsindexcijfer (CPI alle huishoudens afgeleid oktober-oktober cijfers);

De ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen worden jaarlijks (maximaal) verhoogd met het percentage waarmee het dagloon ingevolge de WAO/WIA wordt verhoogd.

Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Ten aanzien van alle op 1 januari 2013 opgebouwde pensioenaanspraken is besloten om niet tot indexatie over te gaan. Dit is conform het toeslagbeleid en conform de herstelplanmaatregelen. De indexatie is per 1 januari 2014 tevens nihil.

Er is in 2012 een consistentietoets uitgevoerd. Daaruit bleek dat de indexatieambitie niet gehaald werd, waarmee het fonds niet voldoet aan de eisen van consistentie. Dit is op de bestuursagenda geplaatst om mee te nemen bij de keuzes over de pensioenhervorming en het nieuwe pensioencontract per 2015.

4.4 Kosten uitvoering pensioenbeheer

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. De kosten van pensioenbeheer, na aftrek van de bestuurs- en advieskosten van vermogensbeheer en de incidentele kosten, bedragen voor 2013 € 1.569 (2012: € 1.607).

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Bestuurskosten	184	114
Administratiekostenvergoeding	1.097	982
Advieskosten	101	214
Actuariële certificering	19	23
Accountantskosten	40	38
Contributies en bijdragen	40	36
Fusiekosten	-	297
Project afkopen kleine slapers	-	212
Project PHJ 2015	96	-
Overig	5	4
Uitvoeringskosten*	1.582	1.920
<u>De volgende kosten zijn in de berekening kosten per deelnemer buiten beschouwing gelaten:</u>		
(1) Bestuurs- en advieskosten vermogensbeheer	13	16
(2) Fusiekosten	-	297
Pensioenbeheerkosten	1.569	1.607

* In de jaarrekening zijn de pensioenuitvoeringskosten terug te lezen in hoofdstuk 8.6.5.

- (1) De bestuurs- en advieskosten voor vermogensbeheer vallen niet onder de pensioenuitvoeringskosten en zijn derhalve in mindering gebracht. Deze kosten worden opgeteld bij de kosten vermogensbeheer in hoofdstuk 4.5.9.
- (2) In 2012 zijn de fusiekosten in aftrek genomen vanwege het incidenteel karakter.

In onderstaande tabel worden de kosten per deelnemer en gepensioneerde weergegeven:

	2013	2012
Aantal deelnemers en gepensioneerden	7.369	6.384
Kosten per deelnemer en gepensioneerde	€ 212,92	€ 251,72

De daling van de kosten per deelnemer wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de stijging van het aantal deelnemers en gepensioneerden. Door de samenvoeging met BPF Jachtbouw is het deelnemersbestand met 937 toegenomen.

Het bedrag aan uitvoeringskosten voor het pensioenbeheer bestaat uit (x € 1.000):

- Kosten deelnemer en gepensioneerde	€ 665 (2012: € 689)
- Werkgeverskosten	€ 127 (2012: € 128)
- Kosten bestuur en financieel beheer	€ 681 (2012: € 748)
- Kosten van projecten	€ 96 (2012: € 297)

Toelichting:

De kosten van de deelnemers en gepensioneerden hebben betrekking op alle werkzaamheden die in de pensioenadministratie moeten worden verricht om de aanspraken juist te administreren en de deelnemer volledig te informeren. Denk hierbij aan de pensioentoekenningen, betalen uitkeringen, verwerken waardeoverdrachten, afkoop, helpdesk en communicatie met deelnemers en gepensioneerden.

De werkgeverskosten hebben betrekking op de activiteiten die voortvloeien uit de contacten met de werkgever. Het gaat om kosten voor de aanlevering en verwerking van de werknemergegevens, de aanmaak van premienota's en de premie-incasso, helpdesk werkgever, communicatie met werkgever. Hierbij horen ook de kosten voor het aansluiten van nieuwe werkgevers.

De kosten van bestuur en financieel beheer hebben betrekking op kosten verbonden aan het besturen van het pensioenfonds, het secretariaat van het bestuur en adviseurs. Ook vallen hieronder de kosten verbonden aan het toezicht van DNB, AFM, actuaris, accountant, financieel beheer en juridische kosten. De vijf grootste kosten binnen deze categorie zijn:

- Bestuursondersteuning en secretariaat	€ 309 (2012: € 335)
- Bestuur	€ 184 (2012: € 113)
- Actuarieel advies	€ 84 (2012: € 183)
- Accountant	€ 40 (2012: € 38)
- Actuariële certificering	€ 20 (2012: € 23)

De stijging van de kosten van het bestuur zijn het gevolg van de voorbereiding van het bestuur van zes naar acht bestuursleden en de opleidingen die gevolgd zijn door het bestuur en de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan.

De kosten van projecten betreft kosten die een incidenteel karakter hebben. In 2012 het project samenvoeging met Jachtbouw.

Om een onafhankelijk vergelijking te maken heeft het pensioenfonds het beleid om eenmaal in de twee jaar deel te nemen aan het CEM Benchmarking Pensioenbeheer. In oktober 2012 is het meest recente onderzoeksrapport opgeleverd. Uit het onderzoek is gebleken dat de totale pensioenbeheerkosten volgens de meetmethode van CEM Benchmarking € 194,- per actieve deelnemer en pensioengerechtigde was in 2011. Dit bedrag is gelijk aan de Nederlandse mediaan van € 194,- en ligt onder de mediaan van de peergroup (met pensioenfondsen met gelijke deelnemersaantallen) van € 227,-.

4.5 Beleggingen

4.5.1 Terugblik economie en financiële markten

Gematigde groei en lage inflatie

Gematigde groei, een ruim monetair beleid, politieke strubbelingen en een afzwakkende eurocrisis kenmerkten 2013. De wereldwijde economische groei bedroeg volgens het IMF circa 2,9% in 2013, maar de verschillen tussen de regio's waren groot. De Eurozone kende per saldo economische krimp, al was er sprake van herstel gedurende het jaar. De economie in de Verenigde Staten groeide met circa 1,6%. In de opkomende landen nam de economische groei af maar de groeicijfers liggen nog steeds beduidend hoger dan in de ontwikkelde landen. Per saldo bleef de inflatie laag, waardoor het voor centrale banken mogelijk was een zeer ruim monetair beleid te voeren.

De Amerikaanse centrale bank (Fed) handhaafde gedurende 2013 het opkoopprogramma van staats- en hypotheekgerelateerde obligaties. Vanaf 2014 zal gestart worden met de afbouw van het opkoopprogramma. De ECB verlaagde de beleidsrente in twee stappen naar het historisch lage niveau van 0,25%. De Bank of Japan continueerde het eind 2012 ingezette beleid van kwantitatieve verruiming.

De politiek blijft in veel landen een onzekere factor. In de Verenigde Staten stonden de Democraten en Republikeinen regelmatig lijnrecht tegenover elkaar aangaande de overheidsfinanciën. In Italië zorgde de eurosceptische verkiezingsuitslag voor

onzekerheid. Ondanks een enkele oprisping, zoals de financiële problemen in Cyprus, nam de vrees over het uiteenvallen van de muntunie af.

Jaar van het aandeel

Voor het monetaire beleid drukte een belangrijke stempel op de financiële markten in 2013. De lage beleidsrentes en de diverse opkoopprogramma's waren een ondersteunende factor voor de meeste risicovolle beleggingen. Vooral aandelen uit de ontwikkelde markten profiteerden hiervan. De aankondiging van de afbouw van het opkoopprogramma door de Fed in mei zorgde voor wereldwijd stijgende renteniveaus. Het rendement op veilige staatsobligaties in de portefeuille was daardoor negatief. Vooral de opkomende markten bleken gevoelig voor de beleidsintenties van de Amerikaanse centrale bank. Het afzwakken van de eurocrisis leidde in de periferie juist tot dalende renteniveaus en een relatief sterke euro.

Duitse staatsobligaties eindigden het afgelopen jaar voor het eerst sinds 2006 in het rood. De stijging van de kapitaalmarktrente werd gedreven door de verwachte afbouw van het opkoopprogramma van de Fed, een beleidskoers die wordt aangeduid met de term 'tapering'. De Duitse 10-jaarsrente steeg van 1,3% eind 2012 naar 1,9% eind 2013. De obligaties van andere Europese kernlanden lieten een vergelijkbaar verloop zien. De neerwaartse bijstelling van de Nederlandse kredietwaardigheid door S&P had nauwelijks effect op de kapitaalmarktrente. De Nederlandse 10-jaarsrente steeg van het historisch lage niveau van 1,5% eind 2012 tot 2,2% eind 2013. Dit in tegenstelling tot de perifere landen waar de effectieve renteniveaus per saldo daalden. Het totaalrendement op Spaanse en Ierse obligaties bedroeg meer dan 10%. De Spaanse 10-jaarsrente daalde van 5,3% eind 2012 naar 4,2% eind 2013. Inflatiegerelateerde obligaties hadden last van de reële rentestijging. Gecombineerd met de hogere duratie resulteerde dit in een min van bijna 4%.

De hoge rendementen voor Investment Grade Credits en High Yield uit 2012 werden niet geëvenaard, maar in 2013 zijn de behaalde rendementen nog wel hoger dan die op staatsobligaties van de kernlanden. Het totaalrendement op schuld papier uit de opkomende landen was negatief. Het rendement op Emerging Market Debt in harde valuta werd zowel negatief beïnvloed door de oplopende rente in de Verenigde Staten als een stijging van de risico-opslag. De lokale valuta variant had te lijden onder de forse koersdaling van de meeste opkomende marktvaluta's. Vooral landen met een tekort op de lopende rekening bleken erg kwetsbaar, waaronder: Indonesië, Zuid-Afrika, Brazilië en Turkije.

De aandelenmarkten van de ontwikkelde landen kenden een goed jaar. Door het zeer ruime monetaire beleid van de Bank of Japan (BoJ) is de Japanse aandelenmarkt in lokale valuta koploper. Het beleid van de BoJ leidde tot een forse daling van de Japanse yen wat gunstig uitwerkte op de winstgevendheid van Japanse exporteurs. Maar ook de Amerikaanse en Europese aandelenmarkten noteerden hoge rendementen. Naast de gematigde economische groei en het ruime monetaire beleid, profiteerden aandelen van hun aantrekkelijke waardering. Opkomende markten bleven daarentegen fors achter. Afzwakkende economische groei in China, dalende grondstofprijzen, de forse depreciatie van de Japanse yen drukten de winstgevendheid van bedrijven uit de opkomende markten. Ook door de verwachte tapering stonden opkomende markten onder druk.

Het rendement op grondstoffenbeleggingen was matig in 2013. Ondanks dat de energiesector redelijk stand hield door een gestegen olieprijs, leverden de andere grondstoffen fors in. Vooral de edelmetalen stonden onder druk.

Door de afzwakkende eurocrisis keerde het vertrouwen in de euro gedeeltelijk terug. Per saldo nam de euro in waarde toe ten opzichte van zowel de Amerikaanse dollar als het Britse pond. De Japanse yen nam in waarde af ten opzichte van vrijwel alle belangrijke valuta's.

4.5.2 Gevoerd beleid

In 2013 heeft het bestuur stilgestaan bij de beleggingsbeginselen van het pensioenfonds. Er zijn op basis van deze beginselen geen aanpassingen in de beleggingsportefeuille nodig gebleken.

In 2013 is gesproken over de positionering van het Liability Overlay Fund (LOF) in de portefeuille. Het LOF werd tot nu toe in de overlay gepositioneerd en de ALM-studie portefeuillegewichten (80-20) werden op het restant van de portefeuille toegepast. Het

resultaat hiervan is dat op totaal portefeuilleniveau een hoger gewicht naar vastrentende waarden (incl. LOF) resulteert dan het strategische gewicht van 80%.

Om dit te corrigeren is besloten om het LOF binnen de portefeuille te positioneren en op de eerstvolgende rebalancing datum, 1 april 2014, de strategische allocatie recht te trekken naar de beoogde 80-20 verdeling tussen vastrentende en zakelijke waarden.

De uitgangspunten voor beleggingen zijn leidend in het vormgeven van het beleggingsbeleid. In 2013 heeft het bestuur in een aantal sessies deze beginselen opnieuw bediscussieerd en zijn de beleggingsbeginselen vastgesteld.

Het pensioenfonds heeft haar strategische portefeuille geëvalueerd om te kunnen insprijnen op eventueel veranderde risico- en rendementskarakteristieken. Hierbij zijn de beleggingscategorieën en hun verdeling geanalyseerd of deze nog past binnen de economische situatie en verwachtingen. Naast deze evaluatie is de portefeuille ook beoordeeld op robuustheid. Dat wil zeggen dat de portefeuille bestendig is tegen verschillende macro economische omgevingen. Daarom is de positionering van de strategische portefeuille naar risicocategorieën en gevoeligheden voor economische schokken bekeken. Door te sturen op risicocategorieën kan een goede risicodiversificatie worden gewaarborgd en een efficiënte en robuuste portefeuille worden geconstrueerd die bestand is in de verschillende economische scenario's.

Het pensioenfonds heeft enkele wijzigingen doorgevoerd op het gebied van risicobeheersing. Zo zijn er aanpassingen doorgevoerd met betrekking tot de renteaftdekking.

Op het moment van de introductie van de UFR daalde de rentegevoeligheid van de dekkingsgraad waardoor het afdekkingspercentage op basis van UFR steeg tot boven de 100%. In de eerste twee kwartalen van 2013 heeft geen bijsturing van de rentehedge plaatsgevonden. Na correspondentie met De Nederlandsche Bank (DNB), heeft DNB in juni 2013 toestemming gegeven om het afdekkingspercentage op basis van UFR terug te brengen tot 100%.

In het voorjaar van 2013 is de omvang van de rebalancing afgewogen tegen de ontwikkelingen op de financiële markt en de financiële situatie van het pensioenfonds. Het marktsentiment van de financiële markten vormde op dat moment geen beperking om de rebalancing conform mandaat uit te voeren. Per saldo zijn investment grade obligaties en aandelen Europa verkocht, en indexleningen, hypotheekleningen en grondstoffen aangekocht.

In het eerste kwartaal van 2013 is de allocatie naar Obligaties Opkomende Markten Local Currency toegevoegd. Uit een portefeuilleconstructie studie is al eerder gebleken dat Obligaties Opkomende Markten een waardevolle toevoeging is aan de beleggingsportefeuille. Door een gedeelte vanuit Obligaties Opkomende Markten HC (hard currency) te spreiden naar Obligaties Opkomende Markten LC (local currency) wordt het risico-rendementsprofiel van de portefeuille verder verbeterd. Door te beleggen in de lokale valuta van opkomende markten wordt ingespeeld op de verwachte appreciatie van deze valuta als gevolg van de aantrekkende economische groei.

DNB heeft geconstateerd dat het pensioenfonds geringe tegenpartijrisico's loopt maar dat het beleid onvoldoende is uitgewerkt en vastgelegd. Naar aanleiding van de brief "Tegenpartijrisico's: exposures en beleid" heeft het pensioenfonds aangegeven dat het in 2014 beleid voor de beheersing van het tegenpartijrisico binnen het LOF in de richtlijnen van dit fonds zal laten vastleggen. Met dit nog te formuleren nieuwe beleid wordt naar verwachting aangesloten bij de handvatten die DNB heeft gegeven voor de beheersing van tegenpartijrisico.

Portefeuillewaarde

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in onderstaande tabel:

Bedragen x €1.000.000	2013			2012	
	Bedrag	Percentage	Normportefeuille	Bedrag	Percentage
Aandelen	31,6	9,2%	9,5%	30,0	8,5%
Vastrentende waarden	295,9	86,3%	80,0%	285,1	80,8%
Alternatieve beleggingen	11,0	3,2%	4,5%	7,5	2,1%
Vastgoed	11,8	3,4%	5,0%	11,5	3,3%
Liquide middelen	0,1	0,0%	1,0%	0,1	0,0%
Totaal	350,4	102,1%	100,0%	334,2	94,7%
Waarde hedgeportefeuille ter afdekking renterisico (LOF ¹)	-7,5	-2,1%		18,8	5,3%
Totaal inclusief waarde hedgeportefeuille (LOF¹)	342,9	100%		353,0	100%

1) De positieve derivaten bedragen 31,9 miljoen en negatieve derivaten 39,4 miljoen. De negatieve derivaten worden in de jaarrekening opgenomen onder de schulden.

Rendementen

Onderstaande tabel geeft de performance weer uitgesplitst naar de verschillende categorieën waarin voor het pensioenfonds wordt belegd:

	2013	2013
	Portefeuille	Benchmark
Aandelen	13,3%	13,1%
Vastrentende	1,0%	0,4%
Alternatieve beleggingen	3,0%	1,3%
Vastgoed	-0,3%	0,5%
Liquide middelen	0,1%	0,1%
Totaal	2,3%	1,8%
Totaal inclusief rentehedge	-4,6%	

Aansluiting met de jaarrekening

De vermogensverdeling in de tabel onder portefeuillewaarde zoals bovenstaand weergegeven wijkt af van de cijfers die u verderop in de jaarrekening zult aantreffen. De indeling van vermogenscategorieën volgens de verslaggevingstandaarden voor de jaarrekening (RJ 610) is namelijk anders dan de indeling die vermogensbeheer gebruikt binnen de beleggingsmandaten. Op totaalniveau is het gerapporteerde vermogen gelijk. De aansluiting is als volgt:

- § de post Alternatieve beleggingen bestaat uit de beleggingen in infrastructuur, private equity en grondstoffen. In de jaarrekening worden deze gerubriceerd onder Overige beleggingen.
- § de post Liquide middelen bestaat uit banksaldi, deze is in de jaarrekening terug te vinden onder Overige beleggingen.
- § de post Waarde hedgeportefeuille ter afdekking renterisico bestaat uit de participatie in het Liability Overlay Fund (LOF) die ten behoeve van het afdekken van het renterisico wordt aangehouden. In de jaarrekening worden deze gerubriceerd onder de derivaten.

Afdekking renterisico

Hoewel de rentegevoeligheid van de Technische Voorziening is afgenomen sinds de introductie van de UFR rekenrente in 2012 door DNB is renterisico nog steeds een groot risico in de pensioenbalans. Het pensioenfonds beheerst het renterisico door te beleggen in vastrentende waarden en het Liability Overlay Fund (LOF).

De introductie van de UFR-rekenrente heeft tot gevolg gehad dat begin 2013 de beleggingen gevoeliger waren voor rentebewegingen dan de Technische Voorziening. De waarde van de Technische Voorziening wordt bepaald aan de hand van de rentetermijnstructuur (RTS) zoals DNB die maandelijks publiceert. De RTS is ook in 2013 gebaseerd op een 3-maands gemiddelde marktrente, waarbij voor looptijden langer dan 20 jaar gebruik is gemaakt van een combinatie van de 3-maands gemiddelde marktrente en de UFR. Het nadeel van deze 3-maands gemiddelde marktrente is dat deze rente niet verhandelbaar is op de financiële markten, terwijl de beleggingen en swaps gewaardeerd worden op de marktrente zonder deze middeling. Voor het evalueren van de rente afdekking wordt daarom gebruik gemaakt van een dekkinggraad waarbij de marktrente zonder 3-maands middeling als input gebruikt wordt (UFR dekkinggraad zonder 3-maands middeling).

Op het moment van de introductie van de UFR daalde de rentegevoeligheid van de dekkinggraad waardoor het afdekkingspercentage op basis van UFR steeg tot boven de 100%. Hierdoor neemt de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen zoveel af dat deze kleiner wordt dan de rentegevoeligheid van de beleggingen. Dit betekent dat bij een ongewijzigde portefeuille de dekkinggraad daalt indien de rente stijgt. In de eerste twee kwartalen van 2013 heeft geen bijsturing van de rentehedge plaatsgevonden. Na correspondentie met De Nederlandsche Bank (DNB), heeft DNB in juni 2013 toestemming gegeven om het afdekkingspercentage op basis van UFR terug te brengen tot 100%.

De dekkinggraad is hierdoor nauwelijks gevoelig voor rentebewegingen met uitzondering van het effect van de 3-maands middeling waarmee de rekenrente van de Technische Voorziening wordt berekend.

Over 2013 is de 30-jaars swaprente gestegen met 50 basispunten van 2,23% naar 2,73%. Dit leidde tot een daling van de waarde van het LOF en de vastrentende waarde portefeuille. Voor het bepalen van de waarde van de Technische Voorziening schrijft DNB een rekenrente voor die geen gebruik maakt van de actuele swaprente uit de markt maar van een 3-maands gemiddelde swaprente in combinatie met de UFR-rekenrente. De 30-jaars rekenrente is het afgelopen jaar met 0,34% gestegen waardoor de waarde van de Technische Voorziening in waarde is gedaald. Doordat de marktrente meer gestegen is dan de DNB-rekenrente is de waarde van het LOF en de vastrentende waarde portefeuille sterker gedaald dan de waarde van de Technische Voorziening. Eind 2013 was de DNB-dekkinggraad ca. 2,5% lager dan de UFR-dekkinggraad zonder de 3-maands rentemiddeling. Hierdoor heeft het effect van 3-maands rentemiddeling negatief bijgedragen aan de ontwikkeling van de dekkinggraad over 2013.

Afdekking valutarisico

Het pensioenfonds belegt in verschillende beleggingscategorieën die in buitenlandse valuta genoteerd zijn. Het pensioenfonds dekt het valutarisico voor deze beleggingen niet af. Binnen de obligatiebeleggingsfondsen Global high yield en opkomende landen wordt het valutarisico volledig afgedekt. In het valuta afdekkingsbeleid heeft zich gedurende 2013 geen verandering voorgedaan.

Vastrentende waarden

Het doel van het vastrentende waarden mandaat is om een veilige basis te bieden binnen de beleggingsportefeuille en hiermee aan de nominale verplichtingen van het fonds te kunnen voldoen.

De crisis rond de eurozone staatsleningen nam in 2013 verder af. In 2013 bleef de economie van de eurozone als geheel krimpen terwijl de werkloosheid opliep tot recordniveaus. De dalende inflatie werd door de ECB steeds als zorgwekkend ervaren. De overheidfinanciën van de perifere eurozone landen lieten in 2013 weinig verbetering zien. De begrotingstekorten daalden niet en de staatsschulden namen niet af. Opmerkelijk was dat de financiële markten op verwachte positieve ontwikkelingen vooruit liepen, waardoor de risico opslag van de perifere landen in de loop van 2013 gestaag daalden, terwijl de feitelijke ontwikkelingen daar nog geen aanleiding toe gaven.

Na de sterke daling van de rente op langere looptijden in de kernlanden binnen de eurozone liep de rente in 2013 weer op. In de perifere landen daalde de rente juist. Het gewicht van deze landen in de portefeuille is aanzienlijk kleiner, waardoor het effect op het portefeuille rendement beperkt was. Achteraf was de positionering in de portefeuille te defensief en leidde tot een underperformance.

Ook in 2013 was er een grote vraag naar bedrijfsobligaties (credits). Het aanbod van nieuw papier was vrij beperkt. Dit geldt vooral voor bankpapier waar per saldo meer leningen afliepen dan er aan nieuw papier werd uitgegeven. De aanhoudende steunmaatregelen van Centrale Banken en een lage inflatie zorgden er voor dat de gemiddelde risico opslag voor credits in 2013 wederom verder afnam. De Europese kernlanden gerelateerde leningen presteerden over het algemeen het beste.

High Yield

Ondanks dat het hoge rendement voor high yield obligaties uit 2012 niet geëvenaard werd, was het rendement met 6.3% wel hoger dan voor staatsobligaties van kernlanden. Per saldo daalden de risico-opslagen waardoor, ondanks de stijgende staatsobligatie rente, toch een positief rendement genoteerd werd. Het bedrijfsleven staat er per saldo goed voor. Het aantal faillissementen is laag en de marktverwachting is dat dit voorlopig zo blijft. Daarnaast is er door de lage renteomgeving een aanhoudende vraag naar bedrijfsobligaties.

Emerging Markets Debt Hard Currency

Het totaalrendement op schuld papier uit de opkomende landen was negatief. Het rendement op deze belegging werd negatief beïnvloed door de oplopende rente in de VS en door een stijging van de risico-opslag. De belangrijkste ontwikkeling die hieraan ten grondslag lag was de economische groei. Structurele hervormingen, een verkrappend monetair beleid en lagere grondstoffenprijzen stonden het economische herstel in de weg.

Emerging Markets Debt Local Currency

Schuld papier uit opkomende landen in lokale valuta had te lijden onder de forse afname van de meeste valuta's. Het totaalrendement op deze categorie was fors negatief. Door de lagere economische groei, nemen de tekorten toe en daarmee ook de afhankelijkheid van buitenlands kapitaal. Dit leidt tot een toename van de bewegelijkheid op de valutamarkten.

Per saldo heeft de vastrentende waarden portefeuille met een rendement van 1,0% versus een benchmarkrendement van 0,4% een outperformance van 0,6% behaald. Voor 2014 wordt een zeer bescheiden herstel verwacht, waardoor de rendementen op vastrentende waarden bescheiden zullen blijven.

Aandelen

Ondanks een aanhoudend somber beeld in Europa als gevolg van de eurocrisis, was 2013 een goed jaar voor aandelenbeurzen. Tegen het einde van het jaar werden diverse jaarrecords gevestigd.

Belangrijkste reden hiervoor was het aanhoudende ruime monetaire beleid van de verschillende centrale banken. Het beeld in de Verenigde Staten duidt op een gestaag doorzettende economische groei. In Europa lijkt de eurocrisis onder controle en zijn de vooruitzichten nu voorzichtig positief. In de opkomende markten is echter juist sprake van een afnemende groei. De Europese beurzen stegen met ruim 19%. De Amerikaanse beurs steeg in euro's gemeten met 26%. Opkomende markten daalden in euro's met ruim 6%.

Hoewel de beurzen in de breedte flink stegen, was er sprake van duidelijke voorkeuren binnen de verschillende markten. Dit kwam tot uitdrukking in het soort aandelen dat werd gekocht. Aandelen van bedrijven van lagere kwaliteit (een minder stabiele winstgroei, lagere winstmarges of een matige balanskwaliteit) deden het beter dan aandelen van hogere kwaliteit. Ook deden goedkope (waarde)aandelen het beter dan groeiaandelen.

Het waren vooral de sectoren met een blootstelling aan de Europese economie die goed presteerden, zoals telecommunicatie en cyclische consumentengoederen. Sectoren met een blootstelling aan opkomende markten en grondstoffen bleven achter, zoals basismaterialen en energie.

De aandelenportefeuille van het pensioenfonds is in 2013 met 13,3% gestegen. De benchmark steeg met 13,1%. De portefeuille bleef hiermee voor bij de benchmark.

Alternatieve beleggingen

De portefeuille alternatieve beleggingen bestond in 2013 uit:

Private equity

De investeringen in niet-beursgenoteerde ondernemingen namen volgens een rapport van Private Equity International toe. De instroom van nieuw geld richting de private equity fondsen steeg naar het hoogste niveau in de afgelopen vijf jaar. Het merendeel van de nieuwe investeringen komt terecht bij de 'buy-out', 'venture capital' en 'groeifondsen'. De sterke groei van nieuwe gelden richting private equity ging vooral naar de Amerikaanse fondsen. De opkomende markten lieten juist een daling zien. De uitkeringen door verkopen stegen sterk. Dit kwam onder andere door de hogere beurskoersen.

Onder druk van investeerders blijkt dat maatschappelijk verantwoord beleggen steeds meer op de agenda staat van de private equity fondsen. Ook blijven de kosten dalen onder druk van investeerders.

De beleggingen in private equity behaalden een positief rendement van 19,3% in 2013. Daarmee bleef het fonds achter bij de benchmark, dat een positief rendement van 21,2% behaalde. Dit is conform verwachting. Door de meer conservatieve waarderingen blijven private equity fondsen in een sterk opgaande aandelenmarkt achter.

Infrastructuur

Binnen de infrastructuur beleggingen is er door de een terugtrekkende overheid steeds meer aanbod in noodzakelijke activa voor de economie. Investeringen in wegen, bruggen, zeehavens, spoorwegen, luchthavens en de energie sectoren krijgen steeds meer aandacht van institutionele beleggers. Gevolg hiervan is dat de vraag naar dergelijke beleggingen in infrastructuur sterk stijgt, terwijl het aanbod een bescheiden groei laat zien. Hierdoor is er een sterk opdrijvende prijs voor nieuwe activa, waardoor toekomstige rendementen onder druk komen te staan. Door de grote mate van financiering met vreemd vermogen kan door een stijgende rente een drukkend effect optreden op toekomstige rendementen. Daarnaast wordt de markt geconfronteerd met nieuwe additionele heffingen op de opbrengsten.

De infrastructuurfondsen presteerden naar behoren afgelopen jaar, maar economisch gevoelige investeringen, zoals tolwegen en havens maakten een moeilijke periode door. Binnen de energie sector blijft de vraag naar nieuwe investeringen in bijvoorbeeld hernieuwbare energie en infrastructuur voor transport en opslag van gas en olie hoog.

Het fonds behaalde in 2013 een rendement van 3,3% op zijn infrastructuurbeleggingen. De benchmark behaalde een rendement van 3,1%.

Grondstoffen

Beleggingen in grondstoffen (commodities) zijn investeringen in natuurlijke materialen die gebruikt worden in productieprocessen (olie, metalen bijvoorbeeld). De markt van grondstofbeleggingen liet in 2013, net zoals in 2012, een wisselend beeld zien. Vooral macro economische ontwikkelingen hebben het rendement bepaald in 2013.

Het begin van het jaar werd gekenmerkt door onzekerheid over de financiële stabiliteit in Europa, voornamelijk door de crisis op Cyprus. Grondstoffen werden in het tweede kwartaal voornamelijk gedreven door een sterke dollar en een afnemende economische groei in China. Door goede economische vooruitzichten in de Verenigde Staten, was er angst in de markt dat de Fed zou stoppen met het opkopen van obligaties. Dit leidde ertoe dat de investeringen in grondstoffen minder waard werden. De tweede helft van 2013 werd gekenmerkt door de onrusten in het Midden-Oosten. Dit zorgde voor een prijsstijging van olie. Het koude weer in de Verenigde Staten zorgde voor een prijsstijging van Natural Gas. Edelmetalen werden minder waard na de aankondiging van de Fed dat de stimuleringsmaatregelen worden afgebouwd.

Het fonds behaalde in 2013 een rendement van -1,7% op zijn grondstoffenbeleggingen. De benchmark behaalde een rendement van -5,5%.

Vastgoed

Het beeld van de Nederlandse vastgoedmarkt was in 2013 weinig positief. Dit werd door een belangrijk deel veroorzaakt door de recessie in Nederland. Daarnaast zijn er ook structurele oorzaken van de afwaardering van vastgoed.

Hieronder wordt aangegeven wat in 2013 de situatie per sector was:

- § Woningen: In de huurwoningenmarkt waren er in 2013 tal van ontwikkelingen. Belangrijk waren de (ver)huurdersheffing in het gereguleerde huursegment en de mogelijkheid om scheefhuurders hogere huurverhogingen in rekening te brengen. Door het stilvallen van de koopwoningmarkt was het makkelijker voor pensioenfondsen om beleggingshuurwoningen te verkrijgen. Toch waren er ook lichtpuntjes op de koopwoningmarkt. De daling van de huizenprijzen lijkt uit te bodemen en er worden weer meer woningen verkocht dan een jaar geleden.
- § Winkels: de tweedeling in de winkelmarkt lijkt door te zetten. De waarde van winkels op A-locaties is relatief stabiel. Op B en C-locaties dalen de huren van winkelruimte en staat ook de waarde van de winkels onder druk. Ook de leegstand neemt in dit segment toe.
- § Kantoren: de structurele overcapaciteit zorgt voor aanhoudende druk op de kantorenmarkt. De waarderingen van kantoren bleven dalen in 2013 en de leegstand is nog steeds relatief groot. Wel worden tal van initiatieven genomen om de leegstand te verminderen, zoals transformatie van kantoren naar appartementen of hotels.

Naast de positieve invloed van huuropbrengsten, werd het rendement van de portefeuille negatief beïnvloed door de waardeontwikkeling van het vastgoed. De portefeuille presteerde met -0,3% slechter dan de ROZ/IPD benchmark (0,5%).

4.5.3 Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt, dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit helpt om de risico's te beheersen. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekent inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Middels de belegging in het Liability Overlay Fund wordt er gebruik gemaakt van swaps. Dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Type contract	Contractomvang EUR	Actuele waarde activa EUR	Actuele waarde passiva EUR
Interest rate swaps	266.524	31.917	-39.405
	266.524	31.917	-39.405

Ter zake van de swaps bedroeg de waarde van de verstrekte zekerheden (collateral) ultimo 2013 € 4.990 (2012: € 19.611).

Liability Overlay Fund: Ieder jaar op 1 april wordt de participatie op € 100 (honderd euro) gezet. Indien de waarde gedurende een jaar onder de € 60 (zestig euro) komt, moeten de participanten bijstorten. Gedurende het jaar steeg de rente aanzienlijk van 2,30% in april naar 2,65% eind november. Bij een rentestijging van 1 basispunt (0,01%), daalt de waarde van de LOF participatie met € 0,60. Uiteindelijk is gedurende het boekjaar 2013 de waarde niet onder de € 60 geweest en is er geen sprake geweest van bijstorten.

4.5.5 Gevoeligheidsanalyse

In onderstaande tabel wordt de gevoeligheid van de dekingsgraad na renteafdekking getoond voor waardeveranderingen van de beleggingen in zakelijke waarden en voor verschuivingen van de rente. In het midden van de tabel staat de huidige dekingsgraad van 104,4%. Een daling van de rente heeft een daling van de dekingsgraad tot gevolg. Een daling van de zakelijke waarden heeft eveneens een daling van de dekingsgraad tot gevolg. In deze gevoeligheidsanalyse wordt ten behoeve van de berekening van de verplichtingen de actuele UFR (zonder middeling) gebruikt.

			• rente				
			9%	24%	32%	25%	10%
			-100bp	-50bp	-0bp	+50bp	+100bp
• zakelijke waarden	Markt kans	Markt kans Schok					
	0%	+60%	111,7%	112,8%	113,9%	115,0%	116,1%
	2%	+40%	109,0%	109,0%	110,7%	111,5%	112,3%
	20%	+20%	106,4%	107,0%	107,6%	108,1%	108,6%
	58%	+0%	103,7%	104,1%	104,4%	104,6%	104,8%
	20%	-20%	101,1%	101,2%	101,2%	101,2%	101,1%
	0%	-40%	98,4%	98,3%	98,1%	97,7%	97,4%
0%	-60%	95,7%	95,4%	94,9%	94,3%	93,6%	

Vooruitblik

Voor 2014 is de verwachting dat de wereldwijde economische groei aantrekt en dat de inflatie laag blijft. Zeker in de eurozone bevinden de inflatiecijfers zich in een dalende trend. Het gematigde economisch herstel in de Verenigde Staten zal naar verwachting doorzetten. De Fed zal het obligatie-opkoopprogramma gedurende 2014 afbouwen. Europa krabbelt verder op, maar is met de op de achtergrond sluimerende schulden crisis nog wel gebaat bij nieuwe monetaire impulsen. In de opkomende landen wordt een lichte groeiversnelling verwacht ten opzichte van 2013.

Ondanks dat de Fed heeft aangekondigd te starten met de afbouw van het opkoopprogramma, blijft het wereldwijde monetaire beleid ruim. In de Verenigde Staten zal de beleidsrente laag blijven en in Europa en Japan worden mogelijk nieuwe verruimende maatregelen doorgevoerd. Het aanhoudend ruime monetaire beleid kan leiden tot verder dalende risicopremies. Deze dalende risicopremies zijn naar verwachting minder sterk dan de afgelopen jaren.

De eurocrisis, een forse groeivertraging in China en de onzekerheid over het monetaire beleid zijn de grootste risico's. Ondanks dat de onrust over de muntunie in 2013 is geluwd, blijven de macro-economische verschillen in de eurozone groot en de groei per saldo laag. Beleidsmakers zullen op nationaal- en supranationaal niveau door moeten gaan met hervormingen en het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Toenemende sociale onrust kan opnieuw leiden tot het oplaaien van de eurocrisis. Een forse groeivertraging in China heeft ook nadelige effecten op andere opkomende landen en zal de wereldwijde groei negatief beïnvloeden.

Vanwege de lage effectieve renteniveaus en de sterke stijging van aandelen in 2013, zijn de rendementsverwachtingen voor de komende jaren gematigd. Waarderingstechnisch gaat de voorkeur nog wel steeds uit naar aandelen ten opzichte van obligaties. De renteniveaus voor zowel staatsobligaties van kernlanden als bedrijfsobligaties zijn laag waardoor lage absolute rendementen worden verwacht. Vanuit waarderingsperspectief zijn beleggingen uit opkomende landen aantrekkelijker dan beleggingen in ontwikkelde landen. Wel zijn de risico's bij de opkomende landen op korte termijn nog groot

4.5.6 Verantwoord beleggen

Verantwoord beleggen en corporate governance

Het pensioenfonds vindt het belangrijk invulling te geven aan verantwoord beleggen. Het pensioenfonds belegt in de beleggingspools van Syntrus Achmea Vermogensbeheer waarop het verantwoord beleggen beleid wordt toegepast. Als uitgangspunt worden de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties gehanteerd. Deze tien principes zijn

gerelateerd aan de mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organisation.

Het verantwoord beleggen beleid bestaat uit de volgende onderdelen:

- Uitsluiten van controversiële wapens

Het gaat hier om bedrijven die kernwapens, biologische wapens, chemische wapens, anti persoonsmijnen of clusterbommen produceren. Naast de aandelenpools en de vastrentende waarden pool wordt sinds 2012 het uitsluitingsbeleid ook toegepast op de Syntrus Achmea Global High Yield Pool en de Syntrus Achmea Geldmarkt Fonds.

Per 1 januari 2013 is het wettelijk verboden om in ondernemingen te beleggen die clusterbommen produceren. Voor het pensioenfonds heeft de wettelijke bepaling geen impact aangezien de beleggingspools clusterbommen expliciet uitsluit van haar beleggingen.

- Uitsluiten van landen

In de vastrentende waarden pool wordt onder andere belegt in staatsobligaties. Ten aanzien van landen is in 2013 het landenbeleid geaccordeerd door de participanten tijdens de jaarvergadering. Dit betekent dat een aantal landen is uitgesloten van beleggingen. Het betreft landen waartegen de Europese Unie en/of de Verenigde Naties sancties heeft afgekondigd. De sanctie maatregelen zijn opgelegd naar aanleiding van schendingen van het internationale recht of mensenrechten.

- Engagement, aangaan van dialoog met ondernemingen

Het doel van engagement is om ondernemingen waarin het fonds is belegd aan te sporen tot beter gedrag en om aandeelhouderswaarde te creëren. Aan de hand van thema's gaat het fonds de dialoog aan met ondernemingen.

In 2013 stonden twee nieuwe thema's centraal, 'Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector' en CO2 management in de vastgoedsector'.

- Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Syntrus Achmea Vermogensbeheer stemde voor de Aandelenpool Amerika in 2013 op 340 vergaderingen. In totaal passeerden 4212 agendapunten de revue. In 2013 werd in ongeveer 9% van alle agendapunten tegen het management gestemd.

- Integratie van duurzaamheidsinformatie in het beleggingsproces

De laatste jaren is er toenemende belangstelling om duurzaamheidsinformatie ook te integreren in het beleggingsproces. Sinds 2010 neemt Syntrus Achmea Ecologische, Sociale en Goed bestuurfactoren (ESG factoren) mee in het High Conviction aandelenbeleggingsproces. Dit wordt gedaan vanuit de overtuiging dat het meenemen van duurzaamheids informatie bijdraagt aan een beter geïnformeerde beleggingsbeslissing.

Op de website van Syntrus Achmea wordt uitgebreid gerapporteerd over het verantwoord beleggen beleid, het uitsluitingenbeleid en het stembeleid.

4.5.7 Risico's vermogensbeheer

Het Financieel Toetsingskader ("FTK") voor pensioenfondsen is een onderdeel van de Pensioenwet. De regelgeving van het FTK werkt de economische risico's voor pensioenfondsen verbonden aan onder meer aandelen, valuta's en rente uit. Het vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau ze kunnen of willen accepteren. Het pensioenfonds zet, binnen de kaders van het geformuleerde risicobeleid, in op maximalisatie van het rendement op het vermogen. De uitgangspunten voor beleggingen zijn leidend in het vormgeven van het beleggingsbeleid. In 2013 heeft het bestuur in een aantal sessies deze beginselen opnieuw bediscussieerd en zijn de beleggingsbeginselen vastgesteld.

Marktrisico

Verschillende risico's kunnen elkaar versterken of werken juist diversifiërend. Om die reden wordt het risico van marktwaardebewegingen op totaalniveau getoetst.

Beheersmaatregelen:

- Gewenste risico's worden meegenomen in een ALM-studie. Het betreft risico's waar bewust voor gekozen wordt op basis van risico/rendement verwachtingen. Dit geldt niet voor 'ongewenste' risico's. Tot die laatste behoren liquiditeitsrisico, concentratierisico en tegenpartijrisico.
- Bij Sturen op Risico wordt op basis van de tracking error beoordeeld of het risico van het fonds binnen de bandbreedtes beweegt. Deze bandbreedtes zijn opgenomen in de beleggingsrichtlijnen.

De belangrijkste risico's zijn:

Renterisico

Een pensioenfonds loopt renterisico doordat de waarde van de verplichtingen van het fonds anders op renteveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen.

Beheersmaatregelen:

- Op basis van het risicoprofiel wordt het renterisico afgedekt.
- De netto impact van renteveranderingen op de dekkingsgraad worden in kwartaal- en risicorapportages inzichtelijk gemaakt.

Inflatierisico

Een pensioenfonds loopt inflatierisico doordat de waarde van de geïndexeerde pensioentoezeggingen anders op inflatieveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Het (gedeeltelijk) streven naar een reëel pensioen geeft een risico dat de verandering van de pensioenvoorzieningen als gevolg van inflatie niet gecompenseerd worden door een waardeverandering van de beleggingen.

Beheersmaatregelen:

- De indexatieambitie wordt in de ALM-studie getoetst.
- De kans op indexatie wordt inzichtelijk gemaakt in de risicorapportage.

Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro.

Beheersmaatregelen:

- Op basis van het risicoprofiel wordt het valutarisico niet afgedekt.

Aandelenrisico

Het risico op een daling van de marktwaarde van aandelen en zakelijke waarden.

Beheersmaatregelen:

- In de ALM-studie wordt de gewenste allocatie naar aandelen en zakelijke waarden bepaald aan de hand van het risicoprofiel.
- In de portefeuille constructie wordt het gewenste aandelenrisico omgezet in een feitelijke portefeuille.
- Door middel van de risicorapportage wordt het aandelenrisico inzichtelijk gemaakt en waar nodig bijgestuurd.

Kredietrisico

Het risico dat een verlies optreedt als een kredietnemer zijn afgesproken betalingen niet nakomt of dat de kredietwaardigheid van een kredietnemer afneemt.

Beheersmaatregelen

- In de portefeuille constructie wordt op basis van risicomaten een allocatie naar vastrentende waarden bepaald.
- Binnen de beleggingsportefeuilles worden limieten opgenomen op kredietwaardigheidratings van beleggingen in instrumenten, landen en/of sectoren.

Tegenpartijrisico

Bij het aangaan van transacties met externe partijen (o.a. derivatenposities en het gebruik van securities lending) wordt exposure opgebouwd bij tegenpartijen. Een faillissement van een tegenpartij kan tot verliezen leiden.

Beheersmaatregelen

- Bij het aangaan van nieuwe derivatentransacties wordt de tegenpartij getoetst op kredietwaardigheid, bestaande exposure en aan de hand van de gehanteerde watchlist.
- De kwaliteit van het onderpand wordt vooraf vastgelegd en voortdurend gemonitord.

Het tegenpartijrisico voor OTC derivaten die betrekking hebben op de afdekking van renterisico wordt beheerst binnen het LOF.

Concentratierisico

Door gebrekkige spreiding kan concentratierisico ontstaan waarbij verliezen optreden doordat een te grote gevoeligheid bestaat naar één regio, sector of marktpartij.

Beheersmaatregelen

- Concentraties worden periodiek weergegeven in de risicorapportage. Op basis van analyses wordt beoordeeld of deze acceptabel zijn of dat deze teruggebracht moeten worden.

Landenrisico

De portefeuille van het pensioenfonds is voor 60% van de totale portefeuille (exclusief overlay) belegd in de Investment Grade vastrentende waarden pool. De waarde van de Investment Grade vastrentende waarden portefeuille bedraagt per 31 december 2013 € 162.646 (2012: € 170.704).

Ultimo 2013 bestaat Investment Grade voor 69% uit staatsobligaties. De segmentatie van staatsobligaties naar land is in onderstaande tabel weergegeven.

	31-12-2013	31-12-2012
	%	%
België	4%	3%
Duitsland	34%	32%
Finland	1%	1%
Frankrijk	29%	28%
Ierland	1%	2%
Italië	11%	14%
Nederland	9%	10%
Noorwegen	0%	1%
Oostenrijk	2%	2%
Polen	1%	1%
Spanje	8%	5%
Zweden	0%	1%
Eindtotaal	100%	100%

Actief risico

Met actief risico wordt bedoeld de mate waarin de daadwerkelijke performance afwijkt van de strategische benchmark
Beheersmaatregelen

Voor actief beheerde mandaten worden limieten op maximale tracking error gehanteerd. Daarmee wordt de afwijking ten opzichte van de benchmark gelimiteerd

Liquiditeitsrisico

Het risico dat een fonds niet op korte termijn aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen.

Beheersmaatregelen

- Liquiditeitsrisico wordt bewaakt met behulp van een onderpandtoets en een marktliquiditeitstoets. De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds wordt twee keer per jaar onderworpen aan beide toetsen. In beide toetsen worden marktschokken (zoals verandering van de rente en koersdalingen op de aandelenmarkten) doorberekend. Deze toetsen geven inzicht in de mate waarin de portefeuille over voldoende liquiditeit beschikt om marktschokken op te vangen. Per ultimo 2013 wordt het liquiditeitsrisico bij het pensioenfonds voldoende beheerst.

4.5.8 Z-score

Op 24 april 1998 is de 'Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen' officieel in werking getreden. Deze regeling is uitgevaardigd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als belangrijkste doel ondernemingen vrijstelling te verlenen van de verplichtstelling van deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds indien de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is. Op basis van artikel 5 lid 1a Vrijstellingsregeling moet vrijstelling worden verleend als uit de performancetoets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfspensioenfonds in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2009 tot en met 2013. Indien de uitkomst van de performancetoets lager valt dan 0, kan een deelnemer binnen het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname. Over 2013 is een Z-score behaald van 0,36. De performancetoets over de periode 2009 tot en met 2013 bedraagt 2,37. Daarmee blijft de performancetoets ruimschoots boven het vereiste minimum.

4.5.9 Vermogensbeheerkosten van het fonds

In 2011 bracht de Autoriteit Financiële Markten (AFM) het rapport "Kosten pensioenfondsen verdienen meer aandacht" uit. De Pensioenfederatie heeft dit concreet gemaakt in november 2011 in de vorm van "Aanbevelingen over het afleggen van verantwoording over de kosten". Vanaf 2012 worden de beheerkosten ook aan de De Nederlandsche Bank (DNB) gerapporteerd.

Ook het bestuur van het Fonds wil een helder en transparant inzicht in de vermogensbeheerkosten die het Fonds maakt. Om die reden zijn ook over het jaar 2013 de kosten inzichtelijk gemaakt. Dit zoveel mogelijk in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. In het kostenoverzicht worden zowel de rechtstreeks aan het Fonds in rekening gebrachte beheervergoedingen voor het vermogensbeheer getoond, de prestatieafhankelijke vergoedingen en de transactiekosten. Bovendien zijn dit jaar in de beheerkosten tevens de "fund expenses", welke binnen beleggingsfondsen worden gemaakt opgenomen.

De kosten van vermogensbeheer (in € x 1.000) bestaan uit:

	2013	2012
Beheerkosten	688	574
Fiduciair beheer	607	475
Bewaarloon	31	6
Transactiekosten	278	554
	<hr/>	<hr/>
	1.604	1.609
Prestatieafhankelijke vergoeding	33	-
Bestuurs- en advieskosten vermogensbeheer	13	16
Totaal	<hr/>	<hr/>
	1.650	1.625

De kosten van het vermogensbeheer in 2013 bedragen € 1.650. Afgezet tegen het gemiddeld belegd vermogen (inclusief derivaten), komen de beheerkosten (exclusief transactiekosten) in 2013 uit op 0,39% (2012: 0,32%) van het gemiddeld belegd vermogen van € 348 mln.

In de beleggingscategorieën vastgoed, private equity en infrastructuur is meer “doorkijk” van de onderliggende fondsen gerealiseerd. Tevens zijn de kosten “Fund expenses” additioneel toegevoegd onder beheerkosten. Dit betreft o.a. accountantskosten en juridische kosten behorende bij de betreffende fondsen.

De beheerkosten zijn de kosten die periodiek door een vermogensbeheerder (dat kan ook een fondsbeheerder van een beleggingsfonds zijn) onttrokken worden uit het belegde vermogen. Ook de administratieve en juridische kosten van de beleggingen in Private Equity en Infrastructuur, worden onder beheerkosten meegenomen.

De performance gerelateerde kosten zijn kosten die door het pensioenfonds aan de fondsbeheerder worden betaald als de fondsbeheerder een bepaalde performance heeft behaald in een gespecificeerde periode. Vaak wordt de performance vergoeding uitbetaald als het mandaat of beleggingsfonds beter presteert dat zijn benchmark index. Voor de fondsbeheerders van de beleggingscategorieën Private Equity en Infrastructuur worden niet jaarlijks prestatievergoedingen betaald. Gedurende de looptijd van de investering worden reserveringen gemaakt voor de tot dat moment toe te rekenen prestatievergoeding. Indien in een bepaald jaar een extra rendement is behaald, dan worden de prestatievergoedingen hieraan toegerekend (matchingprincipe). Afhankelijk van de contractuele bepalingen en de beleggingsprestaties, kan een verantwoorde verplichting in latere perioden weer vervallen.

De kosten fiduciair beheer omvatten het monitoren en managen van operationeel vermogensbeheerders, treasury management, het adviseren over overlay management en het Asset Liability Management, risico management en kosten van de beleggingsadministratie. Deze kosten vallen hoger uit door een stijging van het beheerd vermogen van het Fonds gedurende 2013.

Transactiekosten worden gemaakt om een beleggingstransactie tot stand te brengen en uit te voeren. De transactiekosten zijn te splitsen in :

- a. Kosten bij aan- en verkoop beleggingstitels
- b. Acquisitiekosten
- c. In- en uitstapvergoedingen

Transactiekosten vormen een lastige categorie omdat de kosten vaak zijn verborgen vanwege het feit dat ze impliciet onderdeel zijn van de zogenaamde netto prijs die bij een transactie is overeengekomen. Vermogensbeheerders zijn vanuit toezichtwetgeving verplicht om te komen tot beste uitvoeringprijs. Hierdoor wordt per transactie bijgedragen aan het bereiken van lage kosten. De transactiekosten in 2013 bedragen €278 (2012: €554). De transactiekosten van het vastrentende waarden mandaat vallen

afgelopen jaar veel lager uit. De financiële markten bleken over 2013 minder volatiel en onzeker. Dit leidde tot minder transacties in deze beleggingscategorie. Ook werd er binnen het mandaat geen grote transitie (in tegenstelling tot in 2012) doorgevoerd.

Afgezet tegen het gemiddeld belegd vermogen, komen de totale kosten bestaande uit beheer- en transactiekosten in 2013 neer op 0,47% (2012: 0,49%) van het gemiddeld belegd vermogen.

De kosten omvatten naast de kosten, zoals gerapporteerd in de jaarrekening, ook een uitsplitsing naar "onzichtbare kosten" voor het beheer van onderliggende beleggingsfondsen. In de jaarrekening worden alleen directe kosten getoond die het Fonds op factuurbasis betaalt aan de uitvoerders.

Onderstaand is verdeling van het gemiddeld belegd vermogen en de kosten naar kostencategorieën opgenomen:

GEMIDDELD BELEGD VERMOGEN	Bedragen x 1000
Vastgoed	11.336
Aandelen	29.199
Private Equity	1.650
Vastrentende waarden	189.979
Commodities	3.576
Overige beleggingen	3.759
Gemiddeld vermogen toe te wijzen excl. overlay	239.499
Overlay	83.251
Gemiddeld vermogen toe te wijzen incl. overlay	347.920

Overlay: Het gemiddeld belegd vermogen in Overlay is als volgt berekend, het gemiddelde percentage van de pool (LOF) per einde jaar 2013 vermenigvuldigd met de eindwaarde totaal LOF 2013. Dit is echter niet het gemiddelde van de omvang in euro's begin jaar 2013 ten opzichte van de waarde einde jaar 2013. Hierdoor krijg je een afwijkend bedrag in euro's dat niet optelt tot de gemiddelde portefeuille waarde over het jaar 2013. Het belang in % in de pool (LOF) is niet gelijk in het jaar.

Beheerkosten	Bedragen x 1000	%
kosten per beleggingscategorie:		
Vastgoed	48	0,43%
Aandelen	112	0,38%
Private Equity	44	2,68%
Vastrentende waarden	421	0,22%
Commodities	11	0,31%
Overige beleggingen	52	1,38%
Totaal Beheerkosten	688	0,29%
Kosten fiduciair beheer	607	0,17%
Bewaarloon	31	0,01%
Totaal	1.326	0,38%

Prestatieafhankelijke vergoeding	Bedragen x 1000	%
kosten per beleggingscategorie:		
Aandelen	15	0,05%
Private Equity	18	1,08%
Totaal	33	0,01%

Transactiekosten	Bedragen x 1000	%
kosten per beleggingscategorie:		
Vastgoed	4	0,04%
Aandelen	6	0,02%
Vastrentende waarden	238	0,13%
Overlay	30	0,04%
Totaal transactiekosten	278	0,08%

De bestuurs- en advieskosten vermogensbeheer bestaan uit de vacatiegelden van de beleggingsadviescommissies en de kosten van de Asset Advisors.

4.6 Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:		
	2013	2012
	EUR	EUR
Premieresultaat		
Premiebijdragen	16.446	12.406
Betaalde premies risicoherverzekering	-20	-24
Pensioenopbouw	-14.149	-10.038
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten	-136	76
Pensioenuitvoeringskosten	-1.582	-1.920
Totaal:	559	500
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	-17.596	44.142
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	-1.187	-4.784
Wijziging marktrente	13.421	-17.416
Totaal:	-5.362	21.942
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdacht van rechten)	22	17
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	1.617	901
Resultaat op uitkeringen	36	851
Indexering en overige toeslagen	-	-
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	45	-5.818
Overige baten	1.694	43
Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen	3	-1
Overige lasten	-19	-290
Saldo uit hoofde van andere oorzaken	-291	544
Totaal:	3.107	3.753-
Totaal saldo van baten en lasten	1.696-	18.689

4.7 Slotopmerkingen

In de in hoofdstuk 8 opgenomen jaarrekening zijn meer specifieke gegevens over het boekjaar 2013 vermeld.

4.8 Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw heeft het bestuursverslag 2013 vastgesteld in de vergadering van 13 juni 2014.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw,

P.M. Schuil
Voorzitter

A.A.J. Heijnen
Secretaris

5 Uitvoering van de pensioenregeling

Wijzigingen statuten en reglementen

De statuten van het pensioenfonds, pensioenreglement en het uitvoeringsreglement zijn per 1 januari 2013 aangepast. Deze aanpassingen waren omvangrijk en hadden hoofdzakelijk betrekking op de samenvoeging per 1 januari 2013 met het BPF Jachtbouw.

Daarnaast is ook de verplichtstelling per 1 januari 2013 aangepast vanwege de uitbreiding van de werkingssfeer van het BPF Jachtbouw. De belangrijkste wijzigingen per 1 januari 2013 hebben betrekking op:

- het in 2010 tijdelijk naar 1,85% verlaagde opbouwpercentage is structureel op dit niveau gebleven,
- de tijdelijke omzetting in 2010 van het partnerpensioen naar een partnerpensioen op risicobasis, is structureel gehandhaafd,
- de franchise is omlaag gegaan naar een bedrag van € 13.900,-,
- het premiepercentage is omlaag gegaan naar 23,5% (dit is 22% voor de basisregeling en 1,5% voor de VPL-regeling, uitsluitend voor de houtverwerkende industrie),
- er is voorzien in een excedentregeling welke geldt voor de inkomens vanaf € 50.853,- waarover een premie wordt geheven van 24%.

Per 1 januari 2014 is het pensioenreglement alleen aangepast aan nieuwe parameters. De pensioenregeling is hierbij niet gewijzigd.

6 Visitatiecommissie

Er heeft in 2013 geen visitatie plaatsgevonden. Derhalve is in dit jaarverslag geen rapport van de visitatiecommissie opgenomen.

7 Verantwoordingsorgaan en Deelnemersraad

7.1 Verantwoordingsorgaan

7.1.1 Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende bevindingen:

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van haar taakuitoefening kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening 2013, de statuten en reglementen en de ABTN.

Wetgeving en reglementen

Het verantwoordingsorgaan heeft gekeken naar de gevolgen van het herstelplan, het Financieel Toetsingskader (FTK), de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen en overige wijzigingen in wet- en regelgeving. Het verantwoordingsorgaan heeft ten aanzien van de doorvoering van wijzigingen in wet- en regelgeving in reglementen en het beleid van het pensioenfonds geen opmerkingen of bevindingen.

Toeslagbeleid

Het bestuur heeft in verband met de negatieve gevolgen van de huidige kredietcrisis besloten de pensioenen niet te verhogen per 1 januari 2014. De dekkingsgraad van het fonds is te laag om een verhoging van de pensioenen op dit moment te rechtvaardigen. Dit is conform de toeslagenmatrix zoals is opgenomen in de ABTN.

Het verantwoordingsorgaan ziet in dat (de ontwikkeling van) de financiële positie in 2013 geen ruimte bood voor toeslagverlening. Het verantwoordingsorgaan betreurt deze situatie, niet alleen voor de gepensioneerden die hier direct nadeel van ondervinden, maar ook voor de actieve- en gewezen deelnemers welke een toeslag missen.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft het beleggingsbeleid bekeken en beoordeeld. Het verantwoordingsorgaan staat achter de keuzes van het bestuur.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan is positief gestemd door het feit dat het bestuur actief op zoek is gegaan naar een beter integraal risicomanagement systeem om daarmee de interne risicobeheersing op een hoger plan te brengen en wacht de ontwikkelingen op dit gebied met interesse af.

Financiële positie van het pensioenfonds

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat de financiële positie van het pensioenfonds aan de hand van de geleverde documenten nauwlettend moet worden gemonitord.

7.1.2 Oordeel

Op grond van het voorgaande komt het verantwoordingsorgaan tot het volgende oordeel.

Het verantwoordingsorgaan van de Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw is van oordeel dat:

- het bestuur voldoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen;
- het handelen van het bestuur in 2013 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen;
- het bestuur in 2013 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen afgewogen en geborgd zijn;
- het bestuur gedegen en logische beleidskeuzes voor de toekomst heeft gemaakt.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het Verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

R. van Hoesel
Voorzitter

7.1.3 Reactie bestuur

Aangezien het verantwoordingsorgaan van oordeel is dat het handelen van het bestuur in 2013 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen, het bestuur in 2013 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen afgewogen en geborgd zijn, en het bestuur gedegen en logische beleidskeuzes voor de toekomst heeft gemaakt, heeft het bestuur geen opmerkingen over het oordeel.

7.2 Deelnemersraad

De deelnemersraad is in 2013 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen. De voorzitters van het bestuur hebben tijdens de vergaderingen van de deelnemersraad de voorgenomen besluiten toegelicht en gerapporteerd over de uitvoering van de pensioenregeling. Bij iedere bestuursvergadering is een lid van de deelnemersraad aanwezig geweest als toehoorder.

De deelnemersraad heeft in 2013 vier keer vergaderd, waarvan twee keer met een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. Daarnaast heeft de deelnemersraad in 2013 twee opleidingsmiddagen gevolgd. De deelnemersraad is in 2013 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen, waaronder de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen.

7.2.1 Adviezen

De deelnemersraad heeft het bestuur onder andere geadviseerd met betrekking tot de volgende onderwerpen:

- het jaarverslag 2012;
- wijzigingen in het pensioenreglement per 1 januari 2014;
- het reglement voor de deelnemersraad;
- ABTN 2013 inclusief het financiële crisisplan;
- de toeslagen per 1 januari 2014.

In alle gevallen is de deelnemersraad overgegaan tot het geven van een positief advies aan het bestuur.

7.2.2 Toeslag

Het fonds heeft eind 2013 een reservetekort. Gezien de financiële positie van het fonds heeft de deelnemersraad positief geadviseerd om op 1 januari 2014 geen toeslag toe te kennen.

7.2.3 Jaarverslag 2013

De deelnemersraad is van mening dat het jaarverslag een volledig en correct beeld over het fonds in 2013 geeft.

7.2.4 Advies

De deelnemersraad adviseert positief aan het bestuur ten aanzien van de vaststelling van het jaarverslag 2013. Aanvullend is de deelnemersraad van mening dat het bestuur in 2013 het fonds op goede wijze heeft geleid en beheerd. De deelnemersraad adviseert het beleid te continueren.

De deelnemersraad bedankt het bestuur voor de constructieve en transparante manier van samenwerken.

De deelnemersraad realiseert zich dat, als gevolg van de wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen, de deelnemersraad wordt opgeheven per 30 juni 2014. De deelnemersraad wenst het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht veel succes bij hun taak.

De Meern, 13 juni 2014

H. ten Klooster
Voorzitter

7.2.5 Reactie bestuur

Het bestuur bedankt de deelnemersraad voor haar jarenlange inzet en goede samenwerking. De opvolging van bovenstaand advies zal in het najaar van 2014 met het verantwoordingsorgaan besproken worden.

8 Jaarrekening

8.1 Balans per 31 december

(Na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)	Toelichting *)	2013 EUR	2012 EUR
Activa			
Vastgoedbeleggingen		11.867	11.461
Aandelen		31.598	30.009
Vastrentende waarden		295.873	285.146
Derivaten		31.917	54.000
Overige beleggingen		11.018	7.535
Beleggingen voor risico fonds	8.5.1	382.273	388.151
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	8.5.2	61	68
Vorderingen en overlopende activa	8.5.3	5.311	1.784
Overige activa	8.5.4	424	5.336
		388.069	395.339
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	8.5.5	14.375	16.071
Technische voorzieningen voor risico fonds	8.5.6	329.950	337.745
Langlopende schulden	8.5.7	2.380	3.020
Overige schulden en overlopende passiva	8.5.8	41.364	38.503
		388.069	395.339
*) De nummering verwijst naar de toelichting			
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)	8.5.5	%	%
		104,4	104,8

8.2 Staat van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	Toelichting	2013 EUR	2012 EUR
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	8.6.1	16.446	12.833
Beleggingsresultaten risico fonds	8.6.2	-17.596	44.142
Overige baten	8.6.3	1.704	550
		554	57.525
Lasten			
Pensioenuitkeringen	8.6.4	7.586	11.668
Pensioenuitvoeringskosten	8.6.5	1.582	1.920
Mutatie technische voorzieningen:			
· Pensioenopbouw	8.6.6	14.149	10.038
· Indexering en overige toeslagen	8.6.7	-	-
· Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	8.6.8	291	377
· Rentetoevoeging	8.6.9	1.187	4.784
· Onttrekking voor pensioenuitkeringen (periodiek)	8.6.10	-6.595	-6.801
· Onttrekking voor pensioenuitkeringen (afkoop)	8.6.10	-1.027	-5.718
· Mutatie voor pensioenuitvoeringskosten	8.6.10	136	-76
· Wijziging marktrente	8.6.11	-13.421	17.416
· Wijziging overige actuariële uitgangspunten	8.6.12	-45	5.814
· Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	8.6.13	-853	-215
· Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	8.6.14	-1.617	-884
		-7.795	24.735
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	8.6.15	7	1
Saldo overdrachten van rechten	8.6.13	831	198
Overige lasten	8.6.16	39	314
		2.250	38.836
Saldo van baten en lasten		-1.696	18.689

Bestemming van het saldo van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2013 EUR	2012 EUR
Algemene reserve	-1.696	18.689
Saldo van baten en lasten	-1.696	18.689

8.3 Kasstroomoverzicht

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies (inclusief VPL)	12.553	13.197
Ontvangen waardeoverdrachten	1.102	2
Betaalde pensioenuitkeringen	-8.186	-11.415
Betaalde waardeoverdrachten	-1.262	-9
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	10	13
Betaalde premies herverzekering	-20	-25
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.777	-1.941
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	2.420	-178
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	130.350	311.446
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	1.003	1.074
Directe beleggingsresultaten en opbrengsten (derivaten)	-	-2.548
Aankopen beleggingen	-137.714	-306.865
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-971	-559
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-7.332	2.548
Mutatie liquide middelen	-4.912	2.370
Stand liquide middelen per 1 januari	5.380	3.010
Stand liquide middelen per 31 december *)	468	5.380

*) De liquide middelen zijn als volgt opgebouwd:

- deel opgenomen onder de Beleggingen voor risico fonds	44	44
- overige liquide middelen (opgenomen onder de Overige activa)	424	5.336
	468	5.380

8.4 Algemene toelichting

8.4.1 Inleiding

Het doel van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw, statutair gevestigd te De Meern (hierna "het fonds") is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers, alsmede aan hun nagelaten betrekkingen, met inachtneming van het in de statuten en in het pensioenreglement bepaalde. Het fonds tracht dit doel te bereiken door premies te innen bij de aangesloten ondernemingen, deze gelden te beleggen en te beheren en daaruit uitkeringen toe te kennen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid, een en ander overeenkomstig de regels gesteld in het pensioenreglement.

8.4.2 Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 13 juni 2014 de jaarrekening opgemaakt.

8.4.3 Stelselwijziging VPL regeling

De Raad voor de Jaarverslaggeving heeft de ontwerp-richtlijn RJ 610.270 uitgebracht. Deze ontwerp richtlijn stelt dat ontvangen, maar nog niet aangewende middelen uit hoofde van VPL verantwoord dienen te worden als verplichting. Tot boekjaar 2013 werden deze middelen door het fonds als bestemmingsreserve verantwoord. Het bestuur van het fonds heeft besloten om de ontwerp-richtlijn te volgen en de VPL-middelen te verantwoorden als langlopende schuld vanaf boekjaar 2013.

Met ingang van boekjaar 2013 worden de ontvangen middelen niet meer als premiebaten verantwoord, maar direct toegevoegd aan de langlopende schuld. Bij inkoop van de rechten wordt de inkoopsom (en hiermee de vrijval uit de langlopende schuld) als separate post onder de overige premiebaten verantwoord. Eventuele beleggingsresultaten inzake VPL worden direct toegevoegd aan de langlopende schuld.

Als gevolg van deze stelselwijziging zijn de vergelijkende cijfers aangepast. Het cumulatieve effect van de stelselwijziging dat betrekking heeft op perioden voorafgaande aan het vorige boekjaar is verwerkt in het eigen vermogen aan het begin van het voorgaand boekjaar.

Als gevolg van de stelselwijziging is het resultaat in 2012 afgenomen met €99, het vermogen ultimo 2012 is afgenomen met €3.020. De stelselwijziging heeft geen effect op de dekkingsgraad van het fonds, aangezien zowel de bestemmingsreserve als de langlopende schuld buiten de berekening van de dekkingsgraad worden gehouden.

8.4.4 Algemene grondslagen

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31 december 2013	gemiddeld 2013	31 december 2012	gemiddeld 2012
	EUR	EUR	EUR	EUR
CAD	1,46	1,39	1,31	1,32
DKK	7,46	7,46	7,46	7,45
GBP	0,83	0,82	0,81	0,82
NOK	8,36	7,85	7,34	7,54
SEK	8,85	8,71	8,58	8,74
USD	1,38	1,35	1,32	1,31

8.4.5 Specifieke grondslagen

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering).

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken van de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum.

De reële waarde van niet beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet beursgenoteerde vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico.

Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs.

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is berekend door middel van de "discounted cash flow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de actuele waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief het vervroegd aflossingsrisico.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen.

Creditposities in derivaten worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Niet beursgenoteerde belangen in infrastructuur beleggingen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen, de overige onderliggende activa en de onderliggende verplichtingen.

Geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening courantsaldi worden tegen verkrijgingsprijs gewaardeerd.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de toelichting bij balans.

Technische voorzieningen voor risico fonds

Technische voorziening voor risico fonds

De technische voorziening voor risico fonds wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de technische voorziening voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Met ingang van boekjaar 2013 is de gehanteerde partnerfrequentie gewijzigd omdat uit onderzoek is komen vast te staan dat het verwachte aantal nabestaanden hoger is dan het werkelijk aantal nabestaanden. Er hoeft in werkelijkheid minder vaak partnerpensioen te worden uitgekeerd dan in de grondslagen rekening wordt gehouden. Dit leidt in het verslagjaar tot een positief resultaat van € 1.177.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2013:

- Overlevingstafels: AG prognosetafels 2012-2062, waarbij de sterftekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het pensioenfonds.
- Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie van 80% gehanteerd van de partnerfrequentie volgens de sterftetafel GBM/V 1985-1990, met uitzondering van de leeftijd 65. Voor deze leeftijd wordt 100% gehanteerd. Vanaf 65 jaar neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner.
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 65 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 21-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.
- Kostenopslag ter grootte van 3,02% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 10%. Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, deze is gelijk aan 2x de jaaropslag voor arbeidsongeschiktheidsrisico ofwel 8,50% van de feitelijke premie in het verslagjaar.
- Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioengerechtigden die op het moment van ingang onvindbaar zijn c.q. zich niet hebben gemeld wordt jaarlijks per pensioengerechtigde een voorziening berekend. Deze voorziening bestaat uit de volgende twee componenten:
 - Reserve niet verrichte uitkeringen.
 - Technische voorziening voor toekomstige uitkeringen bepaald aan de hand van de leeftijd van de deelnemer ultimo het boekjaar.De berekening vindt plaats gedurende een periode van maximaal 5 jaar. Dat houdt in dat voor een pensioengerechtigde waarvoor het ouderdompensioen is ingegaan, de voorziening wordt berekend tot uiterlijk de 70-jarige leeftijd. Voor nabestaanden wordt de voorziening berekend gedurende de 5 jaar na het tijdstip van overlijden van de deelnemer. Indien de deelnemer of nabestaande zich niet binnen de 5 jaar meldt, valt de reservering vrij ten gunste van het fonds. Indien een deelnemer zich na 5 jaar meldt, zal er alsnog een voorziening getroffen worden voor de deelnemer. In verband met de kans dat een pensioengerechtigde zich alsnog meldt, wordt de berekende voorziening nog gecorrigeerd met de factor 30%.

Langlopende schulden

De VPL overgangsregelingen zijn door CAO partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het fonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies na aftrek van de opslag voor uitvoeringskosten hieraan wordt het rendement exclusief de rente-overlay toegevoegd. Daarnaast worden ieder jaar de lasten van de inkoop van aanspraken uit de overgangsregeling met een opslag gelijk aan het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix aan de langlopende schuld onttrokken. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de langlopende schulden, overige schulden en overlopende passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

8.4.6 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

8.5 Toelichting op de Balans

8.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

Ultimo 2013						
<i>(x € 1.000)</i>	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	11.095	31.598	295.821	-7.488	11.010	342.036
Beleggings- debiteuren	736	-	52	-	-	788
Liquide middelen	36	-	-	-	8	44
Beleggings- crediteuren	-	-	-	-	-	-
	11.867	31.598	295.873	-7.488	11.018	342.868
Negatieve derivaten verantwoord aan passiefzijde				39.405		39.405
Stand per						
31 december 2013	11.867	31.598	295.873	31.917	11.018	382.273

Ultimo 2012						
<i>(x € 1.000)</i>	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	10.815	30.009	285.130	18.820	7.498	352.272
Beleggings- debiteuren	645	-	16	-	-	661
Liquide middelen	7	-	-	-	37	44
Beleggings- crediteuren	-6	-	-	-	-	-6
	11.461	30.009	285.146	18.820	7.535	352.971
Negatieve derivaten verantwoord aan passiefzijde				35.180		35.180
Stand per						
31 december 2012	11.461	30.009	285.146	54.000	7.535	388.151

Van het totaal van de beleggingen heeft een bedrag van €2.380 betrekking op de VPL-regeling (2012: €3.020). Dit saldo wordt niet separaat belegd en maakt onderdeel uit van de totale beleggingen.

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten, er is sprake van collateral management. Ultimo 2013 bedraagt het ontvangen collateral € 0 (2012: € 19.852) en het gestort collateral € 4.990 (2012: € 241).

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

Ultimo 2013

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen EUR	Aandelen EUR	Vastrentende waarden EUR	Derivaten (1) EUR	Overige beleggingen EUR	Totaal EUR
Stand per						
1 januari 2013	10.815	30.009	285.130	18.820	7.498	352.272
Aankopen / verstrekkingen	848	811	120.682	-	15.373	137.714
Verkopen/ aflossingen	-47	-3.100	-115.367	-20	-11.816	-130.350
Overige mutaties (2)	-	-	26.308	-26.308	-	-
Gerealiseerde herwaardering	-1	143	3.809	20	88	4.059
Ongerealiseerde herwaardering	-520	3.735	-24.741	-	-133	-21.659
Stand per						
31 december 2013	11.095	31.598	295.821	-7.488	11.010	342.036

- (1) De hieronder opgenomen waarden betreffen belegde gelden in derivaten welke onder de activa zijn opgenomen onder de 'beleggingen voor risico fonds', met daarop in mindering gebracht de derivaten welke onder de passiva als onderdeel van de 'overige schulden' zijn opgenomen.
- (2) Overige mutaties betreft een reclassificatie van het Liability Overlay Fund (LOF). De waarde van de participatie in het LOF is per balansdatum 71.658. Deels (-7.488) heeft betrekking op derivaten. Derhalve vindt er een reclassificatie plaats van vastrentende waarden naar derivaten. Per saldo een verschuiving, maar geen effect op het resultaat.

Ultimo 2012

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen EUR	Aandelen EUR	Vastrentende waarden EUR	Derivaten EUR	Overige beleggingen EUR	Totaal EUR
Stand per						
1 januari 2012	9.702	26.951	225.407	43.066	5.094	310.220
Aankopen / verstrekkingen	1.582	2.424	287.896	-	14.963	306.865
Verkopen/ aflossingen	-	-3.700	-284.197	-10.754	-12.795	-311.446
Overige mutaties	-	-	16.830	-16.830	-	-
Gerealiseerde herwaardering	-	416	27.915	10.754	27	39.112
Ongerealiseerde herwaardering	-469	3.918	11.279	-7.416	209	7.521
Stand per						
31 december 2012	10.815	30.009	285.130	18.820	7.498	352.272

Reële waarde

Schattingen en oordelen

Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(x € 1.000)	marktnoteringen direct	marktnoteringen afgeleid	waardering- modellen- en technieken	totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Actief per 31 december 2013				
Vastgoedbeleggingen	-	-	11.095	11.095
Aandelen	-	29.853	1.745	31.598
Vastrentende waarden	7.362	272.391	16.068	295.821
Derivaten	-	-7.488	-	-7.488
Overige beleggingen	-	7.465	3.545	11.010
	7.362	302.221	32.453	342.036
Passief per 31 december 2013				
Derivaten		-39.405		-39.405
Actief per 31 december 2012				
Vastgoedbeleggingen	-	-	10.815	10.815
Aandelen	-	28.546	1.463	30.009
Vastrentende waarden	2.089	270.741	12.300	285.130
Derivaten	-	18.820	-	18.820
Overige beleggingen	-	3.680	3.818	7.498
	2.089	321.787	28.396	352.272
Passief per 31 december 2012				
Derivaten		-35.180		-35.180

Toelichting op de gehanteerde uitsplitsing:

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Schatting van reële waarde

- Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingsmodellen en -technieken betreft zowel direct als indirect vastgoed. Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

- Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen en aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van 'waarderingsmodellen en -technieken'.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

- Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de rentevoet welke hierbij wordt gehanteerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	%	%
Vastrentende waarden	2,23	1,50

- Derivaten

Bij de schatting van de reële waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen.

- Overige beleggingen

Het niet marktgenoteerde deel van de overige beleggingen betreft beleggingen in infrastructuur. Het pensioenfonds neemt alleen via tussenkomst van externe fondsbeheerders deel in infrastructurele beleggingen. Voor de waardering van deze beleggingen wordt uitgegaan van de waardebepaling welke is opgesteld ten behoeve van deze externe fondsbeheerders. De waardering vindt plaats op basis van reële waarde. De wijze waarop de reële waarde wordt bepaald is afhankelijk van de externe fondsbeheerder en van de aard van de belegging. De volgende variabelen spelen hierbij een rol: de aanschafwaarde voor wat betreft recente investeringen, toekomstige kasstromen, waarde van de activa, waardering van vergelijkbare objecten.

Belegde waarden in vastgoed

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Indirect vastgoed	11.095	10.815
Stand per 31 december	11.095	10.815

Belegde waarden in aandelen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Indirect aandelenbeleggingsfondsen:		
- Aandelenbeleggingsfondsen	29.853	28.546
- Venture Capital (Private Equity)	1.745	1.463
Stand per 31 december	31.598	30.009

Belegde waarden in vastrentende waarden

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Staatsobligaties	130.758	115.879
Bedrijfsobligaties (credits)	37.822	47.485
Leningen op schuldbekentenissen	16.068	12.300
Covered fondsen	15.751	8.946
Deposito's	45.227	48.962
Inflation linked bonds	8.545	4.489
Obligatiebeleggingsfondsen	30.599	32.244
Kortlopende vorderingen op banken	4.665	9.153
Overige	6.386	5.672
Stand per 31 december	295.821	285.130

Belegde waarden in derivaten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Rentederivaten		
Positieve waarde	31.917	54.000
Negatieve waarde	39.405	35.180
Stand per 31 december	-7.488	18.820

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het renterisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

Middels de belegging in het Liability Overlay Fund wordt er gebruik gemaakt van swaps. Dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden. Naast de swap transacties heeft het Liability Overlay Fund kortlopende Nederlandse staatsobligaties in de portefeuille die als onderpand dienen.

Ieder jaar op 1 april wordt de participatie op € 100 (honderd euro) gezet. Indien de waarde gedurende een jaar onder de € 60 (zestig euro) komt, moeten de participanten bijstorten. Gedurende het jaar steeg de rente aanzienlijk van 2,30% in april naar 2,65% eind november. Bij een rentestijging van 1 basispunt (0,01%), daalt de waarde van de LOF participatie met € 0,60. Uiteindelijk is gedurende het boekjaar 2013 de waarde niet onder de € 60 geweest en is er geen sprake geweest van bijstorten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2013:

(x €1.000)	Type contract	Contractomvang EUR	Actuele waarde activa EUR	Actuele waarde passiva EUR
Interest rate swaps		266.524	31.917	-39.405
		266.524	31.917	-39.405

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2012:

(x €1.000)	Type contract	Contractomvang EUR	Actuele waarde activa EUR	Actuele waarde passiva EUR
Interest rate swaps		183.732	54.000	-35.180
		183.732	54.000	-35.180

Belegde waarden in overige beleggingen

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Infrastructuur	3.545	3.817
Commodities	4.970	2.182
Beleggingsfondsen (Geldmarktfondsen)	2.495	1.499
Stand per 31 december	11.010	7.498

Beleggingsdebiteuren

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Interest	52	16
Overige	736	645
Stand per 31 december	788	661

Beleggingscrediteuren

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Overige	-	6
Stand per 31 december	-	6

Door het fonds wordt niet belegd in premiebijdragende (aangesloten) ondernemingen.

8.5.2 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Specificatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Uitgestelde uitkeringen	61	68
Stand per 31 december	61	68

Het herverzekeringsdeel technische voorziening heeft betrekking op uitkeringen uit een herverzekeringscontract waarvoor thans geen premie meer wordt betaald.

8.5.3 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Vordering op werkgevers	3.543	1.460
Nog te factureren premie aan werkgevers	1.648	-
Vordering op deelnemers	17	17
Waardeoverdrachten	42	48
Overlopende activa	10	-
Syntrus achmea vermogensbeheer B.V.	-	113
Overige vorderingen	51	146
Stand per 31 december	5.311	1.784

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

De vordering op werkgevers is ten opzichte van 2012 toegenomen. Met ingang van 2013 is de betaaltermijn gewijzigd. Hierdoor verloopt de betalingstermijn van de vierde kwartaalnota van 2013 in januari 2014. Openstaande vorderingen die per balansdatum nog niet zijn verlopen wordt geen voorziening voor oninbaarheid voor getroffen.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Vorderingen op werkgevers'

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Werkgevers	3.685	1.777
Voorziening dubieuze debiteuren	-142	-317
Stand per 31 december	3.543	1.460

In 2013 is een bedrag van € 173 onttrokken aan de voorziening ten gunste van het resultaat (2012: toevoeging € 261 ten laste van het resultaat). Er werd een bedrag van € 2 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar afgeschreven (2012: € 72).

8.5.4 Overige activa

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Liquide middelen	424	5.336
Stand per 31 december	424	5.336

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

8.5.5 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

<i>(x € 1.000)</i>	Algemene Reserve	Bestemmings - reserve VPL	Totaal
	EUR	EUR	EUR
Stand per 31 december 2012	16.071	-	16.071
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-1.696	-	-1.696
Stand per 31 december 2013	14.375	-	14.375

(x € 1.000)	Algemene Reserve EUR	Bestemmings - reserve VPL EUR	Totaal EUR
Stand per 31 december 2011	-2.618	2.921	303
Effect stelselwijziging	-	-2.921	-2.921
Stand per 31 december 2011 na stelselwijziging	-2.618	-	-2.618
Uit bestemming saldo van baten en lasten	18.689	-	18.689
Stand per 31 december 2012	16.071	-	16.071

Solvabiliteit

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Aanwezig vermogen	344.325	104,4	353.816	104,8
Af: technische voorzieningen op FTK-waardering	329.950	100,0	337.745	100,0
Eigen vermogen	14.375	4,4	16.071	4,8
Af: vereist eigen vermogen	25.403	7,7	24.137	7,1
Vrij vermogen	-11.028	-3,3	-8.066	-2,3
Minimaal vereist eigen vermogen	14.166	4,3	14.836	4,4
Dekkingsgraad		104,4		104,8

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting 8.5.9 Risicobeheer.

De dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totale activa -/- langlopende schulden -/- overige schulden en overlopende passiva) / Technische voorzieningen * 100%.

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort.

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model van DNB.

Herstelplan

In 2013 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan zich als volgt ontwikkeld:

<i>(x € 1.000)</i>	Werkelijk 2013 %	Herstelplan 2013 %
Dekkingsgraad per 1 januari	104,8	104,8
Premie	-0,1	-0,1
Uitkeringen	0,1	0,1
Verandering van de rentetermijnstructuur	4,3	-
Rendement op beleggingen	-5,6	4,9
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,9	-0,5
Dekkingsgraad per 31 december	104,4	109,2

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2013 104,4% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 109,2% op die datum. Het herstelplan is opgesteld in april 2009. Het herstelplan is in het boekjaar onverkort van toepassing. In het herstelplan wordt uitgegaan van een dekkingsgraad van 104,8% primo 2013.

Premieverhoging

Er is geen sprake van een premieverhoging voor het jaar 2013.

8.5.6 Technische voorzieningen voor risico fonds

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

<i>(x € 1.000)</i>	2013 EUR	2012 EUR
Basisregeling	329.950	337.745
Stand per 31 december	329.950	337.745

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

(x € 1.000)	2013	2012
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	337.745	313.010
Pensioenopbouw	14.149	10.038
Indexering en overige toeslagen	-	-
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	291	377
Rentetoevoeging	1.187	4.784
Onttrekking voor pensioenuitkeringen (periodiek)	-6.595	-6.801
Onttrekking voor pensioenuitkeringen (afkoop)	-1.027	-5.718
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	136	-76
Wijziging marktrente	-13.421	17.416
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-45	5.814
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-853	-215
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-1.617	-884
Stand per 31 december	329.950	337.745

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

(x € 1.000)	2013	2012
	EUR	EUR
Actieve deelnemers	145.442	155.041
Pensioengerechtigden	81.280	79.696
Gewezen deelnemers	93.556	94.193
Netto pensioenverplichtingen	320.278	328.930
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	9.672	8.815
Stand per 31 december	329.950	337.745

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 65 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,85% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal een bedrag van € 50.853 (2013) verminderd met de franchise van € 13.900 (2013).

De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Voor het salaris boven € 50.853 (2013) is een excedentregeling opgesteld. De regeling kent dezelfde pensioenopbouw en risicodekking als de reguliere pensioenregeling.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat echter geen recht op toeslagen. De premie bevat geen expliciete opslag ten behoeve van het toeslagbeleid. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen verlenen. Er is in 2012 een consistentietoets uitgevoerd. Daaruit bleek dat de indexatieambitie niet volledig gehaald werd, waarmee het fonds niet voldoet aan de eisen van consistentie. Dit is op de bestuursagenda geplaatst en zal betrokken worden bij de keuzes over de pensioenhervorming.

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

- Indien het eigen vermogen ten minste gelijk is aan 15% van de voorziening pensioenverplichtingen wordt een volledige toeslag verleend;
- Indien het eigen vermogen kleiner of gelijk is aan 5% van de voorziening pensioenverplichtingen wordt geen toeslag verleend;
- Indien het eigen vermogen groter is dan 5% van de voorziening pensioenverplichtingen, doch kleiner is dan 15% van de voorziening pensioenverplichtingen, wordt de toeslag naar rato verleend, onder voorwaarde dat de pro rata toeslag ten minste 0,5% bedraagt.

Door toekenning van een toeslag mag de dekkingsgraad niet zo ver dalen dat er sprake is van een reservetekort (te weinig vermogen om te voldoen aan het vereist eigen vermogen). Daarnaast geldt dat als het pensioenfonds in een periode van herstel zit, de dekkingsgraad na toekenning van een toeslag moet stijgen ten opzichte van het voorgaande jaar.

Als de middelen van het pensioenfonds het toelaten, streeft het bestuur ernaar de pensioenaanspraken van de deelnemers te verhogen met het navolgende percentage

- voor 4/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houtverwerkende Industrie op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar; en
- voor 1/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houten en Kunststoffen Jachtbouw alsmede waterrecreatieondersteunende activiteiten op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar.

Het bestuur streeft ernaar de ingegane pensioenen en de aanspraken van de gewezen deelnemers te verhogen met het percentage waarmee de prijzen op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar. Voor de ontwikkeling van de prijzen wordt aansluiting gezocht bij het 'Consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens, afgeleid', zoals dit cijfer wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Het bestuur volgt met dit beleid categorie D1 zoals beschreven in de toeslagenmatrix. Dat betekent dat er geen recht bestaat op toekomstige verhogingen en dat de toeslagen een voorwaardelijk recht zijn.

In de afgelopen drie jaren zijn de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen verhoogd met

	actieven	Inactieven
1 januari 2013	0,00%	0,00%
1 januari 2012	0,00%	0,00%
1 januari 2011	0,00%	0,00%

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2014 geen toeslagen te verlenen.

8.5.7 Langlopende schulden

Langlopende schuld inzake VPL

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	3.020	2.921
Dotatie inzake premies	767	728
Rendementstoerekening	74	292
Toekenning VPL aanspraken	-311	-427
Overige mutaties	-1.170	-494
Stand per 31 december	2.380	3.020

De overige mutaties betreft de vermogensoverheveling van een deel van het overschot van de VPL gelden ten gunste van het pensioenfonds. In de staat van baten en lasten opgenomen onder 8.6.3. overige baten.

8.5.8 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Pensioenpremies	50	841
Uitkeringen	-	5
Derivaten	39.405	35.180
Belastingen en premies sociale verzekeringen	163	417
Waardeoverdrachten	862	197
Rekening courant Stichting Uittreden in de Houtverwerkende Industrie (UHI)	560	1.259
Syntrus Achmea pensioenbeheer N.V.	51	295
Syntrus Achmea vermogensbeheer B.V.	159	185
Te betalen accountantskosten	26	26
Te betalen actuariskosten	37	49
Overige schulden	51	49
Stand per 31 december	41.364	38.503

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Derivaten'

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Rentederivaten	39.405	35.180
Stand per 31 december	39.405	35.180

Nadere specificatie 'Rekening courant Stichting Uittreden in Houtverwerkende Industrie'

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	1.259	1.486
Premies	-	276
Uitkeringen	-409	-464
Uitvoeringskosten	-8	-9
Betalingen aan UHI	-25	-25
Toekenning aan PHJ	-200	-
Rente rekening courant	17	30
Overige mutaties	-74	-35
Stand per 31 december	560	1.259

8.5.9 Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Technische voorzieningen (FTK-waardering)		329.950		337.745
Buffers:				
S1 Renterisico	8.843		5.190	
S2 Risico zakelijke waarden	13.351		13.680	
S3 Valutarisico	5.921		6.729	
S4 Grondstoffenrisico	2.123		2.171	
S5 Kredietrisico	4.964		5.801	
S6 Verzekeringstechnisch risico	13.004		13.433	
S10 Actief beheerisico	1.025		996	
Diversificatie-effect	<u>-23.828</u>		<u>-23.863</u>	
Totaal S (vereiste buffers)		<u>25.403</u>		<u>24.137</u>
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		355.353		361.882
Aanwezig vermogen (totaal activa - schulden)		<u>344.325</u>		<u>353.816</u>
Tekort		-11.028		-8.066

Het fonds dekt het renterisico af en voert dit beleid uit door middel van een participatie in het Liability Overlay Fonds (LOF). Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe. Het vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke mix voor uw fonds bedraagt 7,4% van de technische voorziening. Het vereist eigen vermogen op basis van de strategische mix voor uw fonds bedraagt 7,7% van de technische voorziening. In bovenstaande tabel gebruiken we het maximum van deze twee uitkomsten voor de bepaling van het vereist eigen vermogen voor dit fonds.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 – S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

(x € 1.000)	Waarde balanspost 31 december 2013 EUR	Duration 31 december 2013	Duration 31 december 2012
Vastrentende waarden (voor derivaten)	295.821	5,6	5,6
Vastrentende waarden (na derivaten)	342.036	19,1	16,9
Duration van de technische voorzieningen	329.950	20,6	21,4

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit renterisico kan worden verkleind door de rentegevoeligheid van de beleggingen meer in overeenstemming te brengen met de looptijd van de verplichtingen. Het

fonds dekt het marktrente risico voor 100% af en voert de renteaftrekking uit door middel van een participatie in het Liability Overlay Fonds (LOF).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Resterende looptijd < 1 jaar	85.541	29	91.279	32
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	85.100	29	70.686	25
Resterende looptijd > 5 jaar	125.180	42	123.165	43
	295.821	100	285.130	100

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

De segmentatie van vastgoed naar sectoren en regio is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Participaties in vastgoedmaatschappijen (Europa)	11.095	100	10.815	100
	11.095	100	10.815	100

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Beleggingsinstelling	1.745	6	1.463	5
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	6.611	21	5.788	19
Nijverheid en industrie	8.055	25	7.986	27
Handel	6.743	21	8.271	28
Overige dienstverlening	7.468	24	5.145	17
Diversen	976	3	1.356	4
	31.598	100	30.009	100

Ultimo 2013 wordt er voor wat betreft aandelen alleen belegd in aandelenfondsen.

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Europe	13.901	44	13.445	45
North America	5.775	18	4.585	15
Global	1.745	5	1.463	5
Asia Pacific	2.731	9	2.237	7
Emerging Markets	7.446	24	8.279	28
	31.598	100	30.009	100

Het pensioenfonds heeft er niet voor gekozen om het prijsrisico middels derivaten (gedeeltelijk) af te dekken.

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2013 €34.922 (2012: €32.817). Van dit bedrag is 0% (2012: 0%) afgedekt naar de euro. Het strategische beleid van het pensioenfonds is om 0% van alle valutaposities af te dekken. Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR vóór	EUR valuta- derivaten	EUR netto positie (na)	EUR netto positie (na)
EUR	307.946	-	307.946	320.154
CAD	-	-	-	367
NOK	-	-	-	972
SEK	-	-	-	669
USD	34.922	-	34.922	30.809
	342.868	-	342.868	352.971

Grondstoffenrisico (S4)

Fondsen die beleggen in grondstoffen lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor grondstoffen voorgeschreven. Het grondstoffenrisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in grondstoffen van 30%. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende soorten grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitleenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende

betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de vastrentende waarden naar sector weergegeven:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Nederlandse overheidsinstellingen	71.057	63.305
Buitenlandse overheidsinstellingen	114.906	105.825
Financiële instellingen	64.040	75.937
Handel- en industriële bedrijven	15.515	12.970
Andere instellingen	30.303	27.093
	295.821	285.130

De verdeling van vastrentende waarden naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Mature markets	288.150	267.945
Emerging markets	7.671	17.185
	295.821	285.130

Beleggingen waarvan de uitgevende partij is gevestigd in Azië (exclusief Japan), Latijns Amerika of Rusland worden gerekend tot de regio 'Emerging Markets'.

Beleggingen uit de beleggingsportefeuille waarvan van uitgevende partijen in overige landen zijn gevestigd, worden gerekend tot beleggingen in 'Mature markets'.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt het volgende overzicht gegeven:

<i>(x € 1.000)</i>	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
AAA	49.908	17	75.231	27
AA	89.359	30	45.253	16
A	20.576	7	31.653	11
BBB	41.901	14	31.985	11
BB	6.241	2	6.930	2
B	7.899	3	10.358	4
Lower than B	3.356	1	3.443	1
Not rated	76.581	26	80.277	28
	295.821	100	285.130	100

De categorie not rated betreft hoofdzakelijk de beleggingen in de geldmarkt pool.

Verzekeringstechnische risico (S6)

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG prognosetafel 2012-2062 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het pensioenfonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Derhalve heeft het bestuur besloten om hier geen buffer voor aan te houden.

Concentratierisico (S8)

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij.

Dit betreft per 31 december 2013 de volgende posten (percentage ten opzichte van het balanstotaal ultimo 2013 respectievelijk ultimo 2012):

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Republic of Italy	10.878	3%	12.471	3%
Netherlands Government	32.209	8%	8.248	2%
France Government	31.152	8%	25.861	7%
Bundesrepublik Deutschland	35.058	9%	28.439	7%
Spain Government	7.566	2%	-	0%
Rabobank	12.740	3%	-	0%
ING Groep	9.708	3%	-	0%
Barclays	7.044	2%	-	0%
	146.355		75.019	

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Actief beheer risico (S10)

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error. De tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lagere tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van een benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Dit verlies wordt bepaald met behulp van de (ex-ante) tracking error. In de berekening van de impact van actief beheer op het VEV worden ook de betreffende kosten expliciet meegenomen.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

8.5.10 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Contractuele verplichtingen

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogens- en vastgoedbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea. Het bestuur heeft dit bedrijf gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden.

Syntrus Achmea bestaat uit drie rechtspersonen:

- Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Looptijd van het contract is van 1 januari 2012 en geldt voor onbepaalde tijd. De opzegtermijn ervan is ten minste negen maanden.
- Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. Looptijd van het contract is van 31 december 2010 en geldt voor onbepaalde tijd. De opzegtermijn ervan is ten minste drie maanden.
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.. Looptijd van het contract is van 5 juli 2010 en geldt voor onbepaalde tijd. Dit contract kent geen opzegtermijn, omdat het fondsbeleggingen betreft.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Private equity	659	708
	659	708

Liability Overlay Fund: Ieder jaar op 1 april wordt de participatie op € 100 (honderd euro) gezet. Indien de waarde gedurende een jaar onder de € 60 (zestig euro) komt, moeten de participanten bijstorten. Gedurende het jaar steeg de rente aanzienlijk van 2,30% in april naar 2,65% eind november. Bij een rentestijging van 1 basispunt (0,01%), daalt de waarde van de LOF participatie met € 0,60. Uiteindelijk is gedurende het boekjaar 2013 de waarde niet onder de € 60 geweest en is er geen sprake geweest van bijstorten.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

8.5.11 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het pensioenfonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar 8.6.5. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders die deelnemen aan de pensioenregeling van het fonds doen dit op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

8.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

8.6.1 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Werkgevers- en werknemersgedeelte	15.726	12.158
Excedent	259	-
FVP bijdragen	150	248
	<u>16.135</u>	<u>12.406</u>
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken	311	427
	<u>16.446</u>	<u>12.833</u>

De premie voor de houtverwerkende industrie bedraagt 23,5% van de pensioengrondslag (waarvan 1,5% voor de overgangsregeling). De werkgeversbijdrage is 11,75%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 11,75%. De premie voor de jachtbouw bedraagt 22,0% van de pensioengrondslag. De werkgeversbijdrage is 11,5%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 10,5%.

Door de samenvoeging met BPF Jachtbouw zijn de premiebaten in 2013 gestegen met € 3.185. Tevens zijn de premiebaten gestegen door de verlaging van de franchise van € 15.119 in 2012 naar € 13.900 in 2013.

De kostendeekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kostendeekkende premie	16.897	12.605
Feitelijke premie	16.446	12.833
Gedempte kostendeekkende premie	14.885	10.482

De kostendeekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2012 gepubliceerd door DNB). Het bestuur heeft de gedempte premie vastgesteld die gebaseerd is op een het voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur per 31 december van de jaren 2008 tot en met 2012. De feitelijke premie is in 2013 hoger dan de gedempte kostendeekkende premie.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kosten pensioenopbouw	14.513	10.038
Pensioenuitvoeringskosten	1.354	1.920
Solvabiliteitsopslag	1.030	723
Mutatie technische voorzieningen voor excassokosten	-	-76
	16.897	12.605

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kosten pensioenopbouw	12.634	8.058
Pensioenuitvoeringskosten	1.354	1.920
Solvabiliteitsopslag	897	580
Mutatie technische voorzieningen voor excassokosten	-	-76
	14.885	10.482

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten. De solvabiliteitsopslag 2013 wordt berekend door het percentage vereist vermogen per 31 december 2012 te vermenigvuldigen met de kosten pensioenopbouw.

Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

8.6.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2013	Directe beleggings- opbrengsten EUR	Indirecte beleggings- opbrengsten EUR	Kosten van vermogensbeheer EUR	Totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	490	-521	-33	-64
Aandelen	11	3.878	-133	3.756
Vastrentende waarden	635	-20.932	-847	-21.144
Derivaten	-	20	-19	1
Overige beleggingen	-	-45	-26	-71
	1.136	-17.600	-1.058	-17.522
		Af: Rendementstoerekening VPL		-74
				-17.596

2012	Directe beleggings- opbrengsten EUR	Indirecte beleggings- opbrengsten EUR	Kosten van vermogensbeheer EUR	Totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	490	-469	-24	-3
Aandelen	19	4.335	-133	4.221
Vastrentende waarden	662	39.195	-597	39.260
Derivaten	-2.548	3.337	-40	749
Overige beleggingen	-	237	-30	207
	-1.377	46.635	-824	44.434
		Af: Rendementstoerekening VPL		-292
				44.142

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2013 €1.058 (2012: €824). Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2013 €279,0 (2012: €556,0)

8.6.3 Overige baten

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Baten uit herverzekeringen	10	13
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	173	-
Toekenning deel overschot VPL middelen	1.170	-
Toekenning overschot Stichting Uittreden in de Houtverwerkende Industrie	200	-
Effect schattingswijzigingen primostand VPL	-	494
Andere baten	151	43
	1.704	550

Onder de andere baten is opgenomen de kostenvergoeding voor de uitvoering van de VPL regeling ad €76.

8.6.4 Pensioenuitkeringen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Ouderdomspensioen	5.073	5.341
Partnerpensioen	1.145	1.174
Wezenpensioen	35	30
Invalideitpensioen	303	317
Afkopen	1.032	4.813
Overige	-2	-7
	7.586	11.668

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 300,00 (2012: € 300,00) per jaar.

8.6.5 Pensioenuitvoeringskosten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Bestuurskosten	184	114
Administratiekostenvergoeding	1.097	1.194
Advieskosten	101	214
Actuariële certificering	19	23
Accountantskosten	40	38
Contributies en bijdragen	40	36
Fusiekosten	-	297
Project PHJ 2015	96	-
Overig	5	4
	1.582	1.920

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten 2013: € 138 (2012: € 99) en overige kosten bestuur en overige bestuurskosten 2013: € 46 (2012: € 15). De stijging van de kosten van het bestuur zijn het gevolg van de voorbereiding van het bestuur van zes naar acht bestuursleden en de opleidingen die gevolgd zijn door het bestuur en de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

Honoraria accountant

(x € 1.000)	EUR Accountant	EUR Overig netwerk	EUR Totaal
2013			
Controle van de jaarrekening	40	-	40
	40	-	40
2012			
Controle van de jaarrekening	38	-	38
	38	-	38

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De pensioenuitvoering is volledig uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst die buiten Nederland werkzaam zijn.

8.6.6 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

8.6.7 Indexering en overige toeslagen

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van indexering en overige toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

Als de middelen van het pensioenfonds het toelaten, streeft het bestuur ernaar de pensioenaanspraken van de deelnemers te verhogen met het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houtverwerkende Industrie op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar. Het bestuur streeft ernaar de ingegane pensioenen en de aanspraken van de gewezen deelnemers te verhogen met het percentage waarmee de prijzen op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar. Voor de ontwikkeling van de prijzen wordt aansluiting gezocht bij het 'Consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens, afgeleid', zoals dit cijfer wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek. De toeslagen voor de gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen mogen daarbij niet hoger zijn dan de toeslag voor de actieve deelnemers.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen. Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert namelijk geen gelden voor toekomstige toeslagen. In 2013 is er geen toeslag verleend als gevolg van de lage dekkingsgraad.

8.6.8 Inkoop uit hoofde van VPL-regeling

In 2013 heeft inkoop plaatsgevonden inzake de VPL-regeling. Dit verhoogt de voorziening met € 305 (2012: € 377)

8.6.9 Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 0,351% (2012: 1,544%), zijnde € 1.187 (2012: € 4.784.).

Het rentepercentage is afgeleid van de éénjaarsrente uit de rentetermijnstructuur per begin van het boekjaar zoals gepubliceerd door DNB.

8.6.10 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

8.6.11 Wijziging markttrente

Jaarlijks wordt per 31 december de reële waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging markttrente.

8.6.12 Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Vanaf boekjaar 2013 is de gehanteerde partnerfrequentie gewijzigd omdat uit onderzoek is komen vast te staan dat het verwachte aantal nabestaanden hoger is dan het werkelijk aantal nabestaanden. Er hoeft in werkelijkheid minder vaak partnerpensioen te worden uitgekeerd dan in de grondslagen rekening wordt gehouden. Dit leidt in het verslagjaar tot een positief resultaat van € 1.177. Tevens is de kostenvoorziening van het fonds ultimo 2013 verhoogd van 2,68% naar 3,02%. Dit geeft een negatief resultaat van € 1.132.

8.6.13 Saldo overdracht van rechten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-1.096	-8
Uitgaande waardeoverdrachten	1.927	206
Subtotaal	831	198
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de technische voorzieningen	1.245	9
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-2.098	-224
Totaal overige resultaten	-853	-215
Saldo overdracht van rechten	-22	-17

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

8.6.14 Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kanssystemen		
Sterfte	-1.326	468
Arbeidsongeschiktheid	41	14
Mutaties	-435	419
Totaal kanssystemen	-1.720	901
Overige mutaties		
Overig	103	-1.785
Totaal overige mutaties	103	-1.785
Totaal	-1.617	-884

8.6.15 Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

De wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen bedraagt € 7 (2012: € 1). Hiervan heeft € 7 betrekking op een onttrekking.

8.6.16 Overige lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Lasten uit hoofde van herverzekeringen	20	24
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	-	261
Andere lasten	19	29
	39	314

8.6.17 Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw,

P.M. Schuil
Werkgeversvoorzitter

A.A.J. Heijnen
Werknemersvoorzitter

9 Overige gegevens

9.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2013 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

9.2 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen relevante gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

9.3 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw te Tilburg is aan Sprenkels & Verschuren B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2013.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariële Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikelen 132 (vanwege een reservetekort) en 137 (vanwege het niet voldoen aan de consistentietoets).

De vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw is naar mijn mening niet voldoende, vanwege het reservetekort.

Amsterdam, 13 juni 2014
drs. Y. Hauet AAG RBA
verbonden aan Sprenkels & Verschuren B.V.

9.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening over 2013 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw te De Meern gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit balans per 31 december 2013 en de staat van baten en lasten over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het inrichten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amstelveen, 13 juni 2014

KPMG Accountants N.V.

F.M. van den Wildenberg RA

10 Nevenfuncties bestuursleden

Hieronder staan de relevante (neven)functies vermeld van de bestuursleden van 2013:

De heer A.J.M. Ceelaert

- Secretary general FEFPEB, EU federation wooden pallet and packaging Manufacturers
- General manager FEIBP, EU federation Brushware Industry
- Algemeen secretaris Nederlandse Emballage/ en Palletindustrie Vereniging EPV
- Secretaris Vereniging HAS
- Secretaris Vereniging van Nederlandse Borstelfabrikanten

De heer A.A.J. Heijnen

- Vereffenaar BPF Betonmortelindustrie
- Vereffenaar BPF Waterrecreatie en Kunststoffen en Houten jachtbouw
- Bestuurslid BPF Bouw

De heer P.M. Schuil

- Voorzitter HAS Vereniging
- Voorzitter Stichting UHI
- Voorzitter Sociaal Fonds voor de Houtverwerkende Industrie
- Cao onderhandelaar HVI

De heer H. Roeten

- Bestuurslid pensioenfonds voor de Tandtechniek
- Bestuurslid pensioenfonds Orsima
- Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf
- Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds Kunststof en Rubberindustrie
- Bestuurslid platform economie en arbeidsmarkt Friesland
- Bestuurslid Programmacommissie/Comité van Toezicht Samenwerkingsverband Noord Nederland SNN
- Zelfstandig ondernemer HarmRoetenAdvies.

De heer M.T.E. Zonnenberg

- Bestuurslid BPF Houthandel (BAC)
- Bestuurslid Stichting Sociaal Fonds voor het Bitumineuze en Kunststof Dakbedekkingsbedrijf
- Lid Raad van Toezicht bij Stichting Sociaal Fonds Schildersbedrijf (A&O Services)

De heer W.J. van Houwelingen

- Controller FNV Bouw
- Bestuurder BPF Bouw

De heer F.F. Faber

- Associe BoerCroon
- Senior Controller a.i. Fri-Jado Retail B.V.
- Associe Akkermans & Partners
- Directeur Financieel Advies Bureau F.F. Faber B.V.

Mevrouw P.A. de Bruijn

- o Cao overleg Hiswa vereniging als adviseur en onderhandelaar
- o Bestuurslid Sociaal Fonds Hiswa
- o Bestuurslid BPF Vlakglas
- o Bestuurslid pensioenfonds Zorg en Welzijn
- o Lid Raad van Toezicht Oosterpoort

11 Begrippenlijst

Aandelen- en onroerendgoedrisico

Dit is het koersrisico van beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten.

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

APP (Actuariële Principes Pensioenfondsen)

Regelgeving omtrent de financiering van pensioenen, wordt gevolgd door nFTK.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Concentratierisico

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Deposito

Tegood bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

Geamortiseerde kostprijs

Bedrag waarvoor het financieel actief of de financiële verplichting bij de eerste opname in de balans wordt opgenomen, verminderd met aflossingen op de hoofdsom en verminderd met eventuele afboekingen wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de beleggingen aantast in termen van koopkracht.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers of de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

IT-risico

Het IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd en ondersteund worden door IT.

Juridisch risico

Het juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Landenrisico

Het landenrisico is risico dat buitenlandse debiteuren (waaronder overheden) niet meer aan hun verplichtingen kunnen voldoen als gevolg van macro-economische instabiliteit, problemen in het financiële systeem of politieke omstandigheden.

Liquiditeitsrisico

Dit is het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico is het risico als gevolg van buiten de instelling of groep komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Reële waarde

Het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. Om aan te sluiten op het toenemende gebruik(ook internationaal) van het begrip reële waarde('fair value') wordt dit begrip gehanteerd.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

Renterisico

Renterisico is het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het pensioenfonds negatief beïnvloedt.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

Solvabiliteitsrisico

Dit is het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de technische voorzieningen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Swaption

Een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen.

Tegenpartij- of settlementsrisico

Dit is het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden (al dan niet binnen een groep, al dan niet aan de sponsor) uitbestede werkzaamheden, dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel, worden geschaad.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

Jaarverslag 2013

Voorwoord

Per 1 januari 2013 was de samenvoeging van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Houtverwerkende Industrie en Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de sector Waterrecreatie en de Kunststoffen en Houten Jachtbouw een feit. Voor u ligt het eerste jaarverslag van het nieuwe pensioenfondsvan de naam Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw.

Het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw, verder in dit verslag aan te duiden als 'het pensioenfonds', brengt hierbij verslag uit over de verrichte werkzaamheden, het gevoerde beleid en de ontwikkelingen in het jaar 2013. Tevens geeft het jaarverslag inzage in de financiële positie en in de resultaten van het pensioenfonds. De volledige verslagperiode heeft betrekking op het samengevoegde fonds. De toename van bedragen en cijfers is in veel gevallen het gevolg van de toename van het deelnemersbestand met 937 werknemers en 256 werkgevers per 1 januari 2013.

De financiële positie van het pensioenfonds was ook afgelopen jaar een punt van zorg. De driemaands gemiddelde UFR-rente zorgde voor grote fluctuaties in de dekkingsgraad. Het pensioenfonds heeft het jaar afgesloten met een dekkingsgraad van 104,4%.

In juli 2013 heeft het bestuur de projectgroep PHJ 2015 opgericht om de implementatie van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen en het nieuwe Financieel Toetsingskader voor te bereiden. De projectgroep bestaat uit afgevaardigden van cao-partijen uit de houtverwerkende industrie en uit de jachtbouw, een lid van de deelnemersraad en het voltallige pensioenfondsvbestuur. De projectgroep staat onder leiding van een externe projectleider.

Het jaar 2013 is afgesloten met een beleggingsrendement van 2,3% (inclusief de renteafdekking is het rendement -4,6%). Over 2013 is een z-score behaald van 0,36. De performancetoets over de periode tot en met december 2013 bedraagt 2,37. Daarmee blijft de performancetoets net als in 2012 boven het minimaal vereiste nulpunt.

Ten aanzien van alle op 1 januari 2013 opgebouwde pensioenaanspraken is besloten om niet tot indexatie over te gaan. Dit is conform het toeslagbeleid en de herstelplanmaatregelen. De indexatie per 1 januari 2014 is tevens nihil. Het korte termijn herstelplan uit 2009 is afgerond zonder korting op rechten of uitkeringen. Dit is mogelijk geweest door gunstige besluiten aan de cao-tafel en door een hoge afdekking tegen rentedaling door het bestuur.

Het bestuur bedankt iedereen die in het verslagjaar heeft bijgedragen aan het goed functioneren van de stichting.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het bestuur van de Stichting Bedrijfstakpensioenfondsvoor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

De heer P.M. Schuil

Voorzitter

De heer A.A.J. Heijnen

Secretaris

Inhoud

1	Kerncijfers.....	7
2	Het pensioenfonds	11
2.1	Inleiding.....	11
2.2	Over het pensioenfonds	11
2.2.1	Naam en vestigingsplaats.....	11
2.2.2	Doelstelling	11
2.2.3	Samenwerkende organisaties.....	11
2.2.4	Externe partijen.....	11
2.3	Het bestuur.....	12
2.3.1	Samenstelling	12
2.3.2	Vergaderdata	13
2.3.3	Bestuurlijke commissies.....	13
2.4	De visitatiecommissie	14
2.5	Het verantwoordingsorgaan.....	15
2.6	De deelnemersraad	15
2.7	Uitbesteding	16
3	Ontwikkelingen.....	17
3.1	Financiële positie.....	17
3.1.1	Financiële positie pensioenfonds	17
3.1.2	Herstelplan.....	17
3.1.3	Waardeoverdracht en onderdekking	18
3.2	Samenvoeging met BPF Jachtbouw.....	18
3.2.1	Inleiding	18
3.2.2	Doelstelling	18
3.2.3	Uitgangspunten.....	18
3.2.4	Financiële aspecten samenvoeging Jachtbouw	18
3.2.5	Nieuwe pensioenregeling.....	19
3.3	Wet- en regelgeving	19
3.3.1	Ontwikkelingen wet- en regelgeving.....	19
3.3.2	Verhoging AOW-leeftijd en beperking fiscale grenzen	19
3.3.3	Fiscale schokbestendigheid pensioencontracten	20
3.3.4	Governance kwaliteitsverbetering bestuur pensioenfondsen	20
3.3.5	Opvolging door bestuur.....	21
3.3.6	Overige ontwikkelingen.....	21
3.4	Goed pensioenfondsbestuur.....	22
3.4.1	Zelfevaluatie	22
3.4.2	Compliance.....	22
3.4.3	Gedragscode	23
3.4.4	Code Pensioenfondsen.....	23

3.4.5	Intern toezicht	23
3.4.6	Geschiktheid bestuurders	23
3.4.7	Risicobeheer	24
3.5	Pensioencommunicatie	25
3.5.1	Communicatiebeleid	25
3.5.2	Ingezette pensioencommunicatie.....	26
3.5.3	Ontwikkelingen pensioencommunicatie	26
3.6	Toezichthouder AFM en DNB.....	27
3.6.1	Autoriteit Financiële Markten (AFM).....	27
3.6.2	De Nederlandsche Bank (DNB)	27
4	Financieel beleid.....	29
4.1	Inleiding.....	29
4.2	Premie.....	29
4.3	Toeslag	30
4.4	Kosten uitvoering pensioenbeheer	31
4.5	Beleggingen	32
4.5.1	Terugblik economie en financiële markten	32
4.5.2	Gevoerd beleid	33
4.5.3	Specifieke financiële instrumenten (derivaten).....	39
4.5.5	Gevoeligheidsanalyse.....	40
4.5.6	Verantwoord beleggen.....	40
4.5.7	Risico's vermogensbeheer.....	41
4.5.8	Z-score	44
4.5.9	Vermogensbeheerkosten van het fonds.....	44
4.6	Actuariële analyse	48
4.7	Slotopmerkingen	48
4.8	Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur.....	49
5	Uitvoering van de pensioenregeling	50
6	Visitatiecommissie	51
7	Verantwoordingsorgaan en Deelnemersraad.....	52
7.1	Verantwoordingsorgaan	52
7.1.1	Bevindingen	52
7.1.2	Oordeel.....	53
7.1.3	Reactie bestuur.....	53
7.2	Deelnemersraad.....	53
7.2.1	Adviezen	53
7.2.2	Toeslag.....	54
7.2.3	Jaarverslag 2013	54
7.2.4	Advies	54
7.2.5	Reactie bestuur.....	54

8	Jaarrekening	55
8.1	Balans per 31 december	55
8.2	Staat van baten en lasten	56
8.3	Kasstroomoverzicht	57
8.4	Algemene toelichting	57
8.4.1	Inleiding	57
8.4.2	Overeenstemmingsverklaring	58
8.4.3	Stelselwijziging VPL regeling	58
8.4.4	Algemene grondslagen	58
8.4.5	Specifieke grondslagen	59
8.4.6	Grondslagen kasstroomoverzicht	63
8.5	Toelichting op de Balans	64
8.5.1	Beleggingen voor risico fonds	64
8.5.2	Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	70
8.5.3	Vorderingen en overlopende activa	70
8.5.4	Overige activa	71
8.5.5	Stichtingskapitaal en reserves	71
8.5.6	Technische voorzieningen voor risico fonds	73
8.5.7	Langlopende schulden	76
8.5.8	Overige schulden en overlopende passiva	76
8.5.9	Risicobeheer en derivaten	78
8.5.10	Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	85
8.5.11	Verbonden partijen	86
8.6	Toelichting op de staat van baten en lasten	87
8.6.1	Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	87
8.6.2	Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	89
8.6.3	Overige baten	89
8.6.4	Pensioenuitkeringen	90
8.6.5	Pensioenuitvoeringskosten	90
8.6.6	Pensioenopbouw	91
8.6.7	Indexering en overige toeslagen	91
8.6.8	Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	92
8.6.9	Rentetoevoeging	92
8.6.10	Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	92
8.6.11	Wijziging marktrente	92
8.6.12	Wijziging overige actuariële uitgangspunten	92
8.6.13	Saldo overdracht van rechten	93
8.6.14	Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	93
8.6.15	Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	93
8.6.16	Overige lasten	94
8.6.17	Belastingen	94
9	Overige gegevens	95
9.1	Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	95
9.2	Gebeurtenissen na balansdatum	95
9.3	Actuariële verklaring	95

9.4	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant.....	96
10	Nevenfuncties bestuursleden.....	98
11	Begrippenlijst	100

1 Kerncijfers

Meerjarenoverzichten¹

Pensioenregeling

(Bedragen x EURO 1)	2013		2012	2011	2010	2009
Franchise Maximum Pensioengrondslag	13.900		15.119	14.952	14.701	14.452
Premiepercentage	HVI	JB				
Werkgever	11,75	11,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Werknemer	11,75	10,5	12,5	12,5	12,5	12,5

Indexatie

	2013	2012	2011	2010	2009
Actieven	0%	0%	0%	0%	0%
Inactieven	0%	0%	0%	0%	0%

Ontwikkelingen van het deelnemersbestand:

Deelnemers, gewezen deelnemers, pensioentrekkenden en aangesloten ondernemingen pensioenregeling

	31-12-2013*		31-12-2012		31-12-2011		31-12-2010		31-12-2009	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Deelnemers	4.331	24,3	3.377	20,3	3.541	16,9	3.575	16,9	3.765	17,6
Arbeidsongeschikten	264	1,5	280	1,7	283	1,3	326	1,5	342	1,6
Gewezen deelnemers	10.484	58,7	10.240	61,6	14.323	68,2	14.495	68,2	14.318	67,1
Pensioentrekkenden	2.774	15,5	2.727	16,4	2.866	13,6	2.847	13,4	2.917	13,7
Totaal	17.853	100,0	16.624	100,0	21.013	100,0	21.243	100,0	21.342	100,0
Aangesloten Ondernemingen	706		442		442		422		435	

* Per 01-01-2013 is door de samenvoeging met BPF Jachtbouw 937 actieve deelnemers en 256 ondernemingen toegenomen.

¹ De cijfers over 2013 in de meerjarenoverzichten worden beïnvloed door de samenvoeging met BPF Jachtbouw per 01-01-2013.

Mutatieoverzicht deelnemers boekjaar

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschikte deelnemers	Gepensioneerden	Totaal
Stand per 1 januari 2013	3.377	10.240	280	2.727	16.624
Hertoetreding	117	-117	0	0	0
Uit dienst	-375	375	0	0	0
Arbeidsongeschiktheid	-7	-1	8	0	0
Revalidering	2	1	-3	0	0
Pensionering	-36	-166	-19	146	-75
Toetreding	1.265	307	0	158	1.730
Overlijden	-4	-27	-2	-142	-175
Waardeoverdracht	-1	-122	0	0	-123
Afkoop emigratie / klein pensioen	-5	-625	0	-112	-742
Beëindiging tijdelijke uitkering	0	0	0	-3	-3
Overige oorzaken	-2	619	0	0	617
Stand per 31-12-2013	4.331	10.484	264	2.774	17.853

Op pagina 74 van het jaarverslag treft u het mutatieoverzicht met betrekking tot de voorziening.

Ontwikkelingen van de financiële situatie:

Premiebatens, pensioenuitkeringen en saldo waardeoverdrachten

(Bedragen x EURO 1.000)	2013	2012	2011	2010	2009
Feitelijke premie*	17.213	13.561	13.329	13.394	14.351
Feitelijke premie (exclusief premie overgangsregeling)	16.446	12.833	12.529	12.590	13.490
Zuivere kostendekkende premie	16.897	12.605	10.275	8.322	13.147
Gedempte kostendekkende premie	14.885	10.482	9.363	8.074	10.924
Pensioenuitkeringen	7.586	11.668	7.281	6.939	6.553
waarvan periodieke uitkeringen:	6.554	6.855	6.878	6.490	6.167
waarvan afkopen:	1.032	4.813	403	449	386
Saldo waardeoverdrachten	-22	-17	45	623	-8

* Per 01-01-2013 zijn door de samenvoeging met BPF Jachtbouw de premiebatens met € 3.185 toegenomen. De feitelijke premie over de jaren 2013 en 2012 is inclusief de inkoopsum uithoofde van de toekenning VPL aanspraken.

Voorzieningen, stichtingskapitaal en reserves, belegd vermogen

(Bedragen x EURO 1.000)	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011	31-12-2010	31-12-2009
Voorzieningen	329.950	337.745	313.010	261.519	223.047
Rekenrente *	2,9%	2,6%	2,7%	3,4%	3,9%
Algemene reserve	14.375	16.071	-2.618	-3.742	-3.054
Beleggingen	382.273	388.151	326.422	267.499	227.932
Liquide middelen	424	5.336	2.818	2.022	2.199
Langlopende schuld VPL **	-2.380	-3.020	-2.921	-2.680	-2.351
Saldo overige activa en passiva	-35.992	-36.651	-15.927	-9.064	-7.787
Totaal pensioenvermogen	344.325	353.816	310.392	257.777	219.993

* Betreft de bij de duration van de verplichtingen behorende rente uit de rentetermijnstructuur.

** Tot boekjaar 2013 werden de nog niet aangewende middelen uit hoofde van VPL verantwoord als bestemmingsreserve. Het bestuur van het fonds heeft besloten om de ontwerp-richtlijn te volgen en de VPL-middelen te verantwoorden als langlopende schuld vanaf boekjaar 2013. Omwille van de vergelijkbaarheid zijn de vergelijkende cijfers aangepast.

Dekkingsgraad

(In procenten)	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011	31-12-2010	31-12-2009
Aanwezige dekkingsgraad	104,4	104,8	99,2	98,6	98,6
Vereiste dekkingsgraad	107,7	107,1	107,2	106,0	106,5

Dit betreft de aanwezige en vereiste dekkingsgraad volgens het in de Pensioenwet opgenomen Financiële Toetsingskader Pensioenfondsen (gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB). De dekkingsgraad is berekend over het stichtingskapitaal en de reserves exclusief de bestemmingsreserve.

Ontwikkelingen van vermogensbeheer:**Verdeling beleggingsportefeuille**

Verdeling beleggingsportefeuille (Bedragen x EURO 1.000)	31-12-2013		31-12-2012		31-12-2011		31-12-2010		31-12-2009	
Portefeuille	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%	Bedrag	%
Vastgoedbeleggingen	11.867	3,1	11.461	3,0	10.157	3,1	8.234	3,1	9.406	4,1
Aandelen	31.598	8,3	30.009	7,7	26.951	8,3	28.748	10,7	26.050	11,4
Vastrentende waarden	295.873	77,4	285.146	73,5	225.689	69,1	206.645	77,3	172.060	75,5
Derivaten	31.917	8,3	54.000	13,9	58.347	17,9	17.777	6,6	14.552	6,4
Overige beleggingen	11.018	2,9	7.535	1,9	5.278	1,6	6.095	2,3	5.864	2,6
Totaal belegd vermogen	382.273	100,0	388.151	100,0	326.422	100,0	267.499	100,0	227.932	100,0

De waarde van het Liability Overlay Fund (LOF) is per balansdatum 71.658. Op basis van look-through zijn de participaties in dit fonds als volgt in de jaarrekening gerubriceerd: Vastrentende waarden 79.146, en derivaten 31.917. De negatieve derivaten in het LOF zijn in de jaarrekening opgenomen onder de schulden ad 39.405.

Beleggingsopbrengsten en kosten vermogensbeheer

(Bedragen x EURO 1.000)	2013	2012	2011	2010	2009
Directe opbrengsten	1.136	-1.377	1.391	2.337	5.562
Indirecte opbrengsten	-17.600	46.635	45.321	22.574	2.742
Kosten vermogensbeheer **	-1.058	-824	-628	-675	-112*
Totaal	-17.522	44.434	46.084	24.236	8.192

* Verlaging opgenomen in 2009 wegens compensatie door de vermogensbeheerder

** Dit zijn enkel de directe kosten die het Fonds op factuurbasis betaalt aan de uitvoerders.

Beleggingsrendement

(In procenten)	2013	2012	2011	2010	2009
Totaal rendement exclusief overlay portefeuille	2,3	11,2	2,7	5,7	12,7
Inclusief overlay portefeuille	-4,6	14,5	17,7	11,8	3,7
Z-score	0,36	0,42	0,49	0,30	0,87
Performancetoets:	2,37	1,28	0,60	0,37	0,16

De z-score en de performancetoets zijn berekend exclusief het rendement op de overlay portefeuille.

Kosten pensioenbeheer en vermogensbeheer

	2013	2012	2011
Kosten vermogensbeheer als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,47%	0,49%	0,39%
Kosten pensioenbeheer in euro's per deelnemer en pensioengerechtigde	€ 212,92	€ 251,73	€ 202,09

Een toelichting bij deze cijfers treft u in paragraaf 4.4 (pensioenbeheer) en 4.5.9 (vermogensbeheer).

2 Het pensioenfonds

2.1 Inleiding

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw heeft verschillende organen, zoals het bestuur, de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. Daarnaast zijn ook een aantal externe partijen intensief bij het pensioenfonds betrokken. In dit hoofdstuk stelt het pensioenfonds de organen en de externe partijen aan u voor. Eerst volgen de doelstelling en een aantal algemene gegevens van het pensioenfonds.

2.2 Over het pensioenfonds

2.2.1 Naam en vestigingsplaats

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw is statutair gevestigd en kantoorhoudend te De Meern. Het pensioenfonds is ingeschreven in het handelsregister bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41145265. De laatste statutenwijziging vond plaats op 10 januari 2013. Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie, de belangenorganisatie voor pensioenfondsen.

2.2.2 Doelstelling

Het doel van het pensioenfonds is om nu en in de toekomst uitkeringen te verstrekken aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Om dit doel te realiseren worden in overeenstemming met de statuten en het pensioenreglement premies geïnd bij de aangesloten ondernemingen en worden de verkregen middelen beheerd en belegd.

2.2.3 Samenwerkende organisaties

Onderstaande organisaties benoemen de leden van het bestuur, de leden van de deelnemersraad en van het verantwoordingsorgaan:

- 1) de Nederlandse Emballage- en Palletindustrie Vereniging en de Nederlandse Vereniging van Klompenfabrikanten
- 2) de Vereniging van Nederlandse Borstelfabrikanten en de Vereniging HAS
- 3) FNV Bouw
- 4) CNV Vakmensen
- 5) Hiswa Vereniging

2.2.4 Externe partijen

Het pensioenfonds werkt samen met de volgende externe partijen.

Uitvoeringsorganisatie

Pensioenbeheer

Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Vermogensbeheer

Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.

Vastgoedbeheer

Syntrus Achmea Vastgoed B.V.

Adviserend actuaaris

De heer A. Berger AAG, Towers Watson B.V., te Apeldoorn

Certificerend actuaaris

De heer drs. Y. Hauet AAG RBA, Sprenkels & Verschuren B.V., te Amsterdam

Accountant

De heer drs. F. M. van den Wildenberg RA, KPMG Accountants N.V., te Amstelveen

Compliance officer

De heer B.M. Peters, Nederlands Compliance Instituut B.V., te Capelle aan den IJssel

2.3 Het bestuur

2.3.1 Samenstelling

Het paritaire bestuur was in 2013 als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Benoeming	Benoemd tot	Organisatie
De heer P.M. Schuil	26 november 2004	26 november 2014	2
De heer mr. A.J.M. Ceelaert	1 januari 2000	31 december 2015	1 en 2
Mevrouw P.A. de Bruijn	1 januari 2013	1 januari 2016	5
De heer F.F. Faber	1 januari 2009	1 januari 2016	1

Leden werknemers	Benoeming	Benoemd tot	Organisatie
De heer A.A.J. Heijnen	11 december 1999	10 december 2016	3
De heer H. Roeten	28 maart 2013	28 maart 2016	4
De heer M.T.E. Zonnenberg	1 januari 2013	1 januari 2016	3
Mevrouw J.M.C. Snels	1 februari 2009	1 februari 2016	3

In 2013 was de heer A.A.J. Heijnen voorzitter van het pensioenfonds en de heer P.M. Schuil secretaris van het pensioenfonds.

De heer A.A.J. Heijnen is in november 2013 herbenoemd. Zijn zittingsperiode is langer dan 12 jaar, waarmee de norm van de Code Pensioenfondsen wordt overschreden. De heer Heijnen heeft echter aangegeven dat hij het bestuur in december 2014 gaat verlaten. 2014 wordt gebruikt om zijn werkzaamheden over te dragen aan zijn opvolger.

Als gevolg van de samenvoeging met BPF Jachtbouw is het bestuur per 1 januari 2013 uitgebreid met twee leden. Mevrouw P.A. de Bruijn namens Hiswa Vereniging en de heer M.T.E. Zonnenberg namens FNV Bouw.

De heer L.P. Raadgever heeft het bestuur per 1 januari 2013 verlaten. Als opvolger is in 2013 de heer H. Roeten namens CNV Vakmensen benoemd.

Mevrouw Snels heeft het bestuur per 1 september 2013 verlaten. Als opvolger is de heer W. van Houwelingen namens FNV Bouw per 21 februari 2014 benoemd.

In paragraaf 10.1 zijn de nevenfuncties van de bestuursleden opgenomen.

2.3.2 Vergaderdata

Het bestuur heeft in het verslagjaar 2013 vijf maal een reguliere bestuursvergadering gehouden. De vergaderingen vonden plaats op 20 maart, 4 juni, 20 september, 28 november en 3 december. Daarnaast vond op 8 mei 2013 een bestuursdag plaats over de governance en het nieuwe pensioencontract per 2015. Op 5 juli 2013 vond een bestuursdag plaats over de pensioenhervormingen en de investment beliefs. Op 28 november vond de zelfevaluatie plaats.

2.3.3 Bestuurlijke commissies

In verband met toenemende complexiteit werkt het pensioenfonds met een aantal bestuurlijke commissies. De commissies doen voorbereidend werk zodat het bestuur een afgewogen besluit kan nemen. De afzonderlijke commissies kunnen in de voorbereidingsfase dieper ingaan op de achtergronden en consequenties van de door het bestuur te nemen beleidsbeslissingen. Tevens kan voor verdere uitvoering van bestuurlijke besluiten een specifiek mandaat aan een commissie worden verleend. Bij alle commissies met uitzondering van de geschillencommissie is een afvaardiging van Syntrus Achmea aanwezig tijdens de commissievergaderingen. De leden van een bestuurlijke commissie kunnen zich tevens laten bijstaan door externe deskundigen.

In 2013 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

Voorzittersoverleg

Het voorzittersoverleg wordt gevormd door de voorzitters, de heer P.M. Schuil en de heer A.A.J. Heijnen. Het voorzittersoverleg heeft in 2013 elf maal vergaderd. Het voorzittersoverleg doet voorbereidend werk in diverse algemene kwesties waarover het bestuur een besluit moet nemen. Het voorzittersoverleg bespreekt de onderwerpen voor de bestuursvergaderingen vooraf met de pensioenuitvoerder. Hiermee wordt de effectiviteit en de slagkracht van de bestuursvergaderingen groter. De voorzitters brengen advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen over het beleid.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit de heer A.A.J. Heijnen en de heer P.M. Schuil. De heer M.T.E. Zonneberg was in het kader van zijn beleggingsopleiding toevoerder. De beleggingsadviescommissie is in 2013 vier keer bij elkaar geweest. De leden van de beleggingsadviescommissie werden in 2013 bijgestaan door een onafhankelijke deskundige, de heer H. Hoos van AssetAdvisors. De beleggingsadviescommissie bespreekt het strategisch beleggingsbeleid in de vorm van het beleggingsplan. Specifiek worden de rendementen en de risico's van beleggingen besproken. In 2013 is als gevolg van de invoering van de 3-maands gemiddelde UFR rente veel aandacht besteed aan de renteafdekking. Daarnaast hebben onder andere de risicorapportage, het DNB themaonderzoek uitbesteding vermogensbeheer, de investment beliefs, het NL Ondernemingsfonds, het beleggingsbeleid voor commodities, de liquiditeitsanalyse en de kosten van vermogensbeheer op de agenda gestaan. De beleggingsadviescommissie brengt verslag en advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen over het beleggingsbeleid.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie bestond in 2013 uit de heer mr. A.J.M. Ceelaert, mevrouw J.M.C. Snels en de heer J. van den Heuvel namens de Vereniging Hiswa. Mevrouw Snels heeft de communicatiecommissie in september verlaten. Zij is per december 2013 vervangen door de heer M.T.E. Zonneberg.

De communicatiecommissie is in 2013 vier keer bij elkaar geweest. De communicatiecommissie bespreekt ondermeer het strategisch communicatiebeleid, het communicatiejaarplan, de communicatiebegroting en de nieuwsbrieven. In 2013 hebben daarnaast onder andere de nieuwe huisstijl, de start- en stopbrief, de UPO-modellen, de pensioenplanner, de CAO-

garantieregeling, de aanbevelingen van de STAR, het verkorte jaarverslag en het websitebezoek op de agenda gestaan. De commissie brengt verslag en advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen over het communicatiebeleid.

Auditcommissie

De auditcommissie bestaat uit de heer F.F. Faber en de heer H. Roeten. De auditcommissie heeft in 2013 vijf maal vergaderd. De auditcommissie begeleidt het jaarwerk en beoordeelt het functioneren van de externe accountant, de externe actuaaris en de administrateur. In 2013 heeft de Auditcommissie tevens de taak gekregen om de migratie van het administratieplatform per 01-01-2014 te begeleiden. Hiervoor is in januari 2014 een tijdelijke migratiecommissie opgericht. De auditcommissie brengt verslag en advies uit aan het bestuur. Het bestuur neemt de beslissingen.

Risicocommissie

De risicocommissie bestaat uit mevrouw P.A. de Bruijn en de heer M.T.E. Zonnenberg. De risicocommissie is in 2013 vier maal bij elkaar gekomen. De voornaamste taak van de risicocommissie was het bestaande risicomanagement een stap verder te brengen. Hiertoe is het bestaande risicomanagement programma geëvalueerd. Omdat uit de beoordeling bleek dat het bestaande risicomanagement programma niet voldeed aan de wensen en eisen van het bestuur is vervolgens een selectie voor een nieuw risicomanagement programma gestart. De risicocommissie heeft hierover verslag en advies uitgebracht aan het bestuur. Het bestuur heeft het advies van de risicocommissie overgenomen. Het nieuwe risicomanagement programma zal in 2014 geïmplementeerd worden.

Gezamenlijke geschillencommissie

Het pensioenfonds heeft met een aantal andere pensioenfondsen een groep personen benoemd waaruit de geschillencommissie kan worden samengesteld. Als secretaris van de geschillencommissie treedt op een via Brunel Nederland B.V. aan te wijzen jurist. De secretaris stelt in voorkomende gevallen de geschillencommissie samen uit onderstaande groep personen en informeert het bestuur van het pensioenfonds hierover.

Leden	Benoemd tot
De heer A.A.M. Broos	31 december 2015
De heer W. van den Beucken	31 december 2015
De heer A. Th. M. van Hulst	31 december 2015
De heer D.A.J. Kamp	31 december 2015
De heer N. Ruiter	31 december 2015
De heer A.W. van Vliet	31 december 2015

De geschillencommissie heeft tot taak het bestuur te adviseren over geschillen tussen de deelnemer en het pensioenfonds over de uitvoering van de pensioenregeling wegens een individuele beslissing die het bestuur jegens de belanghebbende heeft genomen. In 2013 is de geschillencommissie niet bij elkaar gekomen, aangezien er geen geschillen zijn gemeld.

2.4 De visitatiecommissie

Het bestuur draagt zorg voor de organisatie van een transparant intern toezicht. Het intern toezicht, in de vorm van een visitatiecommissie, heeft betrekking op het kritisch bezien van het functioneren van het bestuur van het pensioenfonds door onafhankelijke deskundigen. De taak van de visitatiecommissie is om na te gaan of het bestuur op de juiste wijze heeft bestuurd en daarbij zijn aandacht aan alle relevante risico's heeft besteed. Het gaat dus primair over de vraag of er op de goede wijze besluitvorming heeft plaats gevonden. Ook rekent de visitatiecommissie het tot haar taak na te gaan of het bestuur alle relevante risico's onderkent en daar adequate aandacht aan schenkt.

Samenstelling

De visitatiecommissie bestond in 2013 uit drie leden:

- de heer J.D. Carrière
- de heer B. Davis
- de heer L. Kirchner

Het laatste visitatierapport dateert van oktober 2012. In 2013 heeft geen visitatie plaatsgehad. De nieuwe RvT die vanaf juli 2014 aantreedt, wordt gevraagd om in haar toezicht aan te sluiten op het laatste visitatierapport.

2.5 Het verantwoordingsorgaan

Het doel van het verantwoordingsorgaan is het toezien op een juiste uitvoering van de pensioenregeling voor alle betrokkenen. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd en over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur. Daarnaast adviseert het verantwoordingsorgaan het bestuur gevraagd of uit eigen beweging over diverse fondsangelegenheden.

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2013 vier keer vergaderd, waarvan twee keer met een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. Na afloop van de vergaderingen op 5 april 2013 en 4 oktober 2013 heeft het verantwoordingsorgaan een opleiding gevolgd over het nieuwe pensioencontract en het nieuwe FTK per 1 januari 2015.

Samenstelling

Het verantwoordingsorgaan is als gevolg van de samenvoeging met BPF Jachtbouw per 1 januari 2013 uitgebreid van 6 leden naar 9 leden: 3 deelnemers, 3 pensioengerechtigden en 3 werkgevers. Het verantwoordingsorgaan was in 2013 als volgt samengesteld:

Leden	Organisatie	Benoemd tot
De heer H. ten Klooster	4	01-07-2014
De heer J. Heus	3	01-07-2014
De heer J. Neessen	3	01-07-2014
De heer G. den Hartog	3	01-07-2014
De heer A.G.H. Leenders	2	01-07-2014
De heer A. Pastor	5	01-07-2014
De heer S. van Dijk	3	01-07-2014
De heer R.A.M. van Hoesel	1	01-07-2014
Vacature	4	nvt

De heer R.A.M. van Hoesel was in 2013 voorzitter van het verantwoordingsorgaan. Voor het verslag van het verantwoordingsorgaan verwijzen wij u naar paragraaf 7.1 van dit jaarverslag.

2.6 De deelnemersraad

De deelnemersraad behartigt de belangen van de deelnemers en gepensioneerden in de uitvoering van de pensioenregeling. De deelnemersraad adviseert daarbij het bestuur gevraagd of uit eigen beweging over diverse fondsangelegenheden.

De deelnemersraad heeft in 2013 vier keer vergaderd, waarvan twee keer met een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. Na afloop van de vergaderingen op 5 april 2013 en 4 oktober 2013 heeft het verantwoordingsorgaan een opleiding gekregen over het nieuwe pensioencontract en het nieuwe FTK per 1 januari 2015.

Samenstelling

De deelnemersraad was in 2013 als volgt samengesteld:

Leden	Organisatie	Benoemd tot
De heer H. ten Klooster	4	01-07-2014
De heer J. Heus	3	01-07-2014
De heer A.M. Kruithof	3	01-07-2014
De heer J. Neessen	3	01-07-2014
De heer T. Grovenstein	4	01-07-2014
De heer G. den Hartog	3	01-07-2014
De heer P. van der Vis	3	01-07-2014
De heer S. van Dijk	3	01-07-2014
Vacature	4	nvt

De heer H. ten Klooster was in 2013 voorzitter van de deelnemersraad. Voor het verslag van de deelnemersraad verwijzen wij u naar paragraaf 7.2 van dit jaarverslag.

2.7 Uitbesteding

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogensbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea. Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet verantwoordelijk blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken.

De uitvoeringsorganisatie is ondergebracht bij de volgende rechtspersonen:

- Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.
- Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V.
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.

Het pensioenfonds en Syntrus Achmea hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in een overeenkomst van Pensioenbeheer, een overeenkomst van Financieel Pensioen Management, een overeenkomst van Vermogensbeheer en een overeenkomst van Vastgoed. Alle overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen.

3 Ontwikkelingen

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen waarmee het pensioenfonds te maken heeft gekregen in 2013. Als gevolg van deze ontwikkelingen zijn door het bestuur keuzes gemaakt. In dit hoofdstuk wordt hieraan aandacht besteed.

3.1 Financiële positie

3.1.1 Financiële positie pensioenfonds

De dekkingsgraad van het fonds kende in 2013 grote schommelingen. Het hoogst was de dekkingsgraad in april 2013 met 108,0%. Het laagst was de dekkingsgraad in juni 2013 met 99,4%.

In november 2013 heeft het fonds een onderzoek laten uitvoeren naar de grondslagen voor het kort leven risico. Aangezien veel minder deelnemers bij overlijden aanspraak maken op nabestaandenpensioen dan gedacht, zijn naar aanleiding van dit onderzoek de grondslagen voor het kort leven risico bijgesteld. Dit had in december 2013 een positief effect op de dekkingsgraad van 0,4%.

Het pensioenfonds had 2012 afgesloten met een dekkingsgraad van 104,8% en sloot 2013 af met een dekkingsgraad van 104,4%.

3.1.2 Herstelplan

Herstelplan 2009

In 2008 is door de kredietcrisis en de dalende rente een reservetekort en een dekkingstekort ontstaan. Het pensioenfonds heeft op 1 april 2009 een 5-jaars herstelplan ingediend bij DNB. In het herstelplan waren de volgende maatregelen opgenomen waardoor binnen 5 jaar het pensioenfondsvermogen voldoende hersteld moest zijn:

- In de jaren 2010, 2011 en 2012 is de jaarlijkse pensioenopbouw verlaagd tot 1,85% per dienstjaar.
- In de jaren 2010, 2011 en 2012 is de opbouw van het nabestaandenpensioen gewijzigd in een nabestaandenpensioen op basis van risico.
- Gedurende de periode van het dekkingstekort zal er conform het huidige indexatiebeleid geen indexatie worden toegekend.

Evaluatie korte termijn herstelplan 2013

Op 31 december 2013 liep het korte termijn herstelplan af en moest de dekkingsgraad van het pensioenfonds minimaal 104,3% zijn. In januari en februari 2014 heeft de eindevaluatie van het korte termijn herstelplan plaatsgevonden. Bij deze evaluatie is gebleken dat de dekkingsgraad in eerste instantie onder de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,3% uitkwam. Door een vermogensoverheveling van de overschotten in de CAO-garantieregeling en in de VPL-bestemmingsreserve is in februari 2014 alsnog de vereiste dekkingsgraad behaald. Het bestuur heeft na akkoord van de sociale partners de gelden overgeheveld uit het verwachte overschot van de VPL regeling. DNB heeft in zijn brief van 28 maart 2014 bevestigd dat het korte termijn herstelplan afgesloten is.

Lange termijn herstelplan

Het lange termijn herstelplan van het fonds loopt tot ultimo 2023. Naar verwachting komt het pensioenfonds binnen de gestelde termijn uit het lange termijn herstelplan.

Communicatie herstelplan

Het bestuur houdt de pensioengerechtigden, deelnemers en werkgevers via de tweejaarlijkse nieuwsbrief en nieuwsberichten op de website regelmatig op de hoogte over de ontwikkeling van de dekkingsgraad. De door het pensioenfonds uitgebrachte nieuwsbrieven staan tevens op de website van het pensioenfonds.

3.1.3 Waardeoverdracht en onderdekking

Als een werknemer van baan verandert, mag hij de waarde van zijn pensioen overdragen naar zijn nieuwe pensioenfonds. Dit heet waardeoverdracht. Als de dekkingsgraad van een pensioenfonds dat bij waardeoverdracht is betrokken lager is dan 100%, dan mag het pensioenfonds de betreffende individuele waardeoverdracht niet uitvoeren en wordt deze opgeschort. Alleen in juni 2013 lag de dekkingsgraad van het pensioenfonds onder de 100%. De waardeoverdrachten zijn in juni 2013 stilgelegd, maar in juli 2013 weer opgepakt.

3.2 Samenvoeging met BPF Jachtbouw

3.2.1 Inleiding

Al enige jaren heeft het pensioenfonds regelmatig gesprekken gevoerd met het Bedrijfstakpensioenfonds voor de sector Waterrecreatie en de Kunststoffen en Houten Jachtbouw (BPF Jachtbouw) over de mogelijkheden van samenwerking. Deze gesprekken zijn in 2012 geïntensiveerd, mede omdat het verzekeringscontract van BPF Jachtbouw bij Delta Lloyd per 1 januari 2013 afliep en BPF Jachtbouw hierdoor voor een keuzemoment kwam te staan. Per 1 januari 2013 werd de samenvoeging een feit.

3.2.2 Doelstelling

Met de samenvoeging van beide pensioenfonds wordt het nieuwe pensioenfonds groter en sterker en het biedt mogelijkheden om de kwaliteit te verhogen. Door de samenvoeging kan efficiënter worden ingespeeld op wijzigingen in wet- en regelgeving die de komende jaren verwacht worden. De kosten worden na de samenvoeging over een grotere groep deelnemers verdeeld.

3.2.3 Uitgangspunten

De samenvoeging is vormgegeven door uitbreiding van de verplichtstelling van het pensioenfonds per 1 januari 2013 met de werkingssfeer van BPF Jachtbouw. De verplichtstelling van BPF Jachtbouw is per 1 januari 2013 ingetrokken. Op 13 december 2012 heeft BPF Jachtbouw besloten tot liquidatie van het pensioenfonds. De opgebouwde aanspraken en rechten van alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden zijn overgedragen aan Delta Lloyd. Vanaf 1 januari 2013 vindt de pensioenopbouw voor werknemers in de Jachtbouw plaats bij het nieuwe pensioenfonds. Door de samenvoeging is het aantal aangesloten ondernemingen uitgebreid met 256 werkgevers en is het aantal actieve deelnemers uitgebreid met 937 werknemers.

3.2.4 Financiële aspecten samenvoeging Jachtbouw

Het project van de samenvoeging heeft in 2012 veel extra werk en dus kosten met zich meegebracht. Vanwege het eenmalige karakter van deze kosten, zijn deze kosten in 2012 apart vermeld, als onderdeel van de pensioenuitvoeringskosten. Door de schaalvergroting, als gevolg van de samenvoeging, zullen deze kosten in de toekomst worden terugverdiend. In paragraaf 4.4 is het effect van de samenvoeging op de pensioenuitvoeringskosten in 2013 opgenomen.

3.2.5 Nieuwe pensioenregeling

Als gevolg van de samenvoeging is de pensioenregeling van beide pensioenfondsen samengevoegd naar één nieuwe pensioenregeling. Hierbij is een pensioenregeling ontstaan die als basis de oude pensioenregeling is, maar waarbij een aantal wijzigingen ervoor zorgen dat beide populaties een evenwichtige bijdrage aan de nieuwe pensioenregeling leveren. Zowel de franchise als het premiepercentage zijn in de nieuwe regeling verlaagd.

3.3 Wet- en regelgeving

3.3.1 Ontwikkelingen wet- en regelgeving

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving en voert actief beleid om overtreding van wet- en regelgeving te voorkomen.

3.3.2 Verhoging AOW-leeftijd en beperking fiscale grenzen

Verhoging AOW-leeftijd

De AOW-leeftijd gaat in stappen omhoog naar 67 jaar. Dit is al in wetgeving vastgelegd. Een versnelling van de verhoging van de AOW-leeftijd tot 67 jaar in 2021 is de gecombineerde uitkomst van afspraken uit het Herfstakkoord en het Regeerakkoord van oktober 2012. De indiening van het wetsvoorstel voor versnelde verhoging van de AOW-leeftijd staat voor maart 2014 gepland.

Fiscale grenzen beperkt

Per 1 januari 2014 is de pensioenrichtleeftijd verhoogd naar 67 jaar. Daarna is de pensioenrichtleeftijd gekoppeld aan de levensverwachting. Verdere verhoging gaat met stappen van één jaar. De komende jaren ligt de fiscale pensioenrichtleeftijd hoger dan de AOW-leeftijd.

De Wet verhoging AOW- en pensioenrichtleeftijd verlaagde per 1 januari 2014 de maximale opbouwpercentages met 0,1%. Voor middelloon geldt een maximaal opbouwpercentage van 2,15% en voor eindloon 1,9%. De opbouwpercentages gaan met ingang van 1 januari 2015 nog verder omlaag. Het kabinet bereikte hierover in december 2013 een akkoord met enkele oppositiepartijen. Het akkoord in het kort:

- het fiscaal maximale opbouwpercentage wordt 1,875% voor middelloonregelingen;
 - er komt een bovengrens voor het tweede pijlerpensioen van € 100.000;
 - er moet premieverlaging worden gerealiseerd, DNB gaat daar op toezien;
 - de positie van zelfstandigen wordt versterkt;
 - de mogelijkheid van inzet van het werknemersdeel in de pensioenpremie voor het aflossen van de hypotheekschuld op de eigen woning wordt verkend
 - er komt een brede dialoog over de toekomst van ons pensioenstelsel. De SER wordt om advies gevraagd en betreft hierbij de relatie tussen de vermogensopbouw voor pensioen, zorg en de eigen woning.
- Het gevolg is dat nagenoeg alle pensioenregelingen in de komende jaren versoberen.

Is één pensioenleeftijd in de pensioenregeling mogelijk?

De ingangsdatum van de AOW-uitkering loopt steeds meer uit de pas met de pensioenleeftijd van de pensioenregeling. En binnen een regeling is er een pensioen dat ingaat op 65-jarige leeftijd; een pensioen dat ingaat op 67-jarige leeftijd; een pensioen dat ingaat op hogere leeftijd, enz. Er is discussie of je de pensioenleeftijd kunt wijzigen en één pensioenleeftijd kunt hanteren voor het gehele pensioen. Staatssecretaris Klijnsma is van mening dat het kan onder voorwaarde dat de aanspraken actuariael neutraal omgezet worden, en mits terugzetten naar 65 jaar reglementair mogelijk is. DNB schaart zich achter dit standpunt van Klijnsma.

3.3.3 Fiscale schokbestendigheid pensioencontracten

Definitieve inhoud nieuw FTK nog niet bekend

De eerste stap in de herziening van het pensioenstelsel is het verhogen van de AOW en pensioenrichtleeftijd. De tweede stap is het schokbestendig maken van de pensioencontracten. De financiële regels voor pensioenen liggen vast in het financieel toetsingskader (FTK). Het FTK is onderdeel van de Pensioenwet. De planning is dat 1 januari 2015 een nieuw FTK van kracht wordt. In de zomer van 2013 hield staatssecretaris Klijnsma een consultatie over een voorontwerp voor het nieuwe FTK. In het consultatiedocument werd een scheiding tussen nominale en reële contracten voorgesteld. Na de consultatie koos staatssecretaris Klijnsma alsnog voor één FTK, een tussenvariant. De tussenvariant, ook wel FTK1+ genoemd, is te omschrijven als een FTK met het nominale contract zoals we dat nu kennen als uitgangspunt. Met de introductie van de nieuwe tussenvariant wil staatssecretaris Klijnsma ervoor zorgen dat pensioenfondsen oude rechten niet hoeven in te varen in het nieuwe contract. Op 4 april stuurde staatssecretaris Klijnsma het wetsvoorstel ter verbetering van het FTK voor advies naar de Raad van State. Staatssecretaris Klijnsma informeerde de Tweede Kamer over haar adviesaanvraag bij de Raad van State, maar het wetsvoorstel zat niet als bijlage bij haar brief. Staatssecretaris Klijnsma informeert de Tweede Kamer in plaats daarvan op hoofdlijnen over de aanpassingen ten opzichte van het huidige FTK.

- § Bij financiële tegenvallers dienen er direct maatregelen te worden genomen, wel mogen deze maatregelen gespreid worden over 10 jaar;
- § Vooraf moet duidelijk zijn welke maatregelen er worden genomen indien de dekkingsgraad te veel daalt;
- § Er worden duidelijke verdeelregels geïntroduceerd voor indexatie van pensioenen, waardoor indexaties op een evenwichtige wijze over de generaties worden toegekend en waardoor geen disproportionele herverdelingseffecten optreden;
- § Er komt een stabiele, kostendekkende premie waarbij demping op basis van 10-jaarsrentemiddeling of op basis van verwacht rendement mogelijk blijft;
- § De afhankelijkheid van dagkoersen op financiële markten vermindert, er komt een robuust sturingsinstrumentarium dat beter past bij het lange termijn karakter van het pensioenfonds.

Nieuwe UFR gekoppeld aan marktrente

Het kabinet wil met de invoering van het nieuwe FTK in 2015 ook een nieuwe UFR-methode invoeren voor pensioenfondsen. De UFR is de benadering van de marktrente voor looptijden van meer dan 20 jaar. De Commissie UFR bracht een advies uit over drie onderdelen van de UFR-methode. Op 1 oktober gaf het kabinet aan het advies van de commissie te willen overnemen in het nieuwe FTK. Een belangrijke keuze die de commissie maakt, is de UFR niet meer als een vaste rente te definiëren, maar te koppelen aan een voortschrijdend gemiddelde marktrente (forward rente). Een voordeel van een variabele UFR is dat geen onduidelijkheid meer bestaat of en hoe dit niveau in de toekomst bijgesteld kan worden. Nadelen van de methodiek van de commissie UFR zijn de complexiteit van de methodiek en de onduidelijkheid over de vraag in hoeverre het renterisico nog te hedgen is voor pensioenfondsen en of een variabele UFR niet onnodig ten koste gaat van stabiliteit, aangezien de UFR nu ook meebeweegt met marktrenten.

Na het advies en het besluit van Klijnsma besloot Europa eind oktober vrij onverwacht en definitief dat verzekeraars vanaf 1 januari 2016 een vaste UFR van 4,2% moeten hanteren. De STAR pleitte er eind november daarom voor om ook voor Nederlandse pensioenfondsen aan te sluiten bij de Europese vaste UFR.

3.3.4 Governance kwaliteitsverbetering bestuur pensioenfondsen

Wet versterking bestuur pensioenfondsen

De Wet versterking bestuur pensioenfondsen is een integrale herziening van de governance en medezeggenschap bij pensioenfondsen. De wet moet leiden tot verbetering van de kwaliteit van het pensioenfondsbestuur. De wet is van kracht vanaf 9 augustus 2013. De bepalingen over het verantwoorden van beleggingsbeleid en over geschiktheid en tijdsbeslag waren meteen van kracht. Ook verwante wijzigingen traden in werking. Zo zijn in het Besluit FTK regels over het beloningsbeleid vastgelegd en in het Besluit uitvoering PW regels over geschiktheid, betrouwbaarheid en tijdsbeslag.

Een deel van de wet wordt van kracht vanaf 1 juli 2014, wanneer de nieuwe bestuursmodellen gaan gelden. Een pensioenfonds kan kiezen uit vijf bestuursmodellen: het paritaire bestuursmodel, het paritair gemengd bestuursmodel, het omgekeerd gemengd bestuursmodel, het onafhankelijk gemengd bestuursmodel en het onafhankelijk bestuursmodel. De paritaire modellen (model 1, 2 en 3) kennen een verantwoordingsorgaan (VO), waarin de deelnemers en pensioengerechtigden naar evenredigheid zijn vertegenwoordigd. Naar keuze kan de werkgever worden vertegenwoordigd. De onafhankelijke modellen (model 4 en 5) kennen een belanghebbendenorgaan (BO), waarin de drie geledingen zijn vertegenwoordigd.

3.3.5 Opvolging door bestuur

Het bestuur heeft in juli 2013 besloten een projectgroep PHJ 2015 op te richten om de implementatie van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen en het nieuwe Financieel Toetsingskader voor te bereiden. De projectgroep bestaat uit afgevaardigden van cao-partijen uit de houtverwerkende industrie en de jachtbouw, een lid van de deelnemersraad en het voltallige pensioenfondsbestuur. De projectgroep staat onder leiding van een externe projectleider.

De projectgroep is op 6 september 2013 voor het eerst bij elkaar gekomen. Tijdens deze conferentie is gesproken over de contouren van het nieuwe pensioencontract en de voorkeuren met betrekking tot de nieuwe governance.

Vervolgens is de Werkgroep PHJ 2015, die bestaat uit vier bestuursleden, aan de slag gegaan om beide onderwerpen verder uit te werken.

Governance

Op het gebied van governance heeft het pensioenfonds op 15 januari 2014 de voorgenomen keuze gemaakt voor het paritaire bestuursmodel. Deze keuze is gebaseerd op de wens om:

- invloed en betrokkenheid van de achterban te behouden;
- de onafhankelijke toetsing door het interne toezicht buiten het bestuur plaats te laten nemen
- geen nadelige effecten accepteren op het tijdsbeslag, de kwaliteit, de continuïteit en de beloning van het bestuur;
- de mogelijkheid open te houden voor een toekomstige samenwerking (samenvoeging) met andere fondsen

Dit voorstel is vervolgens voorgelegd aan de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan en aan de cao-partijen. Alle betrokken partijen hebben met de keuze ingestemd, waardoor het bestuur vervolgens haar keuze definitief kon vastleggen.

Het bestuur van het pensioenfonds zal vanaf 1 juli 2014 bestaan uit acht bestuursleden, vier voorgedragen vanuit werkgeverszijde, drie voorgedragen vanuit werknemerszijde en één middels verkiezingen verkozen vanuit de pensioengerechtigden. Het nieuw in te richten verantwoordingsorgaan bestaat uit acht leden: drie voorgedragen en benoemd door werkgeverszijde, drie voorgedragen en benoemd door werknemerszijde en twee voorgedragen en benoemd namens pensioengerechtigden. Daarnaast wordt een Raad van Toezicht ingericht met drie onafhankelijke personen. Na een gezamenlijke selectieprocedure door bestuur en verantwoordingsorgaan, zal het verantwoordingsorgaan een bindende voordracht doen voor de drie leden.

Nieuw pensioencontract

Na de werkconferentie op 6 september 2013 was het wachten op het wetsvoorstel over het nieuwe financieel toetsingskader. Volgende werkconferenties zijn uitgesteld tot er meer duidelijkheid is over het nieuwe financieel toetsingskader. De werkgroep heeft zich wel verder voorbereid door de uitgangspunten van de nieuwe pensioenregeling te inventariseren en in kaart te brengen.

3.3.6 Overige ontwikkelingen

Communicatie

Bij de start van het nieuwe pensioenstelsel komen nieuwe regels voor communicatie. Op basis van de resultaten van de evaluatie van de informatiebepalingen en de resultaten van het project pensioencommunicatie, worden de informatiebepalingen in de pensioenwetgeving aangepast. De ingangsdatum is 1 januari 2015.

Staatssecretaris Klijnsma publiceerde 29 november een consultatiedocument over het wetsvoorstel Pensioencommunicatie. Hierin staat dat er meer ruimte komt voor digitale vormen van communicatie. Het consultatiedocument verkort de termijn waarbinnen een startbrief moet worden verzonden naar twee maanden. Volgens het consultatiedocument moeten pensioenregelingen voortaan op een aantal onderdelen onderling vergelijkbaar zijn. Het UPO vermeldt voortaan alleen de verworven pensioenaanspraken. Het pensioenregister wordt uitgebreid en geeft een indicatie van het totale pensioeninkomen op AOW-datum. De consultatie liep af op 17 januari 2014. Het ministerie verwacht het wetsvoorstel in juni 2014 bij de Tweede Kamer in te dienen. Daarna moeten nog verschillende uitvoeringsregelingen worden opgesteld.

Convenant arbeidsongeschiktheid

In het convenant van Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars van januari 2013 zijn afspraken vastgelegd over het in- en uitlooprisico bij arbeidsongeschiktheid in pensioenregelingen bij individuele baanmobiliteit. Ook bevat het convenant afspraken over de verzekering van het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrijstelling voor de werknemers die ziek of arbeidsongeschikt zijn wanneer hun werkgever van pensioenuitvoerder wisselt en er geen collectieve waardeoverdracht plaatsvindt. Het convenant geldt vanaf januari 2014 en is er op gericht de negatieve gevolgen voor werknemers met gezondheidsbeperkingen te voorkomen.

Invoering SEPA/IBAN

SEPA staat voor Single Euro Payments Area. SEPA is het initiatief van de Europese Unie en gezamenlijke Europese banken tot harmonisatie van het betalingsverkeer in euro's binnen Europa. Hierdoor wijzigt onder andere het huidige bankrekeningnummer in een IBAN-nummer. Uiterlijk op 1 februari 2014 moet iedereen in Nederland zijn overgestapt op de nieuwe standaarden. De grote pensioenfondsen moesten al op 1 juli 2013 over gestapt zijn. DNB was van mening dat alle pensioenfondsen op 1 november 2013 klaar moesten zijn met de SEPA migratie. De pensioenadministratiesystemen van Syntrus Achmea voldeden hieraan.

3.4 Goed pensioenfondsbestuur

In 2005 publiceerde de STAR de "Principes voor goed Pensioenfondsbestuur". Deze principes bieden kaders voor zorgvuldig bestuur, intern toezicht, verantwoording, deskundigheid, openheid en communicatie. Sinds 2007 zijn de Principes voor goed pensioenfondsbestuur van de STAR verankerd in de Pensioenwet. De Pensioenfederatie en de STAR ontwikkelden in 2013 gezamenlijk een Code Pensioenfondsen in het kader van het wetsvoorstel Versterking bestuur pensioenfondsen. De Code komt voor pensioenfondsen in de plaats van de Principes voor goed pensioenfondsbestuur en is op 1 januari 2014 in werking getreden. De Code gaat in op het besturen van een pensioenfonds, het intern toezicht daarop en over het afleggen van verantwoording over wat het pensioenfonds doet en wat een pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft. De Code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het volledige stelsel van bestaande wet- en regelgeving, aanbevelingen, convenanten en codes van de Pensioenfederatie en de STAR.

3.4.1 Zelfevaluatie

Ieder bestuur van een pensioenfonds is verplicht tot een periodieke zelfevaluatie. Doel van de zelfevaluatie is de kwaliteit van het bestuur in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren. Op 28 november 2013 heeft het bestuur een zelfevaluatie gehouden. Hiervan is een verslag gemaakt waarin de verbetermogelijkheden voor het bestuur zijn benoemd. Een aantal verbeteringen zijn direct geïmplementeerd en een aantal verbetermogelijkheden zijn nog onderwerp van gesprek.

3.4.2 Compliance

Onder compliance wordt het geheel van maatregelen verstaan dat zich richt op de implementatie, handhaving en naleving van externe wet- en regelgeving, alsmede op interne procedures en gedragsregels om te voorkomen dat de reputatie en integriteit van het pensioenfonds wordt aangetast. De complianceteksten worden uitgevoerd door het Nederlands Compliance Instituut B.V. (NCI). In mei 2012 heeft NCI een compliancerapport inclusief compliance scan opgesteld over 2011. In november 2013 is

compliance scan uit 2011 geüpdate. De openstaande aanbevelingen zijn overgenomen op de actielijst van het bestuur. De compliance officer beoordeelt tevens de gedragscode en de verklaring van naleving van de gedragscode door de bestuursleden.

3.4.3 Gedragscode

Het pensioenfonds heeft in 2012 een nieuw integriteitsbeleid met een gedragscode vastgesteld. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen teneinde belangenconflicten tussen het pensioenfonds en betrokkenen in privé te voorkomen. Daarnaast regelt de gedragscode hoe moet worden omgegaan met vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elke betrokkene verklaart schriftelijk de gedragscode te zullen naleven. De compliance officer beoordeelt de correcte naleving van de gedragscode door alle betrokkenen jaarlijks een vragenlijst te verstrekken en te rapporteren over de naleving. De rapportage inzake naleving van de gedragscode over 2013 is in mei 2014 opgeleverd en bevat geen bijzonderheden.

3.4.4 Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen van de Pensioenfederatie en de STAR bevat normen voor het gedrag van bestuurders, interne toezichthouders en belanghebbenden in de verantwoordingsfunctie. Daarnaast zijn overkoepelende thema's opgenomen, die gaan zowel over het eigen functioneren van het fonds als van dienstverleners. Het bestuur heeft alle normen uit de Code pensioenfondsen geïnventariseerd en besteedt daar waar nodig in 2014 aandacht aan het implementeren van de normen.

3.4.5 Intern toezicht

Het intern toezicht is vormgegeven via een visitatiecommissie. De visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke, deskundige personen. De visitatiecommissie heeft als opdracht om eens per drie jaar het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch te bezien. De leden zijn op geen enkele wijze betrokken bij het functioneren van het pensioenfonds. De leden worden benoemd door het bestuur, nadat het verantwoordingsorgaan advies over de beoogde samenstelling heeft uitgebracht. De taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de visitatiecommissie zijn vastgelegd in de statuten en verder uitgewerkt in een reglement.

Het laatste visitatierapport dateert van oktober 2012. In 2013 heeft geen visitatie plaatsgehad. Door invoering van de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen houdt de visitatiecommissie op met bestaan. Vanaf 2014 wordt het intern toezicht verricht door een Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht wordt gevraagd om in haar toezicht aan te sluiten op het laatste visitatierapport.

3.4.6 Geschiktheid bestuurders

Het bestuur hecht er groot belang aan dat het pensioenfonds op deskundige wijze wordt bestuurd. Ook geeft het bestuur zich rekenschap van de eisen die de Pensioenwet, de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en de Beleidsregel geschiktheid 2012 stellen aan de geschiktheid van de bestuurders. Het bestuur van het pensioenfonds heeft een deskundigheidsplan waarin de kaders van het toetsen en bevorderen van de collectieve- en individuele geschiktheid van de bestuursleden zijn geschetst. In 2014 wordt het deskundigheidsplan omgezet in een geschiktheidsplan. Het geschiktheidsplan van het bestuur gaat uit van de Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur van de koepelorganisaties van pensioenfondsen. De bestuursleden volgen specifieke pensioenopleidingen. Er is geregeld een bestuurlijk aanwezig bij themabijeenkomsten van de Pensioenfederatie, DNB, de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en Syntrus Achmea.

3.4.7 Risicobeheer

Pensioenfondsbesturen moeten voldoen aan alle wet- en regelgeving en controle hebben over alle risico's die zich voordoen. De Pensioenwet verplicht het bestuur tot het treffen van maatregelen voor een integere en beheerste bedrijfsvoering. Deze verplichting gaat verder dan de gedragscode die het bestuur nu al heeft. Het gaat om een risicobeleid waarbij alle risico's integraal in kaart worden gebracht. DNB hanteert hiervoor FOCUS! Wat voortbouwt op het FIRM-model (Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode) waarin tien risicocategorieën zijn beschreven. Binnen FOCUS! zijn instellingen ingedeeld in een vijftal toezichtklassen waarvoor de risicoanalyse door DNB verschillend wordt vormgegeven: hoe groter de impact van problemen bij een instelling op de toezichtdoelstellingen van DNB, hoe intensiever de risicoanalyse.

Het pensioenfonds heeft in 2011 een start gemaakt met integraal risicomanagement door middel van de AuditNavigator van Edmond Halley. In 2013 is de risicocommissie opgericht en zijn de leden tot de conclusie gekomen dat de AuditNavigator niet voldeed aan de verwachtingen. Er zijn gesprekken gevoerd met diverse andere aanbieders van een systeem voor integraal risicobeheer. In februari 2014 heeft het bestuur besloten te kiezen voor RisicoMaat van Syntrus Achmea. In april 2014 start het bestuur met een workshop om de RisicoMaat in gebruik te nemen.

Indexatierisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de indexatietoezegging voorwaardelijk is. Het beleid en de ambitie inzake indexatie en toeslagverlening is weergegeven in de alinea 'Toeslagverlening' onder de paragraaf inzake de toelichting op de balanspost 'Technische voorzieningen risico fonds'.

Juridisch risico

Het pensioenfonds maakt bij de opstelling van alle voor het pensioenfonds relevante juridische documenten gebruik van de diensten van daarin gespecialiseerde partijen.

Integriteitsrisico

Integer handelen is binnen het pensioenfonds verankerd in de totale compliancestructuur. Alle betrokkenen bij het pensioenfonds, zowel intern als extern, worden geacht te voldoen aan het geheel van interne en externe wet- en regelgeving, dat op het pensioenfonds van toepassing is. Compliance staat op de agenda van iedere vergadering van het bestuur.

Omgevingsrisico

Dit risico is voor het pensioenfonds zelf het minst direct te beïnvloeden. Om die reden volgt het pensioenfonds ontwikkelingen in de nabije omgeving van het pensioenfonds op de voet.

IT-risico

Door de volledige uitbesteding van het pensioen- en vermogensbeheer beschikt het pensioenfonds niet over een eigen IT-infrastructuur. Ten aanzien van de IT-omgeving van de externe uitvoerders steunt het pensioenfonds op de beheermaatregelen van de diverse dienstverleners.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico vormt een aandachtsgebied voor het pensioenfonds. Zowel het pensioenbeheer als het vermogensbeheer zijn uitbesteed. Dit risico vormt als het ware de keerzijde van met name het operationeel risico, het IT-risico en het integriteitsrisico: het pensioenfonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders deze risico's beheersen.

Het pensioenfonds en Syntrus Achmea hebben hun afspraken over uitbesteding vastgelegd in de Service level Agreement Pensioenbeheer en de Overeenkomst van Vermogensbeheer. Bij deze overeenkomst(en) zijn het fonds en de genoemde 'bedrijfsonderdelen' van Syntrus Achmea partij. Nadere afspraken over de kwaliteit van de dienstverlening zijn vastgelegd in aparte dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) voor pensioenbeheer, vermogensbeheer en vastgoedbeheer.

Alle overeenkomsten bieden de mogelijkheid om de bestaande dienstverlening tussentijds aan te passen of nieuwe diensten toe te voegen. Het bestuur en de uitvoerder leggen eventuele nieuwe afspraken altijd contractueel vast. Syntrus Achmea heeft in 2013 elk kwartaal aan het bestuur gerapporteerd over de DVO- afspraken.

Syntrus Achmea beschikt over een ISAE 3402 verklaring type II. Deze verklaring waarborgt dat de bedrijfsprocessen en de daarin opgenomen interne controles in opzet en bestaan adequaat zijn (type I) en de werking van de processen zijn getoetst gedurende een periode van minimaal zes maanden (type II). De ISAE 3402-audit wordt ieder jaar herhaald. In maart 2014 zijn de ISAE 3402 rapportages opgeleverd voorzien van een Assurance rapportage van de externe accountant van Syntrus Achmea. De ISAE rapportages worden jaarlijks besproken binnen de Auditcommissie.

Systeemrisico

Net als voor andere marktpartijen, is het risico dat de mondiale financiële systemen niet langer naar behoren functioneren voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

Verzekeringstechnisch risico

Controle op een correcte beheersing van het verzekeringstechnisch risico vindt plaats via de kwartaalgewijze rapportages aan DNB en via de jaarlijkse controle door de certificerende actuaaris in het kader van het jaarwerk. Daarnaast laat het bestuur zich bij wijzigingen in actuariële grondslagen bijstaan door een adviserend actuaaris.

Operationeel risico

Het operationeel risico wordt door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Integriteitsrisico

Het pensioenfonds laat zich regelmatig informeren over de wijze waarop de externe uitvoerders het integriteitsrisico beheersen. De Compliance Officer rapporteert jaarlijks over het handelen van de bestuursleden.

Het marktrisico, het renterisico, het kredietrisico worden beschreven in paragraaf 4.5.7.

Voor een definitie van de risico's verwijzen wij u naar de begrippenlijst.

3.5 Pensioencommunicatie

De pensioenfondsen hadden in 2013 wederom veel aandacht van de media. De aanhoudende slechte financiële positie bij veel pensioenfondsen en de berichtgeving over mogelijke ingrepen zoals korting van pensioenen bij een aantal fondsen bleven zorgen voor onrust bij gepensioneerden en deelnemers. Het bestuur heeft hierover met belanghebbenden gecommuniceerd met behulp van nieuwsbrieven en nieuwsberichten op de website.

3.5.1 Communicatiebeleid

De visie, kernwaarden en kernboodschap zoals die zijn geformuleerd in het communicatiebeleidsplan 2012-2014 waren uitgangspunt voor de communicatie in 2013. Daarbij werden in 2013 (gebaseerd op beleidsplan en de trends en ontwikkelingen) specifieke accenten gelegd op:

1. Communicatie naar aanleiding van samenvoeging en nieuwe pensioenregeling
2. Communicatie rond actualiteiten (financiële situatie, pensioencontract)
3. Werkgevers bewust maken van de intermediaire rol die zij vervullen richting deelnemers

3.5.2 Ingezette pensioencommunicatie

Communicatie naar aanleiding van samenvoeging en nieuwe pensioenregeling

In 2013 heeft er hierover geen specifieke communicatie meer plaatsgevonden. De verschillende bloedgroepen in het pensioenfonds en de nieuwe pensioenregeling waren wel steeds punt van aandacht in de communicatie. In de reguliere nieuwsbrief die we in maart 2013 hebben verzonden, kwamen de reglementswijzigingen en de samenvoeging dan ook terug.

Communicatie rond actualiteiten

De financiële situatie van het pensioenfonds heeft consequenties voor de verschillende doelgroepen. Hierover is zorgvuldig via de bestaande middelen als de website, de nieuwsbrieven en het Uniform Pensioenoverzicht gecommuniceerd. De financiële situatie van PHJ stond het gehele jaar als punt van aandacht in de communicatie. Waar mogelijk werd aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Werkgevers bewust maken van intermediaire rol richting deelnemers

Om de werkgever goed op de hoogte te houden van wat er speelde, ontvingen ze in 2013 twee nieuwsbrieven. Hiermee ondersteunde het pensioenfonds de werkgever bij zijn intermediaire rol richting werknemers. Hierdoor kunnen zij zich voorbereiden en inspelen op vragen van deelnemers (die vaak bij de werkgever terecht komen).

Pensioenplanner

In 2013 is de pensioenplanner aan het deelnemersportaal toegevoegd. De pensioenplanner is een rekentool waarmee een deelnemer, op basis van gegevens uit de administratie, zelf zijn pensioen kan berekenen in diverse situaties. De pensioenplanner is in juni, rond de verzending van het Uniform Pensioenoverzicht, online gezet. Via een kaart bij het Pensioenoverzicht en in de nieuwsbrief zijn deelnemers over de pensioenplanner geïnformeerd.

Landingspagina nieuwe pensioenregeling 2015

Vanaf 2014 gelden er nieuwe regels voor pensioenopbouw. Daarnaast werkt de overheid aan een nieuw toekomstbestendig pensioenstelsel per 2015. Dit betekent dat er nog meer veranderingen in de pensioenregeling komen. Om de doelgroepen van PHJ te kunnen informeren over de wijzigingen in de pensioenregeling van PHJ, is er een pagina op de website ingericht. Dit is een pagina waar alle informatie over de nieuwe regeling verzameld wordt. Deze pagina is begin oktober live gezet.

3.5.3 Ontwikkelingen pensioencommunicatie

Ook de ontwikkeling van pensioencommunicatie staat niet stil. In 2013 zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de effectiviteit van pensioencommunicatie (STAR, Netspar etc.). En naar de vraag: kan het anders en beter? Pensioenfondsen krijgen bovendien meer de ruimte om digitaal te communiceren.

Adviesrapport STAR

Uit het adviesrapport *Pensioencommunicatie* van de STAR (2013) blijkt dat een goede samenwerking met de werkgever nodig is. Werkgevers en fonds zijn samen verantwoordelijk voor pensioencommunicatie. De werkgever kan dus een grotere rol spelen bij heldere communicatie met de deelnemer. Zo helpt hij het pensioenbewustzijn van zijn werknemers te verhogen. Maar het is ook een onderdeel van zijn arbeidsvoorwaardenbeleid en goed werkgeverschap.

Wetsvoorstel pensioencommunicatie

Staatssecretaris Klijnsma gaat de wet- en regelgeving ook op het gebied van communicatie aanpassen. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat het perspectief van de deelnemer centraal zal staan. Dat betekent dat er meer ruimte zal zijn voor maatwerk door pensioenuitvoerders, gelaagdheid in informatie, meer digitalisering en uniforme communicatie over koopkracht en risico's. Uitgangspunten voor de nieuwe wetgeving zijn de aanbevelingen in het rapport *Pensioen in duidelijke taal*, een onderzoek naar het communiceren over koopkracht en risico's en het advies van de Stichting van de Arbeid naar de rol van de werkgever.

3.6 Toezichthouder AFM en DNB

3.6.1 Autoriteit Financiële Markten (AFM)

De AFM is als toezichthouder belast met het bevorderen van een zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten. Hieronder valt het bewaken van de informatie die pensioenfondsen verschaffen ten aanzien van juistheid en begrijpelijkheid en het vaststellen van spelregels over de wijze waarop pensioencommunicatie dient plaats te vinden.

Voor AFM stonden in 2013 onder andere de toezichtthema's 'Productaanbieders stellen het belang van de klant centraal' en 'Pensioenen worden transparant en passend' op de agenda. Binnen deze thema's voerden ze verschillende onderzoeken uit naar de juistheid van informatie. Zo besteedden ze aandacht aan:

- kortingsinformatie;
- de aansluiting op het pensioenregister;
- kostenefficiënte, nuttige, veilige en begrijpelijke pensioenproducten; de juistheid van gecommuniceerde aanspraken;
- informatie rondom de transitie naar een nieuw pensioencontract;
- aan deelnemers verstrekte informatie over risico's.

3.6.2 De Nederlandsche Bank (DNB)

DNB is als toezichthouder belast met het toezicht op financiële instellingen en het netwerk waarvan zij deel uitmaken. Dit toezicht richt zich op de financiële stevigheid van financiële ondernemingen. Doel is bij te dragen aan de stabiliteit van de financiële sector. Het pensioenfonds legt structureel alle wijzigingen in statuten, reglementen, ABTN en de jaarstukken voor aan DNB. Het pensioenfonds heeft DNB verder met de voorgeschreven rapportages periodiek geïnformeerd over de financiële situatie van het pensioenfonds.

Contact met DNB

Eind 2013 en begin 2014 is veelvuldig contact met DNB geweest over de dekkinggraad. Omdat in eerste instantie de dekkinggraad onder de vereiste dekkinggraad lag, waren aanvullende maatregelen noodzakelijk. Na overleg met DNB zijn maatregelen genomen, waardoor een verlaging van de pensioen voorkomen kon worden.

Gedurende 2013 heeft het pensioenfonds regelmatig contact met DNB gehad over de renteafdekking. Als gevolg van de invoering van de 3-maands gemiddelde UFR-rente steeg de renteafdekking van het pensioenfonds naar een percentage boven de 100%. In paragraaf 4.5.2. wordt hier nader op ingegaan.

Daarnaast heeft het pensioenfonds van DNB in 2013 verschillende (nieuws)brieven ontvangen inzake op dat moment actuele thema's voor pensioenfondsen.

Financieel crisisplan

In september 2012 introduceerde DNB een financieel crisisplan. Naar de mening van DNB waren veel pensioenfondsen tijdens de kredietcrisis onvoldoende voorbereid op een snelle verslechtering van de financiële positie. Alle pensioenfondsen hebben daarom een financieel crisisplan opgesteld. DNB en AFM evalueerden eind 2012 de kwaliteit van financiële crisisplannen. Ze publiceerden een document met voorbeelden van good and bad practices. Het bestuur heeft deze voorbeelden in februari 2013 naast haar eigen crisisplan gelegd en op een aantal tekstuele aanpassingen gedaan.

Toezichtthema's en onderzoek

Voor de pensioensector zijn de belangrijkste toezichtthema's voor DNB in 2013:

- Voorbereiding transitie pensioencontract: is de pensioensector klaar voor de grote stelselwijziging die ingaat op 1 januari 2015?
- Beleggingen in commercieel vastgoed: waardering en risicobeheersing van beleggingen in commercieel vastgoed in Nederland en in het buitenland.

- Beleid tegenpartijrisico: een analyse van de exposure op tegenpartijrisico en de aanwezigheid en de reikwijdte van het beleid ter beheersing van dit risico.
- Themaonderzoek artikel 5 PW: een onderzoek om inzicht te krijgen in de mate waarin de documenten van pensioenfondsen voldoen aan artikel 5 van de Pensioenwet.
- Beleggingsrisico's: beheersing renterisico en marktrisico en self-assessment vermogensbeheercontracten.
- Risicobeheer uitbesteding administratie: zijn besturen in control over de uitbesteding van de pensioenadministratie?
- Gedrag en cultuur: vervolgonderzoeken kwaliteit en effectiviteit van de besluitvorming
- Kwaliteit bestuur: voorbereiding van pensioenfondsen op de Wet versterking bestuur pensioenfondsen en zicht op de kwaliteit van het bestuur en acties die het bestuur onderneemt om de kwaliteit te verbeteren.

Het pensioenfonds heeft meegewerkt aan het onderzoek inzake het beleid ter beheersing van het tegenpartijrisico. DNB heeft het pensioenfonds verzocht om het beleid ter beheersing van het tegenpartijrisico vast te leggen. Daarnaast heeft het pensioenfonds de vragenlijst bij het onderzoek over het risicobeheer bij uitbesteding van de administratie in juni 2013 ingevuld en geretourneerd. De vragenlijst over de voorbereiding op de Wet versterking bestuur pensioenfondsen heeft het bestuur niet ingevuld, aangezien er in augustus 2013 nog niet voldoende bekend was om de vragen te kunnen beantwoorden.

Kwetsbare pensioenfondsen

DNB wil dat een aantal kleine en middelgrote pensioenfondsen zich kritisch bezint op de toekomstbestendigheid van het bedrijfsmodel. Het pensioenfonds behoort tot de groep van ongeveer 60 pensioenfondsen waarvan het bedrijfsmodel door DNB als kwetsbaar wordt gezien. De kwetsbaarheid heeft DNB vastgesteld door te toetsen op een aantal specifieke criteria die van invloed zijn op de soliditeit van de financiële opzet. Het pensioenfonds wordt tot de kwetsbare pensioenfondsen gerekend doordat het fonds op de indicator, "krimp meer dan 20% in 5 jaar", in de periode 2008-2012 een score behaalde van -22,6%. Het deelnemersbestand is in de periode 2008-2012 gedaald van ongeveer 4.300 naar ongeveer 3.300.

DNB verwacht een analyse van de daadwerkelijke kwetsbaarheid van het fonds en van de eventueel benodigde acties om de aanspraken van de deelnemers te waarborgen.

Het bestuur heeft al eerste stappen gezet door de samenvoeging met Jachtbouw. Daarnaast is in december 2013 een positioneringsdocument door het bestuur opgesteld als handvat voor de toekomstdiscussie. Het bestuur heeft in april 2014 besloten een werkgroep toekomst op te richten die bestaat uit drie bestuursleden en een adviseur. De werkgroep heeft de taak om uiterlijk op 1 september 2014 de resultaten van de analyse aan DNB voor te leggen.

4 Financieel beleid

4.1 Inleiding

Het pensioenfonds wil aan zijn in paragraaf 2.2.2 omschreven doelstelling voldoen. Het is daarom belangrijk dat het pensioenfonds over voldoende middelen beschikt om (toekomstige) uitkeringen te kunnen betalen. Het bestuur gebruikt hiervoor de beleidsinstrumenten premiebeleid, toeslagenbeleid, beleggingsbeleid en de pensioenregeling. In 2010 heeft het bestuur een ALM-studie laten uitvoeren om inzichtelijk te maken welke financiële risico's het pensioenfonds op lange termijn loopt en in hoeverre de door het bestuur in te zetten instrumenten effectief zijn.

In dit hoofdstuk komen de eerste drie instrumenten aan de orde. Na het premie- en toeslagenbeleid geeft het bestuur inzicht in de voorzieningen en reserves. Na de actuariële analyse volgt een uitleg over het beleggingsbeleid en een paragraaf over risico's.

4.2 Premie

Het pensioenfonds kent een drietal premies: de gedempte premie, de kostendekkende premie en de feitelijke premie.

Gedempte premie

De gedempte kostendekkende premie is gelijk aan de som van:

- de koopsom benodigd voor inkoop van de pensioenen in het geldende kalenderjaar;
- de risicopremie voor het niet-ingekochte deel van partner- en wezenpensioenen;
- de risicopremie in verband met premievrijstelling en toekenning van arbeidsongeschiktheidspensioenen;
- de opslag voor het in stand houden van het vereiste eigen vermogen;
- de opslag voor uitvoeringskosten;
- indien nodig aanvullende premies in het kader van een herstelplan.

De gedempte premie in 2013 bedraagt € 14.885 (in 2012: € 10.482).

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie in 2013 bedraagt € 16.897 (in 2012: € 12.605). De kostendekkende premie geeft de marktwaarde weer van de aangroei van de onvoorwaardelijke pensioenaanspraken. Onderdeel van de kostendekkende premie is de technische koopsom, deze is in 2013 gebaseerd op de rentetermijnstructuur van ultimo 2012. De technische koopsom is in 2013 hoger dan in 2012 door de toename van het deelnemersbestand als gevolg van de samenvoeging met BPF Jachtbouw.

Feitelijke premie

De premie voor de houtverwerkende industrie bedraagt 23,5% van de pensioengrondslag (waarvan 1,5% voor de overgangsregeling). De werkgeversbijdrage is 11,75%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 11,75%. De premie voor de jachtbouw bedraagt 22,0% van de pensioengrondslag. De werkgeversbijdrage is 11,5%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 10,5%. De gehele premie wordt volledig geïnd bij de werkgever. In 2013 bedroeg de feitelijke premie (exclusief premie overgangsregeling) € 16.135 (in 2012: € 12.406). De feitelijke premie was daarmee hoger dan de gedempte premie.

4.3 Toeslag

Het bestuur beslist jaarlijks in hoeverre een toeslag kan worden verleend op de pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers en de pensioenrechten van pensioengerechtigden. Het bestuur dient hierbij rekening te houden met de beschikbare middelen. Het bestuur volgt bij het toeslagenbeleid een lijn die ook wordt gevolgd in de ALM-studie uit 2010. Als criterium geldt de dekkingsgraad zoals het Financieel Toetsingskader (FTK), onderdeel van de Pensioenwet, dit begrip hanteert:

- bij een dekkingsgraad lager dan 105% vindt geen indexatie plaats;
- bij een dekkingsgraad tussen 105% en 115% vindt gedeeltelijke indexatie plaats;
- bij een dekkingsgraad hoger dan 115% vindt volledige indexatie plaats.

De toeslag tijdens het deelnemerschap opgebouwde aanspraken van de deelnemers worden jaarlijks per 1 januari (maximaal) verhoogd met het volgende percentage:

- voor 4/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houtverwerkende Industrie op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar; en
- voor 1/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houten en Kunststoffen Jachtbouw alsmede waterrecreatieondersteunende activiteiten op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar.

De premievrije en ingegane pensioenen worden jaarlijks (maximaal) verhoogd met de relatieve stijging van het prijsindexcijfer (CPI alle huishoudens afgeleid oktober-oktober cijfers);

De ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen worden jaarlijks (maximaal) verhoogd met het percentage waarmee het dagloon ingevolge de WAO/WIA wordt verhoogd.

Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Ten aanzien van alle op 1 januari 2013 opgebouwde pensioenaanspraken is besloten om niet tot indexatie over te gaan. Dit is conform het toeslagbeleid en conform de herstelplanmaatregelen. De indexatie is per 1 januari 2014 tevens nihil.

Er is in 2012 een consistentietoets uitgevoerd. Daaruit bleek dat de indexatieambitie niet gehaald werd, waarmee het fonds niet voldoet aan de eisen van consistentie. Dit is op de bestuursagenda geplaatst om mee te nemen bij de keuzes over de pensioenhervorming en het nieuwe pensioencontract per 2015.

4.4 Kosten uitvoering pensioenbeheer

Het bestuur maakt voor de uitvoering van de regeling diverse kosten. De kosten van pensioenbeheer, na aftrek van de bestuurs- en advieskosten van vermogensbeheer en de incidentele kosten, bedragen voor 2013 € 1.569 (2012: € 1.607).

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Bestuurskosten	184	114
Administratiekostenvergoeding	1.097	982
Advieskosten	101	214
Actuariële certificering	19	23
Accountantskosten	40	38
Contributies en bijdragen	40	36
Fusiekosten	-	297
Project afkopen kleine slapers	-	212
Project PHJ 2015	96	-
Overig	5	4
Uitvoeringskosten*	1.582	1.920
<u>De volgende kosten zijn in de berekening kosten per deelnemer buiten beschouwing gelaten:</u>		
(1) Bestuurs- en advieskosten vermogensbeheer	13	16
(2) Fusiekosten	-	297
Pensioenbeheerkosten	1.569	1.607

* In de jaarrekening zijn de pensioenuitvoeringskosten terug te lezen in hoofdstuk 8.6.5.

- (1) De bestuurs- en advieskosten voor vermogensbeheer vallen niet onder de pensioenuitvoeringskosten en zijn derhalve in mindering gebracht. Deze kosten worden opgeteld bij de kosten vermogensbeheer in hoofdstuk 4.5.9.
- (2) In 2012 zijn de fusiekosten in aftrek genomen vanwege het incidenteel karakter.

In onderstaande tabel worden de kosten per deelnemer en gepensioneerde weergegeven:

	2013	2012
Aantal deelnemers en gepensioneerden	7.369	6.384
Kosten per deelnemer en gepensioneerde	€ 212,92	€ 251,72

De daling van de kosten per deelnemer wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de stijging van het aantal deelnemers en gepensioneerden. Door de samenvoeging met BPF Jachtbouw is het deelnemersbestand met 937 toegenomen.

Het bedrag aan uitvoeringskosten voor het pensioenbeheer bestaat uit (x € 1.000):

- Kosten deelnemer en gepensioneerde	€ 665 (2012: € 689)
- Werkgeverskosten	€ 127 (2012: € 128)
- Kosten bestuur en financieel beheer	€ 681 (2012: € 748)
- Kosten van projecten	€ 96 (2012: € 297)

Toelichting:

De kosten van de deelnemers en gepensioneerden hebben betrekking op alle werkzaamheden die in de pensioenadministratie moeten worden verricht om de aanspraken juist te administreren en de deelnemer volledig te informeren. Denk hierbij aan de pensioentoekenningen, betalen uitkeringen, verwerken waardeoverdrachten, afkoop, helpdesk en communicatie met deelnemers en gepensioneerden.

De werkgeverskosten hebben betrekking op de activiteiten die voortvloeien uit de contacten met de werkgever. Het gaat om kosten voor de aanlevering en verwerking van de werknemergegevens, de aanmaak van premienota's en de premie-incasso, helpdesk werkgever, communicatie met werkgever. Hierbij horen ook de kosten voor het aansluiten van nieuwe werkgevers.

De kosten van bestuur en financieel beheer hebben betrekking op kosten verbonden aan het besturen van het pensioenfonds, het secretariaat van het bestuur en adviseurs. Ook vallen hieronder de kosten verbonden aan het toezicht van DNB, AFM, actuaris, accountant, financieel beheer en juridische kosten. De vijf grootste kosten binnen deze categorie zijn:

- Bestuursondersteuning en secretariaat	€ 309 (2012: € 335)
- Bestuur	€ 184 (2012: € 113)
- Actuarieel advies	€ 84 (2012: € 183)
- Accountant	€ 40 (2012: € 38)
- Actuariële certificering	€ 20 (2012: € 23)

De stijging van de kosten van het bestuur zijn het gevolg van de voorbereiding van het bestuur van zes naar acht bestuursleden en de opleidingen die gevolgd zijn door het bestuur en de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan.

De kosten van projecten betreft kosten die een incidenteel karakter hebben. In 2012 het project samenvoeging met Jachtbouw.

Om een onafhankelijk vergelijking te maken heeft het pensioenfonds het beleid om eenmaal in de twee jaar deel te nemen aan het CEM Benchmarking Pensioenbeheer. In oktober 2012 is het meest recente onderzoeksrapport opgeleverd. Uit het onderzoek is gebleken dat de totale pensioenbeheerkosten volgens de meetmethode van CEM Benchmarking € 194,- per actieve deelnemer en pensioengerechtigde was in 2011. Dit bedrag is gelijk aan de Nederlandse mediaan van € 194,- en ligt onder de mediaan van de peergroup (met pensioenfondsen met gelijke deelnemersaantallen) van € 227,-.

4.5 Beleggingen

4.5.1 Terugblik economie en financiële markten

Gematigde groei en lage inflatie

Gematigde groei, een ruim monetair beleid, politieke strubbelingen en een afzwakkende eurocrisis kenmerkten 2013. De wereldwijde economische groei bedroeg volgens het IMF circa 2,9% in 2013, maar de verschillen tussen de regio's waren groot. De Eurozone kende per saldo economische krimp, al was er sprake van herstel gedurende het jaar. De economie in de Verenigde Staten groeide met circa 1,6%. In de opkomende landen nam de economische groei af maar de groeicijfers liggen nog steeds beduidend hoger dan in de ontwikkelde landen. Per saldo bleef de inflatie laag, waardoor het voor centrale banken mogelijk was een zeer ruim monetair beleid te voeren.

De Amerikaanse centrale bank (Fed) handhaafde gedurende 2013 het opkoopprogramma van staats- en hypotheekgerelateerde obligaties. Vanaf 2014 zal gestart worden met de afbouw van het opkoopprogramma. De ECB verlaagde de beleidsrente in twee stappen naar het historisch lage niveau van 0,25%. De Bank of Japan continueerde het eind 2012 ingezette beleid van kwantitatieve verruiming.

De politiek blijft in veel landen een onzekere factor. In de Verenigde Staten stonden de Democraten en Republikeinen regelmatig lijnrecht tegenover elkaar aangaande de overheidsfinanciën. In Italië zorgde de eurosceptische verkiezingsuitslag voor

onzekerheid. Ondanks een enkele oprisping, zoals de financiële problemen in Cyprus, nam de vrees over het uiteenvallen van de muntunie af.

Jaar van het aandeel

Voor het monetaire beleid drukte een belangrijke stempel op de financiële markten in 2013. De lage beleidsrentes en de diverse opkoopprogramma's waren een ondersteunende factor voor de meeste risicovolle beleggingen. Vooral aandelen uit de ontwikkelde markten profiteerden hiervan. De aankondiging van de afbouw van het opkoopprogramma door de Fed in mei zorgde voor wereldwijd stijgende renteniveaus. Het rendement op veilige staatsobligaties in de portefeuille was daardoor negatief. Vooral de opkomende markten bleken gevoelig voor de beleidsintenties van de Amerikaanse centrale bank. Het afzakken van de eurocrisis leidde in de periferie juist tot dalende renteniveaus en een relatief sterke euro.

Duitse staatsobligaties eindigden het afgelopen jaar voor het eerst sinds 2006 in het rood. De stijging van de kapitaalmarktrente werd gedreven door de verwachte afbouw van het opkoopprogramma van de Fed, een beleidskoers die wordt aangeduid met de term 'tapering'. De Duitse 10-jaarsrente steeg van 1,3% eind 2012 naar 1,9% eind 2013. De obligaties van andere Europese kernlanden lieten een vergelijkbaar verloop zien. De neerwaartse bijstelling van de Nederlandse kredietwaardigheid door S&P had nauwelijks effect op de kapitaalmarktrente. De Nederlandse 10-jaarsrente steeg van het historisch lage niveau van 1,5% eind 2012 tot 2,2% eind 2013. Dit in tegenstelling tot de perifere landen waar de effectieve renteniveaus per saldo daalden. Het totaalrendement op Spaanse en Ierse obligaties bedroeg meer dan 10%. De Spaanse 10-jaarsrente daalde van 5,3% eind 2012 naar 4,2% eind 2013. Inflatiegerelateerde obligaties hadden last van de reële rentestijging. Gecombineerd met de hogere duratie resulteerde dit in een min van bijna 4%.

De hoge rendementen voor Investment Grade Credits en High Yield uit 2012 werden niet geëvenaard, maar in 2013 zijn de behaalde rendementen nog wel hoger dan die op staatsobligaties van de kernlanden. Het totaalrendement op schuld papier uit de opkomende landen was negatief. Het rendement op Emerging Market Debt in harde valuta werd zowel negatief beïnvloed door de oplopende rente in de Verenigde Staten als een stijging van de risico-opslag. De lokale valuta variant had te lijden onder de forse koersdaling van de meeste opkomende marktvaluta's. Vooral landen met een tekort op de lopende rekening bleken erg kwetsbaar, waaronder: Indonesië, Zuid-Afrika, Brazilië en Turkije.

De aandelenmarkten van de ontwikkelde landen kenden een goed jaar. Door het zeer ruime monetaire beleid van de Bank of Japan (BoJ) is de Japanse aandelenmarkt in lokale valuta koploper. Het beleid van de BoJ leidde tot een forse daling van de Japanse yen wat gunstig uitwerkte op de winstgevendheid van Japanse exporteurs. Maar ook de Amerikaanse en Europese aandelenmarkten noteerden hoge rendementen. Naast de gematigde economische groei en het ruime monetaire beleid, profiteerden aandelen van hun aantrekkelijke waardering. Opkomende markten bleven daarentegen fors achter. Afzwakkende economische groei in China, dalende grondstofprijzen, de forse depreciatie van de Japanse yen drukten de winstgevendheid van bedrijven uit de opkomende markten. Ook door de verwachte tapering stonden opkomende markten onder druk.

Het rendement op grondstoffenbeleggingen was matig in 2013. Ondanks dat de energiesector redelijk stand hield door een gestegen olieprijs, leverden de andere grondstoffen fors in. Vooral de edelmetalen stonden onder druk.

Door de afzwakkende eurocrisis keerde het vertrouwen in de euro gedeeltelijk terug. Per saldo nam de euro in waarde toe ten opzichte van zowel de Amerikaanse dollar als het Britse pond. De Japanse yen nam in waarde af ten opzichte van vrijwel alle belangrijke valuta's.

4.5.2 Gevoerd beleid

In 2013 heeft het bestuur stilgestaan bij de beleggingsbeginselen van het pensioenfonds. Er zijn op basis van deze beginselen geen aanpassingen in de beleggingsportefeuille nodig gebleken.

In 2013 is gesproken over de positionering van het Liability Overlay Fund (LOF) in de portefeuille. Het LOF werd tot nu toe in de overlay gepositioneerd en de ALM-studie portefeuillegewichten (80-20) werden op het restant van de portefeuille toegepast. Het

resultaat hiervan is dat op totaal portefeuilleniveau een hoger gewicht naar vastrentende waarden (incl. LOF) resulteert dan het strategische gewicht van 80%.

Om dit te corrigeren is besloten om het LOF binnen de portefeuille te positioneren en op de eerstvolgende rebalancing datum, 1 april 2014, de strategische allocatie recht te trekken naar de beoogde 80-20 verdeling tussen vastrentende en zakelijke waarden.

De uitgangspunten voor beleggingen zijn leidend in het vormgeven van het beleggingsbeleid. In 2013 heeft het bestuur in een aantal sessies deze beginselen opnieuw bediscussieerd en zijn de beleggingsbeginselen vastgesteld.

Het pensioenfonds heeft haar strategische portefeuille geëvalueerd om te kunnen insprijnen op eventueel veranderde risico- en rendementskarakteristieken. Hierbij zijn de beleggingscategorieën en hun verdeling geanalyseerd of deze nog past binnen de economische situatie en verwachtingen. Naast deze evaluatie is de portefeuille ook beoordeeld op robuustheid. Dat wil zeggen dat de portefeuille bestendig is tegen verschillende macro economische omgevingen. Daarom is de positionering van de strategische portefeuille naar risicocategorieën en gevoeligheden voor economische schokken bekeken. Door te sturen op risicocategorieën kan een goede risicodiversificatie worden gewaarborgd en een efficiënte en robuuste portefeuille worden geconstrueerd die bestand is in de verschillende economische scenario's.

Het pensioenfonds heeft enkele wijzigingen doorgevoerd op het gebied van risicobeheersing. Zo zijn er aanpassingen doorgevoerd met betrekking tot de renteaftdekking.

Op het moment van de introductie van de UFR daalde de rentegevoeligheid van de dekkingsgraad waardoor het afdekkingspercentage op basis van UFR steeg tot boven de 100%. In de eerste twee kwartalen van 2013 heeft geen bijsturing van de rentehedge plaatsgevonden. Na correspondentie met De Nederlandsche Bank (DNB), heeft DNB in juni 2013 toestemming gegeven om het afdekkingspercentage op basis van UFR terug te brengen tot 100%.

In het voorjaar van 2013 is de omvang van de rebalancing afgewogen tegen de ontwikkelingen op de financiële markt en de financiële situatie van het pensioenfonds. Het marktsentiment van de financiële markten vormde op dat moment geen beperking om de rebalancing conform mandaat uit te voeren. Per saldo zijn investment grade obligaties en aandelen Europa verkocht, en indexleningen, hypotheekleningen en grondstoffen aangekocht.

In het eerste kwartaal van 2013 is de allocatie naar Obligaties Opkomende Markten Local Currency toegevoegd. Uit een portefeuilleconstructie studie is al eerder gebleken dat Obligaties Opkomende Markten een waardevolle toevoeging is aan de beleggingsportefeuille. Door een gedeelte vanuit Obligaties Opkomende Markten HC (hard currency) te spreiden naar Obligaties Opkomende Markten LC (local currency) wordt het risico-rendementsprofiel van de portefeuille verder verbeterd. Door te beleggen in de lokale valuta van opkomende markten wordt ingespeeld op de verwachte appreciatie van deze valuta als gevolg van de aantrekkende economische groei.

DNB heeft geconstateerd dat het pensioenfonds geringe tegenpartijrisico's loopt maar dat het beleid onvoldoende is uitgewerkt en vastgelegd. Naar aanleiding van de brief "Tegenpartijrisico's: exposures en beleid" heeft het pensioenfonds aangegeven dat het in 2014 beleid voor de beheersing van het tegenpartijrisico binnen het LOF in de richtlijnen van dit fonds zal laten vastleggen. Met dit nog te formuleren nieuwe beleid wordt naar verwachting aangesloten bij de handvatten die DNB heeft gegeven voor de beheersing van tegenpartijrisico.

Portefeuillewaarde

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in onderstaande tabel:

Bedragen x €1.000.000	2013			2012	
	Bedrag	Percentage	Normportefeuille	Bedrag	Percentage
Aandelen	31,6	9,2%	9,5%	30,0	8,5%
Vastrentende waarden	295,9	86,3%	80,0%	285,1	80,8%
Alternatieve beleggingen	11,0	3,2%	4,5%	7,5	2,1%
Vastgoed	11,8	3,4%	5,0%	11,5	3,3%
Liquide middelen	0,1	0,0%	1,0%	0,1	0,0%
Totaal	350,4	102,1%	100,0%	334,2	94,7%
Waarde hedgeportefeuille ter afdekking renterisico (LOF ¹)	-7,5	-2,1%		18,8	5,3%
Totaal inclusief waarde hedgeportefeuille (LOF¹)	342,9	100%		353,0	100%

1) De positieve derivaten bedragen 31,9 miljoen en negatieve derivaten 39,4 miljoen. De negatieve derivaten worden in de jaarrekening opgenomen onder de schulden.

Rendementen

Onderstaande tabel geeft de performance weer uitgesplitst naar de verschillende categorieën waarin voor het pensioenfonds wordt belegd:

	2013	2013
	Portefeuille	Benchmark
Aandelen	13,3%	13,1%
Vastrentende	1,0%	0,4%
Alternatieve beleggingen	3,0%	1,3%
Vastgoed	-0,3%	0,5%
Liquide middelen	0,1%	0,1%
Totaal	2,3%	1,8%
Totaal inclusief rentehedge	-4,6%	

Aansluiting met de jaarrekening

De vermogensverdeling in de tabel onder portefeuillewaarde zoals bovenstaand weergegeven wijkt af van de cijfers die u verderop in de jaarrekening zult aantreffen. De indeling van vermogenscategorieën volgens de verslaggevingstandaarden voor de jaarrekening (RJ 610) is namelijk anders dan de indeling die vermogensbeheer gebruikt binnen de beleggingsmandaten. Op totaalniveau is het gerapporteerde vermogen gelijk. De aansluiting is als volgt:

- § de post Alternatieve beleggingen bestaat uit de beleggingen in infrastructuur, private equity en grondstoffen. In de jaarrekening worden deze gerubriceerd onder Overige beleggingen.
- § de post Liquide middelen bestaat uit banksaldi, deze is in de jaarrekening terug te vinden onder Overige beleggingen.
- § de post Waarde hedgeportefeuille ter afdekking renterisico bestaat uit de participatie in het Liability Overlay Fund (LOF) die ten behoeve van het afdekken van het renterisico wordt aangehouden. In de jaarrekening worden deze gerubriceerd onder de derivaten.

Afdekking renterisico

Hoewel de rentegevoeligheid van de Technische Voorziening is afgenomen sinds de introductie van de UFR rekenrente in 2012 door DNB is renterisico nog steeds een groot risico in de pensioenbalans. Het pensioenfonds beheerst het renterisico door te beleggen in vastrentende waarden en het Liability Overlay Fund (LOF).

De introductie van de UFR-rekenrente heeft tot gevolg gehad dat begin 2013 de beleggingen gevoeliger waren voor rentebewegingen dan de Technische Voorziening. De waarde van de Technische Voorziening wordt bepaald aan de hand van de rentetermijnstructuur (RTS) zoals DNB die maandelijks publiceert. De RTS is ook in 2013 gebaseerd op een 3-maands gemiddelde marktrente, waarbij voor looptijden langer dan 20 jaar gebruik is gemaakt van een combinatie van de 3-maands gemiddelde marktrente en de UFR. Het nadeel van deze 3-maands gemiddelde marktrente is dat deze rente niet verhandelbaar is op de financiële markten, terwijl de beleggingen en swaps gewaardeerd worden op de marktrente zonder deze middeling. Voor het evalueren van de rente afdekking wordt daarom gebruik gemaakt van een dekkinggraad waarbij de marktrente zonder 3-maands middeling als input gebruikt wordt (UFR dekkinggraad zonder 3-maands middeling).

Op het moment van de introductie van de UFR daalde de rentegevoeligheid van de dekkinggraad waardoor het afdekkingspercentage op basis van UFR steeg tot boven de 100%. Hierdoor neemt de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen zoveel af dat deze kleiner wordt dan de rentegevoeligheid van de beleggingen. Dit betekent dat bij een ongewijzigde portefeuille de dekkinggraad daalt indien de rente stijgt. In de eerste twee kwartalen van 2013 heeft geen bijsturing van de rentehedge plaatsgevonden. Na correspondentie met De Nederlandsche Bank (DNB), heeft DNB in juni 2013 toestemming gegeven om het afdekkingspercentage op basis van UFR terug te brengen tot 100%.

De dekkinggraad is hierdoor nauwelijks gevoelig voor rentebewegingen met uitzondering van het effect van de 3-maands middeling waarmee de rekenrente van de Technische Voorziening wordt berekend.

Over 2013 is de 30-jaars swaprente gestegen met 50 basispunten van 2,23% naar 2,73%. Dit leidde tot een daling van de waarde van het LOF en de vastrentende waarde portefeuille. Voor het bepalen van de waarde van de Technische Voorziening schrijft DNB een rekenrente voor die geen gebruik maakt van de actuele swaprente uit de markt maar van een 3-maands gemiddelde swaprente in combinatie met de UFR-rekenrente. De 30-jaars rekenrente is het afgelopen jaar met 0,34% gestegen waardoor de waarde van de Technische Voorziening in waarde is gedaald. Doordat de marktrente meer gestegen is dan de DNB-rekenrente is de waarde van het LOF en de vastrentende waarde portefeuille sterker gedaald dan de waarde van de Technische Voorziening. Eind 2013 was de DNB-dekkinggraad ca. 2,5% lager dan de UFR-dekkinggraad zonder de 3-maands rentemiddeling. Hierdoor heeft het effect van 3-maands rentemiddeling negatief bijgedragen aan de ontwikkeling van de dekkinggraad over 2013.

Afdekking valutarisico

Het pensioenfonds belegt in verschillende beleggingscategorieën die in buitenlandse valuta genoteerd zijn. Het pensioenfonds dekt het valutarisico voor deze beleggingen niet af. Binnen de obligatiebeleggingsfondsen Global high yield en opkomende landen wordt het valutarisico volledig afgedekt. In het valuta afdekkingsbeleid heeft zich gedurende 2013 geen verandering voorgedaan.

Vastrentende waarden

Het doel van het vastrentende waarden mandaat is om een veilige basis te bieden binnen de beleggingsportefeuille en hiermee aan de nominale verplichtingen van het fonds te kunnen voldoen.

De crisis rond de eurozone staatsleningen nam in 2013 verder af. In 2013 bleef de economie van de eurozone als geheel krimpen terwijl de werkloosheid opliep tot recordniveaus. De dalende inflatie werd door de ECB steeds als zorgwekkend ervaren. De overheidfinanciën van de perifere eurozone landen lieten in 2013 weinig verbetering zien. De begrotingstekorten daalden niet en de staatsschulden namen niet af. Opmerkelijk was dat de financiële markten op verwachte positieve ontwikkelingen vooruit liepen, waardoor de risico opslag van de perifere landen in de loop van 2013 gestaag daalden, terwijl de feitelijke ontwikkelingen daar nog geen aanleiding toe gaven.

Na de sterke daling van de rente op langere looptijden in de kernlanden binnen de eurozone liep de rente in 2013 weer op. In de perifere landen daalde de rente juist. Het gewicht van deze landen in de portefeuille is aanzienlijk kleiner, waardoor het effect op het portefeuille rendement beperkt was. Achteraf was de positionering in de portefeuille te defensief en leidde tot een underperformance.

Ook in 2013 was er een grote vraag naar bedrijfsobligaties (credits). Het aanbod van nieuw papier was vrij beperkt. Dit geldt vooral voor bankpapier waar per saldo meer leningen afliepen dan er aan nieuw papier werd uitgegeven. De aanhoudende steunmaatregelen van Centrale Banken en een lage inflatie zorgden er voor dat de gemiddelde risico opslag voor credits in 2013 wederom verder afnam. De Europese kernlanden gerelateerde leningen presteerden over het algemeen het beste.

High Yield

Ondanks dat het hoge rendement voor high yield obligaties uit 2012 niet geëvenaard werd, was het rendement met 6.3% wel hoger dan voor staatsobligaties van kernlanden. Per saldo daalden de risico-opslagen waardoor, ondanks de stijgende staatsobligatie rente, toch een positief rendement genoteerd werd. Het bedrijfsleven staat er per saldo goed voor. Het aantal faillissementen is laag en de marktverwachting is dat dit voorlopig zo blijft. Daarnaast is er door de lage renteomgeving een aanhoudende vraag naar bedrijfsobligaties.

Emerging Markets Debt Hard Currency

Het totaalrendement op schuld papier uit de opkomende landen was negatief. Het rendement op deze belegging werd negatief beïnvloed door de oplopende rente in de VS en door een stijging van de risico-opslag. De belangrijkste ontwikkeling die hieraan ten grondslag lag was de economische groei. Structurele hervormingen, een verkrappend monetair beleid en lagere grondstoffenprijzen stonden het economische herstel in de weg.

Emerging Markets Debt Local Currency

Schuld papier uit opkomende landen in lokale valuta had te lijden onder de forse afname van de meeste valuta's. Het totaalrendement op deze categorie was fors negatief. Door de lagere economische groei, nemen de tekorten toe en daarmee ook de afhankelijkheid van buitenlands kapitaal. Dit leidt tot een toename van de bewegelijkheid op de valutamarkten.

Per saldo heeft de vastrentende waarden portefeuille met een rendement van 1,0% versus een benchmarkrendement van 0,4% een outperformance van 0,6% behaald. Voor 2014 wordt een zeer bescheiden herstel verwacht, waardoor de rendementen op vastrentende waarden bescheiden zullen blijven.

Aandelen

Ondanks een aanhoudend somber beeld in Europa als gevolg van de eurocrisis, was 2013 een goed jaar voor aandelenbeurzen. Tegen het einde van het jaar werden diverse jaarrecords gevestigd.

Belangrijkste reden hiervoor was het aanhoudende ruime monetaire beleid van de verschillende centrale banken. Het beeld in de Verenigde Staten duidt op een gestaag doorzettende economische groei. In Europa lijkt de eurocrisis onder controle en zijn de vooruitzichten nu voorzichtig positief. In de opkomende markten is echter juist sprake van een afnemende groei. De Europese beurzen stegen met ruim 19%. De Amerikaanse beurs steeg in euro's gemeten met 26%. Opkomende markten daalden in euro's met ruim 6%.

Hoewel de beurzen in de breedte flink stegen, was er sprake van duidelijke voorkeuren binnen de verschillende markten. Dit kwam tot uitdrukking in het soort aandelen dat werd gekocht. Aandelen van bedrijven van lagere kwaliteit (een minder stabiele winstgroei, lagere winstmarges of een matige balanskwaliteit) deden het beter dan aandelen van hogere kwaliteit. Ook deden goedkope (waarde)aandelen het beter dan groeiaandelen.

Het waren vooral de sectoren met een blootstelling aan de Europese economie die goed presteerden, zoals telecommunicatie en cyclische consumentengoederen. Sectoren met een blootstelling aan opkomende markten en grondstoffen bleven achter, zoals basismaterialen en energie.

De aandelenportefeuille van het pensioenfonds is in 2013 met 13,3% gestegen. De benchmark steeg met 13,1%. De portefeuille bleef hiermee voor bij de benchmark.

Alternatieve beleggingen

De portefeuille alternatieve beleggingen bestond in 2013 uit:

Private equity

De investeringen in niet-beursgenoteerde ondernemingen namen volgens een rapport van Private Equity International toe. De instroom van nieuw geld richting de private equity fondsen steeg naar het hoogste niveau in de afgelopen vijf jaar. Het merendeel van de nieuwe investeringen komt terecht bij de 'buy-out', 'venture capital' en 'groeifondsen'. De sterke groei van nieuwe gelden richting private equity ging vooral naar de Amerikaanse fondsen. De opkomende markten lieten juist een daling zien. De uitkeringen door verkopen stegen sterk. Dit kwam onder andere door de hogere beurskoersen.

Onder druk van investeerders blijkt dat maatschappelijk verantwoord beleggen steeds meer op de agenda staat van de private equity fondsen. Ook blijven de kosten dalen onder druk van investeerders.

De beleggingen in private equity behaalden een positief rendement van 19,3% in 2013. Daarmee bleef het fonds achter bij de benchmark, dat een positief rendement van 21,2% behaalde. Dit is conform verwachting. Door de meer conservatieve waarderingen blijven private equity fondsen in een sterk opgaande aandelenmarkt achter.

Infrastructuur

Binnen de infrastructuur beleggingen is er door de een terugtrekkende overheid steeds meer aanbod in noodzakelijke activa voor de economie. Investeringen in wegen, bruggen, zeehavens, spoorwegen, luchthavens en de energie sectoren krijgen steeds meer aandacht van institutionele beleggers. Gevolg hiervan is dat de vraag naar dergelijke beleggingen in infrastructuur sterk stijgt, terwijl het aanbod een bescheiden groei laat zien. Hierdoor is er een sterk opdrijvende prijs voor nieuwe activa, waardoor toekomstige rendementen onder druk komen te staan. Door de grote mate van financiering met vreemd vermogen kan door een stijgende rente een drukkend effect optreden op toekomstige rendementen. Daarnaast wordt de markt geconfronteerd met nieuwe additionele heffingen op de opbrengsten.

De infrastructuurfondsen presteerden naar behoren afgelopen jaar, maar economisch gevoelige investeringen, zoals tolwegen en havens maakten een moeilijke periode door. Binnen de energie sector blijft de vraag naar nieuwe investeringen in bijvoorbeeld hernieuwbare energie en infrastructuur voor transport en opslag van gas en olie hoog.

Het fonds behaalde in 2013 een rendement van 3,3% op zijn infrastructuurbeleggingen. De benchmark behaalde een rendement van 3,1%.

Grondstoffen

Beleggingen in grondstoffen (commodities) zijn investeringen in natuurlijke materialen die gebruikt worden in productieprocessen (olie, metalen bijvoorbeeld). De markt van grondstofbeleggingen liet in 2013, net zoals in 2012, een wisselend beeld zien. Vooral macro economische ontwikkelingen hebben het rendement bepaald in 2013.

Het begin van het jaar werd gekenmerkt door onzekerheid over de financiële stabiliteit in Europa, voornamelijk door de crisis op Cyprus. Grondstoffen werden in het tweede kwartaal voornamelijk gedreven door een sterke dollar en een afnemende economische groei in China. Door goede economische vooruitzichten in de Verenigde Staten, was er angst in de markt dat de Fed zou stoppen met het opkopen van obligaties. Dit leidde ertoe dat de investeringen in grondstoffen minder waard werden. De tweede helft van 2013 werd gekenmerkt door de onrusten in het Midden-Oosten. Dit zorgde voor een prijsstijging van olie. Het koude weer in de Verenigde Staten zorgde voor een prijsstijging van Natural Gas. Edelmetalen werden minder waard na de aankondiging van de Fed dat de stimuleringsmaatregelen worden afgebouwd.

Het fonds behaalde in 2013 een rendement van -1,7% op zijn grondstoffenbeleggingen. De benchmark behaalde een rendement van -5,5%.

Vastgoed

Het beeld van de Nederlandse vastgoedmarkt was in 2013 weinig positief. Dit werd door een belangrijk deel veroorzaakt door de recessie in Nederland. Daarnaast zijn er ook structurele oorzaken van de afwaardering van vastgoed.

Hieronder wordt aangegeven wat in 2013 de situatie per sector was:

- § Woningen: In de huurwoningenmarkt waren er in 2013 tal van ontwikkelingen. Belangrijk waren de (ver)huurdersheffing in het gereguleerde huursegment en de mogelijkheid om scheefhuurders hogere huurverhogingen in rekening te brengen. Door het stilvallen van de koopwoningmarkt was het makkelijker voor pensioenfondsen om beleggingshuurwoningen te verkrijgen. Toch waren er ook lichtpuntjes op de koopwoningmarkt. De daling van de huizenprijzen lijkt uit te bodemen en er worden weer meer woningen verkocht dan een jaar geleden.
- § Winkels: de tweedeling in de winkelmarkt lijkt door te zetten. De waarde van winkels op A-locaties is relatief stabiel. Op B en C-locaties dalen de huren van winkelruimte en staat ook de waarde van de winkels onder druk. Ook de leegstand neemt in dit segment toe.
- § Kantoren: de structurele overcapaciteit zorgt voor aanhoudende druk op de kantorenmarkt. De waarderingen van kantoren bleven dalen in 2013 en de leegstand is nog steeds relatief groot. Wel worden tal van initiatieven genomen om de leegstand te verminderen, zoals transformatie van kantoren naar appartementen of hotels.

Naast de positieve invloed van huuropbrengsten, werd het rendement van de portefeuille negatief beïnvloed door de waardeontwikkeling van het vastgoed. De portefeuille presteerde met -0,3% slechter dan de ROZ/IPD benchmark (0,5%).

4.5.3 Specifieke financiële instrumenten (derivaten)

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt tevens gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt, dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit helpt om de risico's te beheersen. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekent inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om de hiervoor vermelde vormen van marktrisico zo veel mogelijk af te dekken. Een van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Middels de belegging in het Liability Overlay Fund wordt er gebruik gemaakt van swaps. Dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Type contract	Contractomvang EUR	Actuele waarde activa EUR	Actuele waarde passiva EUR
Interest rate swaps	266.524	31.917	-39.405
	266.524	31.917	-39.405

Ter zake van de swaps bedroeg de waarde van de verstrekte zekerheden (collateral) ultimo 2013 € 4.990 (2012: € 19.611).

Liability Overlay Fund: Ieder jaar op 1 april wordt de participatie op € 100 (honderd euro) gezet. Indien de waarde gedurende een jaar onder de € 60 (zestig euro) komt, moeten de participanten bijstorten. Gedurende het jaar steeg de rente aanzienlijk van 2,30% in april naar 2,65% eind november. Bij een rentestijging van 1 basispunt (0,01%), daalt de waarde van de LOF participatie met € 0,60. Uiteindelijk is gedurende het boekjaar 2013 de waarde niet onder de € 60 geweest en is er geen sprake geweest van bijstorten.

4.5.5 Gevoeligheidsanalyse

In onderstaande tabel wordt de gevoeligheid van de dekkingsgraad na renteafdekking getoond voor waardeveranderingen van de beleggingen in zakelijke waarden en voor verschuivingen van de rente. In het midden van de tabel staat de huidige dekkingsgraad van 104,4%. Een daling van de rente heeft een daling van de dekkingsgraad tot gevolg. Een daling van de zakelijke waarden heeft eveneens een daling van de dekkingsgraad tot gevolg. In deze gevoeligheidsanalyse wordt ten behoeve van de berekening van de verplichtingen de actuele UFR (zonder middeling) gebruikt.

			• rente				
			9%	24%	32%	25%	10%
			-100bp	-50bp	-0bp	+50bp	+100bp
• zakelijke waarden	Markt kans	Markt kans Schok					
	0%	+60%	111,7%	112,8%	113,9%	115,0%	116,1%
	2%	+40%	109,0%	109,0%	110,7%	111,5%	112,3%
	20%	+20%	106,4%	107,0%	107,6%	108,1%	108,6%
	58%	+0%	103,7%	104,1%	104,4%	104,6%	104,8%
	20%	-20%	101,1%	101,2%	101,2%	101,2%	101,1%
	0%	-40%	98,4%	98,3%	98,1%	97,7%	97,4%
0%	-60%	95,7%	95,4%	94,9%	94,3%	93,6%	

Vooruitblik

Voor 2014 is de verwachting dat de wereldwijde economische groei aantrekt en dat de inflatie laag blijft. Zeker in de eurozone bevinden de inflatiecijfers zich in een dalende trend. Het gematigde economisch herstel in de Verenigde Staten zal naar verwachting doorzetten. De Fed zal het obligatie-opkoopprogramma gedurende 2014 afbouwen. Europa krabbelt verder op, maar is met de op de achtergrond sluimerende schulden crisis nog wel gebaat bij nieuwe monetaire impulsen. In de opkomende landen wordt een lichte groeiversnelling verwacht ten opzichte van 2013.

Ondanks dat de Fed heeft aangekondigd te starten met de afbouw van het opkoopprogramma, blijft het wereldwijde monetaire beleid ruim. In de Verenigde Staten zal de beleidsrente laag blijven en in Europa en Japan worden mogelijk nieuwe verruimende maatregelen doorgevoerd. Het aanhoudend ruime monetaire beleid kan leiden tot verder dalende risicopremies. Deze dalende risicopremies zijn naar verwachting minder sterk dan de afgelopen jaren.

De eurocrisis, een forse groeivertraging in China en de onzekerheid over het monetaire beleid zijn de grootste risico's. Ondanks dat de onrust over de muntunie in 2013 is geluwd, blijven de macro-economische verschillen in de eurozone groot en de groei per saldo laag. Beleidsmakers zullen op nationaal- en supranationaal niveau door moeten gaan met hervormingen en het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Toenemende sociale onrust kan opnieuw leiden tot het oplaaien van de eurocrisis. Een forse groeivertraging in China heeft ook nadelige effecten op andere opkomende landen en zal de wereldwijde groei negatief beïnvloeden.

Vanwege de lage effectieve renteniveaus en de sterke stijging van aandelen in 2013, zijn de rendementsverwachtingen voor de komende jaren gematigd. Waarderingstechnisch gaat de voorkeur nog wel steeds uit naar aandelen ten opzichte van obligaties. De renteniveaus voor zowel staatsobligaties van kernlanden als bedrijfsobligaties zijn laag waardoor lage absolute rendementen worden verwacht. Vanuit waarderingsperspectief zijn beleggingen uit opkomende landen aantrekkelijker dan beleggingen in ontwikkelde landen. Wel zijn de risico's bij de opkomende landen op korte termijn nog groot

4.5.6 Verantwoord beleggen

Verantwoord beleggen en corporate governance

Het pensioenfonds vindt het belangrijk invulling te geven aan verantwoord beleggen. Het pensioenfonds belegt in de beleggingspools van Syntrus Achmea Vermogensbeheer waarop het verantwoord beleggen beleid wordt toegepast. Als uitgangspunt worden de principes van de Global Compact van de Verenigde Naties gehanteerd. Deze tien principes zijn

gerelateerd aan de mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie en vinden hun oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen zoals de Universele Verklaring inzake de Rechten van de Mens en de conventies van de International Labour Organisation.

Het verantwoord beleggen beleid bestaat uit de volgende onderdelen:

- Uitsluiten van controversiële wapens

Het gaat hier om bedrijven die kernwapens, biologische wapens, chemische wapens, anti persoonsmijnen of clusterbommen produceren. Naast de aandelenpools en de vastrentende waarden pool wordt sinds 2012 het uitsluitingsbeleid ook toegepast op de Syntrus Achmea Global High Yield Pool en de Syntrus Achmea Geldmarkt Fonds.

Per 1 januari 2013 is het wettelijk verboden om in ondernemingen te beleggen die clusterbommen produceren. Voor het pensioenfonds heeft de wettelijke bepaling geen impact aangezien de beleggingspools clusterbommen expliciet uitsluit van haar beleggingen.

- Uitsluiten van landen

In de vastrentende waarden pool wordt onder andere belegt in staatsobligaties. Ten aanzien van landen is in 2013 het landenbeleid geaccordeerd door de participanten tijdens de jaarvergadering. Dit betekent dat een aantal landen is uitgesloten van beleggingen. Het betreft landen waartegen de Europese Unie en/of de Verenigde Naties sancties heeft afgekondigd. De sanctie maatregelen zijn opgelegd naar aanleiding van schendingen van het internationale recht of mensenrechten.

- Engagement, aangaan van dialoog met ondernemingen

Het doel van engagement is om ondernemingen waarin het fonds is belegd aan te sporen tot beter gedrag en om aandeelhouderswaarde te creëren. Aan de hand van thema's gaat het fonds de dialoog aan met ondernemingen.

In 2013 stonden twee nieuwe thema's centraal, 'Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector' en CO2 management in de vastgoedsector'.

- Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Syntrus Achmea Vermogensbeheer stemde voor de Aandelenpool Amerika in 2013 op 340 vergaderingen. In totaal passeerden 4212 agendapunten de revue. In 2013 werd in ongeveer 9% van alle agendapunten tegen het management gestemd.

- Integratie van duurzaamheidsinformatie in het beleggingsproces

De laatste jaren is er toenemende belangstelling om duurzaamheidsinformatie ook te integreren in het beleggingsproces. Sinds 2010 neemt Syntrus Achmea Ecologische, Sociale en Goed bestuurfactoren (ESG factoren) mee in het High Conviction aandelenbeleggingsproces. Dit wordt gedaan vanuit de overtuiging dat het meenemen van duurzaamheids informatie bijdraagt aan een beter geïnformeerde beleggingsbeslissing.

Op de website van Syntrus Achmea wordt uitgebreid gerapporteerd over het verantwoord beleggen beleid, het uitsluitingenbeleid en het stembeleid.

4.5.7 Risico's vermogensbeheer

Het Financieel Toetsingskader ("FTK") voor pensioenfondsen is een onderdeel van de Pensioenwet. De regelgeving van het FTK werkt de economische risico's voor pensioenfondsen verbonden aan onder meer aandelen, valuta's en rente uit. Het vertaalt deze naar vereiste reserveposities en dekkingsgraden. Hiermee worden pensioenfondsen gedwongen te overwegen welk totaal risiconiveau ze kunnen of willen accepteren. Het pensioenfonds zet, binnen de kaders van het geformuleerde risicobeleid, in op maximalisatie van het rendement op het vermogen. De uitgangspunten voor beleggingen zijn leidend in het vormgeven van het beleggingsbeleid. In 2013 heeft het bestuur in een aantal sessies deze beginselen opnieuw bediscussieerd en zijn de beleggingsbeginselen vastgesteld.

Marktrisico

Verschillende risico's kunnen elkaar versterken of werken juist diversifiërend. Om die reden wordt het risico van marktwaardebewegingen op totaalniveau getoetst.

Beheersmaatregelen:

- Gewenste risico's worden meegenomen in een ALM-studie. Het betreft risico's waar bewust voor gekozen wordt op basis van risico/rendement verwachtingen. Dit geldt niet voor 'ongewenste' risico's. Tot die laatste behoren liquiditeitsrisico, concentratierisico en tegenpartijrisico.
- Bij Sturen op Risico wordt op basis van de tracking error beoordeeld of het risico van het fonds binnen de bandbreedtes beweegt. Deze bandbreedtes zijn opgenomen in de beleggingsrichtlijnen.

De belangrijkste risico's zijn:

Renterisico

Een pensioenfonds loopt renterisico doordat de waarde van de verplichtingen van het fonds anders op renteveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen.

Beheersmaatregelen:

- Op basis van het risicoprofiel wordt het renterisico afgedekt.
- De netto impact van renteveranderingen op de dekkingsgraad worden in kwartaal- en risicorapportages inzichtelijk gemaakt.

Inflatierisico

Een pensioenfonds loopt inflatierisico doordat de waarde van de geïndexeerde pensioentoezeggingen anders op inflatieveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Het (gedeeltelijk) streven naar een reëel pensioen geeft een risico dat de verandering van de pensioenvoorzieningen als gevolg van inflatie niet gecompenseerd worden door een waardeverandering van de beleggingen.

Beheersmaatregelen:

- De indexatieambitie wordt in de ALM-studie getoetst.
- De kans op indexatie wordt inzichtelijk gemaakt in de risicorapportage.

Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de euro.

Beheersmaatregelen:

- Op basis van het risicoprofiel wordt het valutarisico niet afgedekt.

Aandelenrisico

Het risico op een daling van de marktwaarde van aandelen en zakelijke waarden.

Beheersmaatregelen:

- In de ALM-studie wordt de gewenste allocatie naar aandelen en zakelijke waarden bepaald aan de hand van het risicoprofiel.
- In de portefeuille constructie wordt het gewenste aandelenrisico omgezet in een feitelijke portefeuille.
- Door middel van de risicorapportage wordt het aandelenrisico inzichtelijk gemaakt en waar nodig bijgestuurd.

Kredietrisico

Het risico dat een verlies optreedt als een kredietnemer zijn afgesproken betalingen niet nakomt of dat de kredietwaardigheid van een kredietnemer afneemt.

Beheersmaatregelen

- In de portefeuille constructie wordt op basis van risicomaten een allocatie naar vastrentende waarden bepaald.
- Binnen de beleggingsportefeuilles worden limieten opgenomen op kredietwaardigheidratings van beleggingen in instrumenten, landen en/of sectoren.

Tegenpartijrisico

Bij het aangaan van transacties met externe partijen (o.a. derivatenposities en het gebruik van securities lending) wordt exposure opgebouwd bij tegenpartijen. Een faillissement van een tegenpartij kan tot verliezen leiden.

Beheersmaatregelen

- Bij het aangaan van nieuwe derivatentransacties wordt de tegenpartij getoetst op kredietwaardigheid, bestaande exposure en aan de hand van de gehanteerde watchlist.
- De kwaliteit van het onderpand wordt vooraf vastgelegd en voortdurend gemonitord.

Het tegenpartijrisico voor OTC derivaten die betrekking hebben op de afdekking van renterisico wordt beheerst binnen het LOF.

Concentratierisico

Door gebrekkige spreiding kan concentratierisico ontstaan waarbij verliezen optreden doordat een te grote gevoeligheid bestaat naar één regio, sector of marktpartij.

Beheersmaatregelen

- Concentraties worden periodiek weergegeven in de risicorapportage. Op basis van analyses wordt beoordeeld of deze acceptabel zijn of dat deze teruggebracht moeten worden.

Landenrisico

De portefeuille van het pensioenfonds is voor 60% van de totale portefeuille (exclusief overlay) belegd in de Investment Grade vastrentende waarden pool. De waarde van de Investment Grade vastrentende waarden portefeuille bedraagt per 31 december 2013 € 162.646 (2012: € 170.704).

Ultimo 2013 bestaat Investment Grade voor 69% uit staatsobligaties. De segmentatie van staatsobligaties naar land is in onderstaande tabel weergegeven.

	31-12-2013	31-12-2012
	%	%
België	4%	3%
Duitsland	34%	32%
Finland	1%	1%
Frankrijk	29%	28%
Ierland	1%	2%
Italië	11%	14%
Nederland	9%	10%
Noorwegen	0%	1%
Oostenrijk	2%	2%
Polen	1%	1%
Spanje	8%	5%
Zweden	0%	1%
Eindtotaal	100%	100%

Actief risico

Met actief risico wordt bedoeld de mate waarin de daadwerkelijke performance afwijkt van de strategische benchmark
Beheersmaatregelen

Voor actief beheerde mandaten worden limieten op maximale tracking error gehanteerd. Daarmee wordt de afwijking ten opzichte van de benchmark gelimiteerd

Liquiditeitsrisico

Het risico dat een fonds niet op korte termijn aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen.

Beheersmaatregelen

- Liquiditeitsrisico wordt bewaakt met behulp van een onderpandtoets en een marktliquiditeitstoets. De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds wordt twee keer per jaar onderworpen aan beide toetsen. In beide toetsen worden marktschokken (zoals verandering van de rente en koersdalingen op de aandelenmarkten) doorberekend. Deze toetsen geven inzicht in de mate waarin de portefeuille over voldoende liquiditeit beschikt om marktschokken op te vangen. Per ultimo 2013 wordt het liquiditeitsrisico bij het pensioenfonds voldoende beheerst.

4.5.8 Z-score

Op 24 april 1998 is de 'Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen' officieel in werking getreden. Deze regeling is uitgevaardigd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en heeft als belangrijkste doel ondernemingen vrijstelling te verlenen van de verplichtstelling van deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds indien de beleggingsperformance van het fonds ontoereikend is. Op basis van artikel 5 lid 1a Vrijstellingsregeling moet vrijstelling worden verleend als uit de performancetoets blijkt dat het feitelijk behaalde beleggingsrendement van het bedrijfspensioenfonds in negatieve zin afwijkt van het rendement van de door het fonds vastgestelde normportefeuille. Volgens de vrijstellingsregeling zal de performancetoets worden toegepast over de periode 2009 tot en met 2013. Indien de uitkomst van de performancetoets lager valt dan 0, kan een deelnemer binnen het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds een verzoek indienen tot vrijstelling van deelname. Over 2013 is een Z-score behaald van 0,36. De performancetoets over de periode 2009 tot en met 2013 bedraagt 2,37. Daarmee blijft de performancetoets ruimschoots boven het vereiste minimum.

4.5.9 Vermogensbeheerkosten van het fonds

In 2011 bracht de Autoriteit Financiële Markten (AFM) het rapport "Kosten pensioenfondsen verdienen meer aandacht" uit. De Pensioenfederatie heeft dit concreet gemaakt in november 2011 in de vorm van "Aanbevelingen over het afleggen van verantwoording over de kosten". Vanaf 2012 worden de beheerkosten ook aan de De Nederlandsche Bank (DNB) gerapporteerd.

Ook het bestuur van het Fonds wil een helder en transparant inzicht in de vermogensbeheerkosten die het Fonds maakt. Om die reden zijn ook over het jaar 2013 de kosten inzichtelijk gemaakt. Dit zoveel mogelijk in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. In het kostenoverzicht worden zowel de rechtstreeks aan het Fonds in rekening gebrachte beheervergoedingen voor het vermogensbeheer getoond, de prestatieafhankelijke vergoedingen en de transactiekosten. Bovendien zijn dit jaar in de beheerkosten tevens de "fund expenses", welke binnen beleggingsfondsen worden gemaakt opgenomen.

De kosten van vermogensbeheer (in € x 1.000) bestaan uit:

	2013	2012
Beheerkosten	688	574
Fiduciair beheer	607	475
Bewaarloon	31	6
Transactiekosten	278	554
	<hr/>	<hr/>
	1.604	1.609
Prestatieafhankelijke vergoeding	33	-
Bestuurs- en advieskosten vermogensbeheer	13	16
Totaal	<hr/>	<hr/>
	1.650	1.625

De kosten van het vermogensbeheer in 2013 bedragen € 1.650. Afgezet tegen het gemiddeld belegd vermogen (inclusief derivaten), komen de beheerkosten (exclusief transactiekosten) in 2013 uit op 0,39% (2012: 0,32%) van het gemiddeld belegd vermogen van € 348 mln.

In de beleggingscategorieën vastgoed, private equity en infrastructuur is meer “doorkijk” van de onderliggende fondsen gerealiseerd. Tevens zijn de kosten “Fund expenses” additioneel toegevoegd onder beheerkosten. Dit betreft o.a. accountantskosten en juridische kosten behorende bij de betreffende fondsen.

De beheerkosten zijn de kosten die periodiek door een vermogensbeheerder (dat kan ook een fondsbeheerder van een beleggingsfonds zijn) onttrokken worden uit het belegde vermogen. Ook de administratieve en juridische kosten van de beleggingen in Private Equity en Infrastructuur, worden onder beheerkosten meegenomen.

De performance gerelateerde kosten zijn kosten die door het pensioenfonds aan de fondsbeheerder worden betaald als de fondsbeheerder een bepaalde performance heeft behaald in een gespecificeerde periode. Vaak wordt de performance vergoeding uitbetaald als het mandaat of beleggingsfonds beter presteert dat zijn benchmark index. Voor de fondsbeheerders van de beleggingscategorieën Private Equity en Infrastructuur worden niet jaarlijks prestatievergoedingen betaald. Gedurende de looptijd van de investering worden reserveringen gemaakt voor de tot dat moment toe te rekenen prestatievergoeding. Indien in een bepaald jaar een extra rendement is behaald, dan worden de prestatievergoedingen hieraan toegerekend (matchingprincipe). Afhankelijk van de contractuele bepalingen en de beleggingsprestaties, kan een verantwoorde verplichting in latere perioden weer vervallen.

De kosten fiduciair beheer omvatten het monitoren en managen van operationeel vermogensbeheerders, treasury management, het adviseren over overlay management en het Asset Liability Management, risico management en kosten van de beleggingsadministratie. Deze kosten vallen hoger uit door een stijging van het beheerd vermogen van het Fonds gedurende 2013.

Transactiekosten worden gemaakt om een beleggingstransactie tot stand te brengen en uit te voeren. De transactiekosten zijn te splitsen in :

- a. Kosten bij aan- en verkoop beleggingstitels
- b. Acquisitiekosten
- c. In- en uitstapvergoedingen

Transactiekosten vormen een lastige categorie omdat de kosten vaak zijn verborgen vanwege het feit dat ze impliciet onderdeel zijn van de zogenaamde netto prijs die bij een transactie is overeengekomen. Vermogensbeheerders zijn vanuit toezichtwetgeving verplicht om te komen tot beste uitvoeringprijs. Hierdoor wordt per transactie bijgedragen aan het bereiken van lage kosten. De transactiekosten in 2013 bedragen €278 (2012: €554). De transactiekosten van het vastrentende waarden mandaat vallen

afgelopen jaar veel lager uit. De financiële markten bleken over 2013 minder volatiel en onzeker. Dit leidde tot minder transacties in deze beleggingscategorie. Ook werd er binnen het mandaat geen grote transitie (in tegenstelling tot in 2012) doorgevoerd.

Afgezet tegen het gemiddeld belegd vermogen, komen de totale kosten bestaande uit beheer- en transactiekosten in 2013 neer op 0,47% (2012: 0,49%) van het gemiddeld belegd vermogen.

De kosten omvatten naast de kosten, zoals gerapporteerd in de jaarrekening, ook een uitsplitsing naar "onzichtbare kosten" voor het beheer van onderliggende beleggingsfondsen. In de jaarrekening worden alleen directe kosten getoond die het Fonds op factuurbasis betaalt aan de uitvoerders.

Onderstaand is verdeling van het gemiddeld belegd vermogen en de kosten naar kostencategorieën opgenomen:

GEMIDDELD BELEGD VERMOGEN	Bedragen x 1000
Vastgoed	11.336
Aandelen	29.199
Private Equity	1.650
Vastrentende waarden	189.979
Commodities	3.576
Overige beleggingen	3.759
Gemiddeld vermogen toe te wijzen excl. overlay	239.499
Overlay	83.251
Gemiddeld vermogen toe te wijzen incl. overlay	347.920

Overlay: Het gemiddeld belegd vermogen in Overlay is als volgt berekend, het gemiddelde percentage van de pool (LOF) per einde jaar 2013 vermenigvuldigd met de eindwaarde totaal LOF 2013. Dit is echter niet het gemiddelde van de omvang in euro's begin jaar 2013 ten opzichte van de waarde einde jaar 2013. Hierdoor krijg je een afwijkend bedrag in euro's dat niet optelt tot de gemiddelde portefeuille waarde over het jaar 2013. Het belang in % in de pool (LOF) is niet gelijk in het jaar.

Beheerkosten	Bedragen x 1000	%
kosten per beleggingscategorie:		
Vastgoed	48	0,43%
Aandelen	112	0,38%
Private Equity	44	2,68%
Vastrentende waarden	421	0,22%
Commodities	11	0,31%
Overige beleggingen	52	1,38%
Totaal Beheerkosten	688	0,29%
Kosten fiduciair beheer	607	0,17%
Bewaarloon	31	0,01%
Totaal	1.326	0,38%

Prestatieafhankelijke vergoeding	Bedragen x 1000	%
kosten per beleggingscategorie:		
Aandelen	15	0,05%
Private Equity	18	1,08%
Totaal	33	0,01%

Transactiekosten	Bedragen x 1000	%
kosten per beleggingscategorie:		
Vastgoed	4	0,04%
Aandelen	6	0,02%
Vastrentende waarden	238	0,13%
Overlay	30	0,04%
Totaal transactiekosten	278	0,08%

De bestuurs- en advieskosten vermogensbeheer bestaan uit de vacatiegelden van de beleggingsadviescommissies en de kosten van de Asset Advisors.

4.6 Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:		
	2013	2012
	EUR	EUR
Premieresultaat		
Premiebijdragen	16.446	12.406
Betaalde premies risicoherverzekering	-20	-24
Pensioenopbouw	-14.149	-10.038
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten	-136	76
Pensioenuitvoeringskosten	-1.582	-1.920
Totaal:	559	500
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	-17.596	44.142
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	-1.187	-4.784
Wijziging marktrente	13.421	-17.416
Totaal:	-5.362	21.942
Overig resultaat		
Resultaat op waardeoverdrachten (saldo overdacht van rechten)	22	17
Resultaat op kanssystemen (overige wijzigingen)	1.617	901
Resultaat op uitkeringen	36	851
Indexering en overige toeslagen	-	-
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	45	-5.818
Overige baten	1.694	43
Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen	3	-1
Overige lasten	-19	-290
Saldo uit hoofde van andere oorzaken	-291	544
Totaal:	3.107	3.753-
Totaal saldo van baten en lasten	1.696-	18.689

4.7 Slotopmerkingen

In de in hoofdstuk 8 opgenomen jaarrekening zijn meer specifieke gegevens over het boekjaar 2013 vermeld.

4.8 Vaststelling van het bestuursverslag door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw heeft het bestuursverslag 2013 vastgesteld in de vergadering van 13 juni 2014.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw,

P.M. Schuil
Voorzitter

A.A.J. Heijnen
Secretaris

5 Uitvoering van de pensioenregeling

Wijzigingen statuten en reglementen

De statuten van het pensioenfonds, pensioenreglement en het uitvoeringsreglement zijn per 1 januari 2013 aangepast. Deze aanpassingen waren omvangrijk en hadden hoofdzakelijk betrekking op de samenvoeging per 1 januari 2013 met het BPF Jachtbouw.

Daarnaast is ook de verplichtstelling per 1 januari 2013 aangepast vanwege de uitbreiding van de werkingssfeer van het BPF Jachtbouw. De belangrijkste wijzigingen per 1 januari 2013 hebben betrekking op:

- het in 2010 tijdelijk naar 1,85% verlaagde opbouwpercentage is structureel op dit niveau gebleven,
- de tijdelijke omzetting in 2010 van het partnerpensioen naar een partnerpensioen op risicobasis, is structureel gehandhaafd,
- de franchise is omlaag gegaan naar een bedrag van € 13.900,-,
- het premiepercentage is omlaag gegaan naar 23,5% (dit is 22% voor de basisregeling en 1,5% voor de VPL-regeling, uitsluitend voor de houtverwerkende industrie),
- er is voorzien in een excedentregeling welke geldt voor de inkomens vanaf € 50.853,- waarover een premie wordt geheven van 24%.

Per 1 januari 2014 is het pensioenreglement alleen aangepast aan nieuwe parameters. De pensioenregeling is hierbij niet gewijzigd.

6 Visitatiecommissie

Er heeft in 2013 geen visitatie plaatsgevonden. Derhalve is in dit jaarverslag geen rapport van de visitatiecommissie opgenomen.

7 Verantwoordingsorgaan en Deelnemersraad

7.1 Verantwoordingsorgaan

7.1.1 Bevindingen

Het verantwoordingsorgaan heeft de volgende bevindingen:

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van haar taakuitoefening kennis genomen van het jaarverslag en de jaarrekening 2013, de statuten en reglementen en de ABTN.

Wetgeving en reglementen

Het verantwoordingsorgaan heeft gekeken naar de gevolgen van het herstelplan, het Financieel Toetsingskader (FTK), de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen en overige wijzigingen in wet- en regelgeving. Het verantwoordingsorgaan heeft ten aanzien van de doorvoering van wijzigingen in wet- en regelgeving in reglementen en het beleid van het pensioenfonds geen opmerkingen of bevindingen.

Toeslagbeleid

Het bestuur heeft in verband met de negatieve gevolgen van de huidige kredietcrisis besloten de pensioenen niet te verhogen per 1 januari 2014. De dekkingsgraad van het fonds is te laag om een verhoging van de pensioenen op dit moment te rechtvaardigen. Dit is conform de toeslagenmatrix zoals is opgenomen in de ABTN.

Het verantwoordingsorgaan ziet in dat (de ontwikkeling van) de financiële positie in 2013 geen ruimte bood voor toeslagverlening. Het verantwoordingsorgaan betreurt deze situatie, niet alleen voor de gepensioneerden die hier direct nadeel van ondervinden, maar ook voor de actieve- en gewezen deelnemers welke een toeslag missen.

Beleggingsbeleid

Het verantwoordingsorgaan heeft het beleggingsbeleid bekeken en beoordeeld. Het verantwoordingsorgaan staat achter de keuzes van het bestuur.

Risicobeleid

Het verantwoordingsorgaan is positief gestemd door het feit dat het bestuur actief op zoek is gegaan naar een beter integraal risicomanagement systeem om daarmee de interne risicobeheersing op een hoger plan te brengen en wacht de ontwikkelingen op dit gebied met interesse af.

Financiële positie van het pensioenfonds

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat de financiële positie van het pensioenfonds aan de hand van de geleverde documenten nauwlettend moet worden gemonitord.

7.1.2 Oordeel

Op grond van het voorgaande komt het verantwoordingsorgaan tot het volgende oordeel.

Het verantwoordingsorgaan van de Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw is van oordeel dat:

- het bestuur voldoende informatie aan het verantwoordingsorgaan heeft verstrekt om zich een oordeel te vormen;
- het handelen van het bestuur in 2013 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen;
- het bestuur in 2013 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen afgewogen en geborgd zijn;
- het bestuur gedegen en logische beleidskeuzes voor de toekomst heeft gemaakt.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het Verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

R. van Hoesel
Voorzitter

7.1.3 Reactie bestuur

Aangezien het verantwoordingsorgaan van oordeel is dat het handelen van het bestuur in 2013 in overeenstemming is geweest met de statuten en reglementen, het bestuur in 2013 een consistent beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen afgewogen en geborgd zijn, en het bestuur gedegen en logische beleidskeuzes voor de toekomst heeft gemaakt, heeft het bestuur geen opmerkingen over het oordeel.

7.2 Deelnemersraad

De deelnemersraad is in 2013 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen. De voorzitters van het bestuur hebben tijdens de vergaderingen van de deelnemersraad de voorgenomen besluiten toegelicht en gerapporteerd over de uitvoering van de pensioenregeling. Bij iedere bestuursvergadering is een lid van de deelnemersraad aanwezig geweest als toehoorder.

De deelnemersraad heeft in 2013 vier keer vergaderd, waarvan twee keer met een vertegenwoordiging vanuit het bestuur. Daarnaast heeft de deelnemersraad in 2013 twee opleidingsmiddagen gevolgd. De deelnemersraad is in 2013 intensief betrokken geweest bij de besluitvorming en advisering over een groot aantal onderwerpen, waaronder de Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen.

7.2.1 Adviezen

De deelnemersraad heeft het bestuur onder andere geadviseerd met betrekking tot de volgende onderwerpen:

- het jaarverslag 2012;
- wijzigingen in het pensioenreglement per 1 januari 2014;
- het reglement voor de deelnemersraad;
- ABTN 2013 inclusief het financiële crisisplan;
- de toeslagen per 1 januari 2014.

In alle gevallen is de deelnemersraad overgegaan tot het geven van een positief advies aan het bestuur.

7.2.2 Toeslag

Het fonds heeft eind 2013 een reservetekort. Gezien de financiële positie van het fonds heeft de deelnemersraad positief geadviseerd om op 1 januari 2014 geen toeslag toe te kennen.

7.2.3 Jaarverslag 2013

De deelnemersraad is van mening dat het jaarverslag een volledig en correct beeld over het fonds in 2013 geeft.

7.2.4 Advies

De deelnemersraad adviseert positief aan het bestuur ten aanzien van de vaststelling van het jaarverslag 2013. Aanvullend is de deelnemersraad van mening dat het bestuur in 2013 het fonds op goede wijze heeft geleid en beheerd. De deelnemersraad adviseert het beleid te continueren.

De deelnemersraad bedankt het bestuur voor de constructieve en transparante manier van samenwerken.

De deelnemersraad realiseert zich dat, als gevolg van de wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen, de deelnemersraad wordt opgeheven per 30 juni 2014. De deelnemersraad wenst het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht veel succes bij hun taak.

De Meern, 13 juni 2014

H. ten Klooster
Voorzitter

7.2.5 Reactie bestuur

Het bestuur bedankt de deelnemersraad voor haar jarenlange inzet en goede samenwerking. De opvolging van bovenstaand advies zal in het najaar van 2014 met het verantwoordingsorgaan besproken worden.

8 Jaarrekening

8.1 Balans per 31 december

(Na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

<i>(x € 1.000)</i>	Toelichting *)	2013 EUR	2012 EUR
Activa			
Vastgoedbeleggingen		11.867	11.461
Aandelen		31.598	30.009
Vastrentende waarden		295.873	285.146
Derivaten		31.917	54.000
Overige beleggingen		11.018	7.535
Beleggingen voor risico fonds	8.5.1	<u>382.273</u>	<u>388.151</u>
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	8.5.2	61	68
Vorderingen en overlopende activa	8.5.3	5.311	1.784
Overige activa	8.5.4	<u>424</u>	<u>5.336</u>
		388.069	395.339
Passiva			
Stichtingskapitaal en reserves	8.5.5	14.375	16.071
Technische voorzieningen voor risico fonds	8.5.6	329.950	337.745
Langlopende schulden	8.5.7	2.380	3.020
Overige schulden en overlopende passiva	8.5.8	<u>41.364</u>	<u>38.503</u>
		388.069	395.339
*) De nummering verwijst naar de toelichting			
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)	8.5.5	%	%
		104,4	104,8

8.2 Staat van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	Toelichting	2013 EUR	2012 EUR
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	8.6.1	16.446	12.833
Beleggingsresultaten risico fonds	8.6.2	-17.596	44.142
Overige baten	8.6.3	1.704	550
		554	57.525
Lasten			
Pensioenuitkeringen	8.6.4	7.586	11.668
Pensioenuitvoeringskosten	8.6.5	1.582	1.920
Mutatie technische voorzieningen:			
· Pensioenopbouw	8.6.6	14.149	10.038
· Indexering en overige toeslagen	8.6.7	-	-
· Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	8.6.8	291	377
· Rentetoevoeging	8.6.9	1.187	4.784
· Onttrekking voor pensioenuitkeringen (periodiek)	8.6.10	-6.595	-6.801
· Onttrekking voor pensioenuitkeringen (afkoop)	8.6.10	-1.027	-5.718
· Mutatie voor pensioenuitvoeringskosten	8.6.10	136	-76
· Wijziging marktrente	8.6.11	-13.421	17.416
· Wijziging overige actuariële uitgangspunten	8.6.12	-45	5.814
· Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	8.6.13	-853	-215
· Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	8.6.14	-1.617	-884
		-7.795	24.735
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	8.6.15	7	1
Saldo overdrachten van rechten	8.6.13	831	198
Overige lasten	8.6.16	39	314
		2.250	38.836
Saldo van baten en lasten		-1.696	18.689

Bestemming van het saldo van baten en lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2013 EUR	2012 EUR
Algemene reserve	-1.696	18.689
Saldo van baten en lasten	-1.696	18.689

8.3 Kasstroomoverzicht

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies (inclusief VPL)	12.553	13.197
Ontvangen waardeoverdrachten	1.102	2
Betaalde pensioenuitkeringen	-8.186	-11.415
Betaalde waardeoverdrachten	-1.262	-9
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	10	13
Betaalde premies herverzekering	-20	-25
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.777	-1.941
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	2.420	-178
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	130.350	311.446
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	1.003	1.074
Directe beleggingsresultaten en opbrengsten (derivaten)	-	-2.548
Aankopen beleggingen	-137.714	-306.865
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-971	-559
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-7.332	2.548
Mutatie liquide middelen	-4.912	2.370
Stand liquide middelen per 1 januari	5.380	3.010
Stand liquide middelen per 31 december *)	468	5.380

*) De liquide middelen zijn als volgt opgebouwd:

- deel opgenomen onder de Beleggingen voor risico fonds	44	44
- overige liquide middelen (opgenomen onder de Overige activa)	424	5.336
	468	5.380

8.4 Algemene toelichting

8.4.1 Inleiding

Het doel van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw, statutair gevestigd te De Meern (hierna "het fonds") is het verlenen van pensioenen aan deelnemers, gewezen deelnemers, alsmede aan hun nagelaten betrekkingen, met inachtneming van het in de statuten en in het pensioenreglement bepaalde. Het fonds tracht dit doel te bereiken door premies te innen bij de aangesloten ondernemingen, deze gelden te beleggen en te beheren en daaruit uitkeringen toe te kennen bij ouderdom, overlijden en arbeidsongeschiktheid, een en ander overeenkomstig de regels gesteld in het pensioenreglement.

8.4.2 Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Het bestuur heeft op 13 juni 2014 de jaarrekening opgemaakt.

8.4.3 Stelselwijziging VPL regeling

De Raad voor de Jaarverslaggeving heeft de ontwerp-richtlijn RJ 610.270 uitgebracht. Deze ontwerp richtlijn stelt dat ontvangen, maar nog niet aangewende middelen uit hoofde van VPL verantwoord dienen te worden als verplichting. Tot boekjaar 2013 werden deze middelen door het fonds als bestemmingsreserve verantwoord. Het bestuur van het fonds heeft besloten om de ontwerp-richtlijn te volgen en de VPL-middelen te verantwoorden als langlopende schuld vanaf boekjaar 2013.

Met ingang van boekjaar 2013 worden de ontvangen middelen niet meer als premiebaten verantwoord, maar direct toegevoegd aan de langlopende schuld. Bij inkoop van de rechten wordt de inkoopsom (en hiermee de vrijval uit de langlopende schuld) als separate post onder de overige premiebaten verantwoord. Eventuele beleggingsresultaten inzake VPL worden direct toegevoegd aan de langlopende schuld.

Als gevolg van deze stelselwijziging zijn de vergelijkende cijfers aangepast. Het cumulatieve effect van de stelselwijziging dat betrekking heeft op perioden voorafgaande aan het vorige boekjaar is verwerkt in het eigen vermogen aan het begin van het voorgaand boekjaar.

Als gevolg van de stelselwijziging is het resultaat in 2012 afgenomen met €99, het vermogen ultimo 2012 is afgenomen met €3.020. De stelselwijziging heeft geen effect op de dekkingsgraad van het fonds, aangezien zowel de bestemmingsreserve als de langlopende schuld buiten de berekening van de dekkingsgraad worden gehouden.

8.4.4 Algemene grondslagen

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31 december 2013	gemiddeld 2013	31 december 2012	gemiddeld 2012
	EUR	EUR	EUR	EUR
CAD	1,46	1,39	1,31	1,32
DKK	7,46	7,46	7,46	7,45
GBP	0,83	0,82	0,81	0,82
NOK	8,36	7,85	7,34	7,54
SEK	8,85	8,71	8,58	8,74
USD	1,38	1,35	1,32	1,31

8.4.5 Specifieke grondslagen

Beleggingen voor risico fonds

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering).

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken van de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum.

De reële waarde van niet beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet beursgenoteerde vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico.

Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs.

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is berekend door middel van de "discounted cash flow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de actuele waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief het vervroegd aflossingsrisico.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingsmodellen.

Creditposities in derivaten worden separaat verantwoord onder de overige schulden.

Overige beleggingen

Niet beursgenoteerde belangen in infrastructuur beleggingen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen, de overige onderliggende activa en de onderliggende verplichtingen.

Geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de contante waarde van de toekomstige kasstromen (rente en aflossing). Posities in rekening courantsaldi worden tegen verkrijgingsprijs gewaardeerd.

Herverzekeringen

Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

De statutaire reserves en de overige wettelijke reserves die het pensioenfonds conform artikel 2:389, blijken op grond van artikel 2:373 lid 1 BW afzonderlijk uit de toelichting bij balans.

Technische voorzieningen voor risico fonds

Technische voorziening voor risico fonds

De technische voorziening voor risico fonds wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de technische voorziening voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Met ingang van boekjaar 2013 is de gehanteerde partnerfrequentie gewijzigd omdat uit onderzoek is komen vast te staan dat het verwachte aantal nabestaanden hoger is dan het werkelijk aantal nabestaanden. Er hoeft in werkelijkheid minder vaak partnerpensioen te worden uitgekeerd dan in de grondslagen rekening wordt gehouden. Dit leidt in het verslagjaar tot een positief resultaat van € 1.177.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2013:

- Overlevingstafels: AG prognosetafels 2012-2062, waarbij de sterftekansen zijn vermenigvuldigd met een leeftijdsafhankelijke factor die zijn gebaseerd op de ervaringssterfte van het pensioenfonds.
- Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegane partnerpensioenen wordt een partnerfrequentie van 80% gehanteerd van de partnerfrequentie volgens de sterftetafel GBM/V 1985-1990, met uitzondering van de leeftijd 65. Voor deze leeftijd wordt 100% gehanteerd. Vanaf 65 jaar neemt de partnerfrequentie af met de veronderstelde sterfte van de partner.
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 65 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 21-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.
- Kostenopslag ter grootte van 3,02% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 10%. Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, deze is gelijk aan 2x de jaaropslag voor arbeidsongeschiktheidsrisico ofwel 8,50% van de feitelijke premie in het verslagjaar.
- Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioengerechtigden die op het moment van ingang onvindbaar zijn c.q. zich niet hebben gemeld wordt jaarlijks per pensioengerechtigde een voorziening berekend. Deze voorziening bestaat uit de volgende twee componenten:
 - Reserve niet verrichte uitkeringen.
 - Technische voorziening voor toekomstige uitkeringen bepaald aan de hand van de leeftijd van de deelnemer ultimo het boekjaar.De berekening vindt plaats gedurende een periode van maximaal 5 jaar. Dat houdt in dat voor een pensioengerechtigde waarvoor het ouderdompensioen is ingegaan, de voorziening wordt berekend tot uiterlijk de 70-jarige leeftijd. Voor nabestaanden wordt de voorziening berekend gedurende de 5 jaar na het tijdstip van overlijden van de deelnemer. Indien de deelnemer of nabestaande zich niet binnen de 5 jaar meldt, valt de reservering vrij ten gunste van het fonds. Indien een deelnemer zich na 5 jaar meldt, zal er alsnog een voorziening getroffen worden voor de deelnemer. In verband met de kans dat een pensioengerechtigde zich alsnog meldt, wordt de berekende voorziening nog gecorrigeerd met de factor 30%.

Langlopende schulden

De VPL overgangsregelingen zijn door CAO partijen vastgesteld en opgenomen in het pensioenreglement. De overgangsregelingen worden uitgevoerd door het fonds. De langlopende schuld betreft de gefactureerde premies na aftrek van de opslag voor uitvoeringskosten hieraan wordt het rendement exclusief de rente-overlay toegevoegd. Daarnaast worden ieder jaar de lasten van de inkoop van aanspraken uit de overgangsregeling met een opslag gelijk aan het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix aan de langlopende schuld onttrokken. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL-gelden tegen te gaan.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de langlopende schulden, overige schulden en overlopende passiva te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

8.4.6 Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

8.5 Toelichting op de Balans

8.5.1 Beleggingen voor risico fonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

Ultimo 2013						
<i>(x € 1.000)</i>	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	11.095	31.598	295.821	-7.488	11.010	342.036
Beleggings- debiteuren	736	-	52	-	-	788
Liquide middelen	36	-	-	-	8	44
Beleggings- crediteuren	-	-	-	-	-	-
	11.867	31.598	295.873	-7.488	11.018	342.868
Negatieve derivaten verantwoord aan passiefzijde				39.405		39.405
Stand per						
31 december 2013	11.867	31.598	295.873	31.917	11.018	382.273

Ultimo 2012						
<i>(x € 1.000)</i>	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Belegde waarden in betreffende beleggingscategorie	10.815	30.009	285.130	18.820	7.498	352.272
Beleggings- debiteuren	645	-	16	-	-	661
Liquide middelen	7	-	-	-	37	44
Beleggings- crediteuren	-6	-	-	-	-	-6
	11.461	30.009	285.146	18.820	7.535	352.971
Negatieve derivaten verantwoord aan passiefzijde				35.180		35.180
Stand per						
31 december 2012	11.461	30.009	285.146	54.000	7.535	388.151

Van het totaal van de beleggingen heeft een bedrag van €2.380 betrekking op de VPL-regeling (2012: €3.020). Dit saldo wordt niet separaat belegd en maakt onderdeel uit van de totale beleggingen.

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten, er is sprake van collateral management. Ultimo 2013 bedraagt het ontvangen collateral € 0 (2012: € 19.852) en het gestort collateral € 4.990 (2012: € 241).

Verloopoverzicht van belegde waarden per beleggingscategorie

Ultimo 2013

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen EUR	Aandelen EUR	Vastrentende waarden EUR	Derivaten (1) EUR	Overige beleggingen EUR	Totaal EUR
Stand per						
1 januari 2013	10.815	30.009	285.130	18.820	7.498	352.272
Aankopen / verstrekkingen	848	811	120.682	-	15.373	137.714
Verkopen/ aflossingen	-47	-3.100	-115.367	-20	-11.816	-130.350
Overige mutaties (2)	-	-	26.308	-26.308	-	-
Gerealiseerde herwaardering	-1	143	3.809	20	88	4.059
Ongerealiseerde herwaardering	-520	3.735	-24.741	-	-133	-21.659
Stand per						
31 december 2013	11.095	31.598	295.821	-7.488	11.010	342.036

- (1) De hieronder opgenomen waarden betreffen belegde gelden in derivaten welke onder de activa zijn opgenomen onder de 'beleggingen voor risico fonds', met daarop in mindering gebracht de derivaten welke onder de passiva als onderdeel van de 'overige schulden' zijn opgenomen.
- (2) Overige mutaties betreft een reclassificatie van het Liability Overlay Fund (LOF). De waarde van de participatie in het LOF is per balansdatum 71.658. Deels (-7.488) heeft betrekking op derivaten. Derhalve vindt er een reclassificatie plaats van vastrentende waarden naar derivaten. Per saldo een verschuiving, maar geen effect op het resultaat.

Ultimo 2012

(x € 1.000)	Vastgoed- beleggingen EUR	Aandelen EUR	Vastrentende waarden EUR	Derivaten EUR	Overige beleggingen EUR	Totaal EUR
Stand per						
1 januari 2012	9.702	26.951	225.407	43.066	5.094	310.220
Aankopen / verstrekkingen	1.582	2.424	287.896	-	14.963	306.865
Verkopen/ aflossingen	-	-3.700	-284.197	-10.754	-12.795	-311.446
Overige mutaties	-	-	16.830	-16.830	-	-
Gerealiseerde herwaardering	-	416	27.915	10.754	27	39.112
Ongerealiseerde herwaardering	-469	3.918	11.279	-7.416	209	7.521
Stand per						
31 december 2012	10.815	30.009	285.130	18.820	7.498	352.272

Reële waarde

Schattingen en oordelen

Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt:

(x € 1.000)	marktnoteringen direct	marktnoteringen afgeleid	waardering- modellen- en technieken	totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Actief per 31 december 2013				
Vastgoedbeleggingen	-	-	11.095	11.095
Aandelen	-	29.853	1.745	31.598
Vastrentende waarden	7.362	272.391	16.068	295.821
Derivaten	-	-7.488	-	-7.488
Overige beleggingen	-	7.465	3.545	11.010
	7.362	302.221	32.453	342.036
Passief per 31 december 2013				
Derivaten		-39.405		-39.405
Actief per 31 december 2012				
Vastgoedbeleggingen	-	-	10.815	10.815
Aandelen	-	28.546	1.463	30.009
Vastrentende waarden	2.089	270.741	12.300	285.130
Derivaten	-	18.820	-	18.820
Overige beleggingen	-	3.680	3.818	7.498
	2.089	321.787	28.396	352.272
Passief per 31 december 2012				
Derivaten		-35.180		-35.180

Toelichting op de gehanteerde uitsplitsing:

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Schatting van reële waarde

- Vastgoed

Het deel van de waarde aan vastgoedbeleggingen dat is opgenomen op basis van waarderingmodellen en -technieken betreft zowel direct als indirect vastgoed. Zoals bij de grondslagen staat vermeld is de waarde gebaseerd op de taxatiewaarde. De eerste waardering is verkrijgingsprijs inclusief transactiekosten. Deze taxaties worden verricht door verscheidene externe erkende taxateurs. Iedere externe taxateur hanteert, binnen de algemene richtlijnen zoals binnen de branche gelden, eigen uitgangspunten. De richtlijnen binnen de branche geven aan dat voor de waardebepaling in dit geval moet worden uitgegaan van de verkoopwaarde van een object met als doelstelling om met het object huurinkomsten te genereren. Als basis wordt hiervoor een contante waardeberekening gebruikt van de toekomstige kasstromen.

- Aandelen

Van de belegde waarde in aandelen staat de waarde van private equity beleggingen en aandelenfondsen opgenomen als vastgesteld op basis van 'waarderingmodellen en -technieken'.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

- Vastrentende waarden

Het deel van de vastrentende waarden waarvan de reële waarde op basis van schatting wordt vastgesteld, betreft leningen op schuldbekentenis en hypotheek. De berekeningsgrondslag staat vermeld in de algemene toelichting op de grondslagen. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de rentevoet welke hierbij wordt gehanteerd:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	%	%
Vastrentende waarden	2,23	1,50

- Derivaten

Bij de schatting van de reële waarde van derivaten wordt uitgegaan van verwachte toekomstige kasstromen.

- Overige beleggingen

Het niet marktgenoteerde deel van de overige beleggingen betreft beleggingen in infrastructuur. Het pensioenfonds neemt alleen via tussenkomst van externe fondsbeheerders deel in infrastructurele beleggingen. Voor de waardering van deze beleggingen wordt uitgegaan van de waardebepaling welke is opgesteld ten behoeve van deze externe fondsbeheerders. De waardering vindt plaats op basis van reële waarde. De wijze waarop de reële waarde wordt bepaald is afhankelijk van de externe fondsbeheerder en van de aard van de belegging. De volgende variabelen spelen hierbij een rol: de aanschafwaarde voor wat betreft recente investeringen, toekomstige kasstromen, waarde van de activa, waardering van vergelijkbare objecten.

Belegde waarden in vastgoed

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Indirect vastgoed	11.095	10.815
Stand per 31 december	11.095	10.815

Belegde waarden in aandelen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Indirect aandelenbeleggingsfondsen:		
- Aandelenbeleggingsfondsen	29.853	28.546
- Venture Capital (Private Equity)	1.745	1.463
Stand per 31 december	31.598	30.009

Belegde waarden in vastrentende waarden

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Staatsobligaties	130.758	115.879
Bedrijfsobligaties (credits)	37.822	47.485
Leningen op schuldbekentenissen	16.068	12.300
Covered fondsen	15.751	8.946
Deposito's	45.227	48.962
Inflation linked bonds	8.545	4.489
Obligatiebeleggingsfondsen	30.599	32.244
Kortlopende vorderingen op banken	4.665	9.153
Overige	6.386	5.672
Stand per 31 december	295.821	285.130

Belegde waarden in derivaten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Rentederivaten		
Positieve waarde	31.917	54.000
Negatieve waarde	39.405	35.180
Stand per 31 december	-7.488	18.820

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Als hoofdregel geldt dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het algemene beleggingsbeleid. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden.

Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het renterisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Bovendien geldt dat zoveel mogelijk wordt gewerkt met onderpand.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

Middels de belegging in het Liability Overlay Fund wordt er gebruik gemaakt van swaps. Dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden. Naast de swap transacties heeft het Liability Overlay Fund kortlopende Nederlandse staatsobligaties in de portefeuille die als onderpand dienen.

Ieder jaar op 1 april wordt de participatie op € 100 (honderd euro) gezet. Indien de waarde gedurende een jaar onder de € 60 (zestig euro) komt, moeten de participanten bijstorten. Gedurende het jaar steeg de rente aanzienlijk van 2,30% in april naar 2,65% eind november. Bij een rentestijging van 1 basispunt (0,01%), daalt de waarde van de LOF participatie met € 0,60. Uiteindelijk is gedurende het boekjaar 2013 de waarde niet onder de € 60 geweest en is er geen sprake geweest van bijstorten.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2013:

(x €1.000)	Type contract	Contractomvang EUR	Actuele waarde activa EUR	Actuele waarde passiva EUR
Interest rate swaps		266.524	31.917	-39.405
		266.524	31.917	-39.405

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2012:

(x €1.000)	Type contract	Contractomvang EUR	Actuele waarde activa EUR	Actuele waarde passiva EUR
Interest rate swaps		183.732	54.000	-35.180
		183.732	54.000	-35.180

Belegde waarden in overige beleggingen

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Infrastructuur	3.545	3.817
Commodities	4.970	2.182
Beleggingsfondsen (Geldmarktfondsen)	2.495	1.499
Stand per 31 december	11.010	7.498

Beleggingsdebiteuren

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Interest	52	16
Overige	736	645
Stand per 31 december	788	661

Beleggingscrediteuren

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Overige	-	6
Stand per 31 december	-	6

Door het fonds wordt niet belegd in premiebijdragende (aangesloten) ondernemingen.

8.5.2 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Specificatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Uitgestelde uitkeringen	61	68
Stand per 31 december	61	68

Het herverzekeringsdeel technische voorziening heeft betrekking op uitkeringen uit een herverzekeringscontract waarvoor thans geen premie meer wordt betaald.

8.5.3 Vorderingen en overlopende activa

Specificatie vorderingen en overlopende activa

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Vordering op werkgevers	3.543	1.460
Nog te factureren premie aan werkgevers	1.648	-
Vordering op deelnemers	17	17
Waardeoverdrachten	42	48
Overlopende activa	10	-
Syntrus achmea vermogensbeheer B.V.	-	113
Overige vorderingen	51	146
Stand per 31 december	5.311	1.784

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

De vordering op werkgevers is ten opzichte van 2012 toegenomen. Met ingang van 2013 is de betaaltermijn gewijzigd. Hierdoor verloopt de betalingstermijn van de vierde kwartaalnota van 2013 in januari 2014. Openstaande vorderingen die per balansdatum nog niet zijn verlopen wordt geen voorziening voor oninbaarheid voor getroffen.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Vorderingen op werkgevers'

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Werkgevers	3.685	1.777
Voorziening dubieuze debiteuren	-142	-317
Stand per 31 december	3.543	1.460

In 2013 is een bedrag van € 173 onttrokken aan de voorziening ten gunste van het resultaat (2012: toevoeging € 261 ten laste van het resultaat). Er werd een bedrag van € 2 aan premies over voorgaande jaren als oninbaar afgeschreven (2012: € 72).

8.5.4 Overige activa

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Liquide middelen	424	5.336
Stand per 31 december	424	5.336

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

8.5.5 Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

<i>(x € 1.000)</i>	Algemene Reserve	Bestemmings - reserve VPL	Totaal
	EUR	EUR	EUR
Stand per 31 december 2012	16.071	-	16.071
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-1.696	-	-1.696
Stand per 31 december 2013	14.375	-	14.375

(x € 1.000)	Algemene Reserve EUR	Bestemmings - reserve VPL EUR	Totaal EUR
Stand per 31 december 2011	-2.618	2.921	303
Effect stelselwijziging	-	-2.921	-2.921
Stand per 31 december 2011 na stelselwijziging	-2.618	-	-2.618
Uit bestemming saldo van baten en lasten	18.689	-	18.689
Stand per 31 december 2012	16.071	-	16.071

Solvabiliteit

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Aanwezig vermogen	344.325	104,4	353.816	104,8
Af: technische voorzieningen op FTK-waardering	329.950	100,0	337.745	100,0
Eigen vermogen	14.375	4,4	16.071	4,8
Af: vereist eigen vermogen	25.403	7,7	24.137	7,1
Vrij vermogen	-11.028	-3,3	-8.066	-2,3
Minimaal vereist eigen vermogen	14.166	4,3	14.836	4,4
Dekkingsgraad		104,4		104,8

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting 8.5.9 Risicobeheer.

De dekkingsgraad is als volgt berekend: (Totale activa -/- langlopende schulden -/- overige schulden en overlopende passiva) / Technische voorzieningen * 100%.

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort.

De solvabiliteit van het pensioenfonds is niet toereikend. Er is sprake van een reservetekort. Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaard model van DNB.

Herstelplan

In 2013 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan zich als volgt ontwikkeld:

<i>(x € 1.000)</i>	Werkelijk 2013 %	Herstelplan 2013 %
Dekkingsgraad per 1 januari	104,8	104,8
Premie	-0,1	-0,1
Uitkeringen	0,1	0,1
Verandering van de rentetermijnstructuur	4,3	-
Rendement op beleggingen	-5,6	4,9
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,9	-0,5
Dekkingsgraad per 31 december	104,4	109,2

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2013 104,4% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 109,2% op die datum. Het herstelplan is opgesteld in april 2009. Het herstelplan is in het boekjaar onverkort van toepassing. In het herstelplan wordt uitgegaan van een dekkingsgraad van 104,8% primo 2013.

Premieverhoging

Er is geen sprake van een premieverhoging voor het jaar 2013.

8.5.6 Technische voorzieningen voor risico fonds

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

<i>(x € 1.000)</i>	2013 EUR	2012 EUR
Basisregeling	329.950	337.745
Stand per 31 december	329.950	337.745

Mutatieoverzicht voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	337.745	313.010
Pensioenopbouw	14.149	10.038
Indexering en overige toeslagen	-	-
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	291	377
Rentetoevoeging	1.187	4.784
Onttrekking voor pensioenuitkeringen (periodiek)	-6.595	-6.801
Onttrekking voor pensioenuitkeringen (afkoop)	-1.027	-5.718
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	136	-76
Wijziging marktrente	-13.421	17.416
Wijziging overige actuariële uitgangspunten	-45	5.814
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-853	-215
Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-1.617	-884
Stand per 31 december	329.950	337.745

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

Specificatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Actieve deelnemers	145.442	155.041
Pensioengerechtigden	81.280	79.696
Gewezen deelnemers	93.556	94.193
Netto pensioenverplichtingen	320.278	328.930
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	9.672	8.815
Stand per 31 december	329.950	337.745

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand.

Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 65 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,85% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal een bedrag van € 50.853 (2013) verminderd met de franchise van € 13.900 (2013).

De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel 10 van de Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst.

Voor het salaris boven € 50.853 (2013) is een excedentregeling opgesteld. De regeling kent dezelfde pensioenopbouw en risicodekking als de reguliere pensioenregeling.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat echter geen recht op toeslagen. De premie bevat geen expliciete opslag ten behoeve van het toeslagbeleid. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen verlenen. Er is in 2012 een consistentietoets uitgevoerd. Daaruit bleek dat de indexatieambitie niet volledig gehaald werd, waarmee het fonds niet voldoet aan de eisen van consistentie. Dit is op de bestuursagenda geplaatst en zal betrokken worden bij de keuzes over de pensioenhervorming.

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning hanteert het bestuur de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

- Indien het eigen vermogen ten minste gelijk is aan 15% van de voorziening pensioenverplichtingen wordt een volledige toeslag verleend;
- Indien het eigen vermogen kleiner of gelijk is aan 5% van de voorziening pensioenverplichtingen wordt geen toeslag verleend;
- Indien het eigen vermogen groter is dan 5% van de voorziening pensioenverplichtingen, doch kleiner is dan 15% van de voorziening pensioenverplichtingen, wordt de toeslag naar rato verleend, onder voorwaarde dat de pro rata toeslag ten minste 0,5% bedraagt.

Door toekenning van een toeslag mag de dekkingsgraad niet zo ver dalen dat er sprake is van een reservetekort (te weinig vermogen om te voldoen aan het vereist eigen vermogen). Daarnaast geldt dat als het pensioenfonds in een periode van herstel zit, de dekkingsgraad na toekenning van een toeslag moet stijgen ten opzichte van het voorgaande jaar.

Als de middelen van het pensioenfonds het toelaten, streeft het bestuur ernaar de pensioenaanspraken van de deelnemers te verhogen met het navolgende percentage

- voor 4/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houtverwerkende Industrie op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar; en
- voor 1/5 deel het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houten en Kunststoffen Jachtbouw alsmede waterrecreatieondersteunende activiteiten op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar.

Het bestuur streeft ernaar de ingegane pensioenen en de aanspraken van de gewezen deelnemers te verhogen met het percentage waarmee de prijzen op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar. Voor de ontwikkeling van de prijzen wordt aansluiting gezocht bij het 'Consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens, afgeleid', zoals dit cijfer wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Het bestuur volgt met dit beleid categorie D1 zoals beschreven in de toeslagenmatrix. Dat betekent dat er geen recht bestaat op toekomstige verhogingen en dat de toeslagen een voorwaardelijk recht zijn.

In de afgelopen drie jaren zijn de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen verhoogd met

	actieven	Inactieven
1 januari 2013	0,00%	0,00%
1 januari 2012	0,00%	0,00%
1 januari 2011	0,00%	0,00%

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2014 geen toeslagen te verlenen.

8.5.7 Langlopende schulden

Langlopende schuld inzake VPL

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	3.020	2.921
Dotatie inzake premies	767	728
Rendementstoerekening	74	292
Toekenning VPL aanspraken	-311	-427
Overige mutaties	-1.170	-494
Stand per 31 december	2.380	3.020

De overige mutaties betreft de vermogensoverheveling van een deel van het overschot van de VPL gelden ten gunste van het pensioenfonds. In de staat van baten en lasten opgenomen onder 8.6.3. overige baten.

8.5.8 Overige schulden en overlopende passiva

Specificatie overige schulden en overlopende passiva

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Pensioenpremies	50	841
Uitkeringen	-	5
Derivaten	39.405	35.180
Belastingen en premies sociale verzekeringen	163	417
Waardeoverdrachten	862	197
Rekening courant Stichting Uittreden in de Houtverwerkende Industrie (UHI)	560	1.259
Syntrus Achmea pensioenbeheer N.V.	51	295
Syntrus Achmea vermogensbeheer B.V.	159	185
Te betalen accountantskosten	26	26
Te betalen actuariskosten	37	49
Overige schulden	51	49
Stand per 31 december	41.364	38.503

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Nadere specificatie 'Derivaten'

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Rentederivaten	39.405	35.180
Stand per 31 december	39.405	35.180

Nadere specificatie 'Rekening courant Stichting Uittreden in Houtverwerkende Industrie'

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Stand per 1 januari	1.259	1.486
Premies	-	276
Uitkeringen	-409	-464
Uitvoeringskosten	-8	-9
Betalingen aan UHI	-25	-25
Toekenning aan PHJ	-200	-
Rente rekening courant	17	30
Overige mutaties	-74	-35
Stand per 31 december	560	1.259

8.5.9 Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Technische voorzieningen (FTK-waardering)		329.950		337.745
Buffers:				
S1 Renterisico	8.843		5.190	
S2 Risico zakelijke waarden	13.351		13.680	
S3 Valutarisico	5.921		6.729	
S4 Grondstoffenrisico	2.123		2.171	
S5 Kredietrisico	4.964		5.801	
S6 Verzekeringstechnisch risico	13.004		13.433	
S10 Actief beheerisico	1.025		996	
Diversificatie-effect	<u>-23.828</u>		<u>-23.863</u>	
Totaal S (vereiste buffers)		<u>25.403</u>		<u>24.137</u>
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)		355.353		361.882
Aanwezig vermogen (totaal activa - schulden)		<u>344.325</u>		<u>353.816</u>
Tekort		-11.028		-8.066

Het fonds dekt het renterisico af en voert dit beleid uit door middel van een participatie in het Liability Overlay Fonds (LOF). Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe. Het vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke mix voor uw fonds bedraagt 7,4% van de technische voorziening. Het vereist eigen vermogen op basis van de strategische mix voor uw fonds bedraagt 7,7% van de technische voorziening. In bovenstaande tabel gebruiken we het maximum van deze twee uitkomsten voor de bepaling van het vereist eigen vermogen voor dit fonds.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid
- premiebeleid
- herverzekeringsbeleid
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 – S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

(x € 1.000)	Waarde balanspost 31 december 2013	Duration 31 december 2013	Duration 31 december 2012
	EUR		
Vastrentende waarden (voor derivaten)	295.821	5,6	5,6
Vastrentende waarden (na derivaten)	342.036	19,1	16,9
Duration van de technische voorzieningen	329.950	20,6	21,4

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur) daalt, de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het pensioenfonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit renterisico kan worden verkleind door de rentegevoeligheid van de beleggingen meer in overeenstemming te brengen met de looptijd van de verplichtingen. Het

fonds dekt het marktrente risico voor 100% af en voert de renteaftrekking uit door middel van een participatie in het Liability Overlay Fonds (LOF).

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Resterende looptijd < 1 jaar	85.541	29	91.279	32
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	85.100	29	70.686	25
Resterende looptijd > 5 jaar	125.180	42	123.165	43
	295.821	100	285.130	100

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijrisico wordt gemitigeerd door diversificatie.

De segmentatie van vastgoed naar sectoren en regio is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Participaties in vastgoedmaatschappijen (Europa)	11.095	100	10.815	100
	11.095	100	10.815	100

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar sectoren is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Beleggingsinstelling	1.745	6	1.463	5
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	6.611	21	5.788	19
Nijverheid en industrie	8.055	25	7.986	27
Handel	6.743	21	8.271	28
Overige dienstverlening	7.468	24	5.145	17
Diversen	976	3	1.356	4
	31.598	100	30.009	100

Ultimo 2013 wordt er voor wat betreft aandelen alleen belegd in aandelenfondsen.

De segmentatie van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Europe	13.901	44	13.445	45
North America	5.775	18	4.585	15
Global	1.745	5	1.463	5
Asia Pacific	2.731	9	2.237	7
Emerging Markets	7.446	24	8.279	28
	31.598	100	30.009	100

Het pensioenfonds heeft er niet voor gekozen om het prijsrisico middels derivaten (gedeeltelijk) af te dekken.

Valutarisico (S3)

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2013 €34.922 (2012: €32.817). Van dit bedrag is 0% (2012: 0%) afgedekt naar de euro. Het strategische beleid van het pensioenfonds is om 0% van alle valutaposities af te dekken. Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven.

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR vóór	EUR valuta- derivaten	EUR netto positie (na)	EUR netto positie (na)
EUR	307.946	-	307.946	320.154
CAD	-	-	-	367
NOK	-	-	-	972
SEK	-	-	-	669
USD	34.922	-	34.922	30.809
	342.868	-	342.868	352.971

Grondstoffenrisico (S4)

Fondsen die beleggen in grondstoffen lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor grondstoffen voorgeschreven. Het grondstoffenrisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in grondstoffen van 30%. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende soorten grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het pensioenfonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitleenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds enkel belegd in markten waar een voldoende

betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied.

In de onderstaande tabel wordt de verdeling van de vastrentende waarden naar sector weergegeven:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Nederlandse overheidsinstellingen	71.057	63.305
Buitenlandse overheidsinstellingen	114.906	105.825
Financiële instellingen	64.040	75.937
Handel- en industriële bedrijven	15.515	12.970
Andere instellingen	30.303	27.093
	295.821	285.130

De verdeling van vastrentende waarden naar regio is weergegeven in onderstaande tabel:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Mature markets	288.150	267.945
Emerging markets	7.671	17.185
	295.821	285.130

Beleggingen waarvan de uitgevende partij is gevestigd in Azië (exclusief Japan), Latijns Amerika of Rusland worden gerekend tot de regio 'Emerging Markets'.

Beleggingen uit de beleggingsportefeuille waarvan van uitgevende partijen in overige landen zijn gevestigd, worden gerekend tot beleggingen in 'Mature markets'.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille wordt het volgende overzicht gegeven:

<i>(x € 1.000)</i>	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
AAA	49.908	17	75.231	27
AA	89.359	30	45.253	16
A	20.576	7	31.653	11
BBB	41.901	14	31.985	11
BB	6.241	2	6.930	2
B	7.899	3	10.358	4
Lower than B	3.356	1	3.443	1
Not rated	76.581	26	80.277	28
	295.821	100	285.130	100

De categorie not rated betreft hoofdzakelijk de beleggingen in de geldmarkt pool.

Verzekeringstechnische risico (S6)

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG prognosetafel 2012-2062 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het pensioenfonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Derhalve heeft het bestuur besloten om hier geen buffer voor aan te houden.

Concentratierisico (S8)

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij.

Dit betreft per 31 december 2013 de volgende posten (percentage ten opzichte van het balanstotaal ultimo 2013 respectievelijk ultimo 2012):

(x € 1.000)	31 december 2013		31 december 2012	
	EUR	%	EUR	%
Republic of Italy	10.878	3%	12.471	3%
Netherlands Government	32.209	8%	8.248	2%
France Government	31.152	8%	25.861	7%
Bundesrepublik Deutschland	35.058	9%	28.439	7%
Spain Government	7.566	2%	-	0%
Rabobank	12.740	3%	-	0%
ING Groep	9.708	3%	-	0%
Barclays	7.044	2%	-	0%
	146.355		75.019	

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Op grond hiervan heeft het bestuur geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie in de activa of verplichtingen en dat er daarom geen buffer voor concentratierisico wordt aangehouden.

Overige niet-financiële risico's

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerd door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Actief beheer risico (S10)

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error. De tracking error meet de mate van afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lagere tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van een benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico.

Het VEV voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% zal optreden. Dit verlies wordt bepaald met behulp van de (ex-ante) tracking error. In de berekening van de impact van actief beheer op het VEV worden ook de betreffende kosten expliciet meegenomen.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

8.5.10 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Contractuele verplichtingen

Het bestuur heeft de uitvoering van het pensioenbeheer en het vermogens- en vastgoedbeheer uitbesteed aan Syntrus Achmea. Het bestuur heeft dit bedrijf gemandateerd voor de hieraan verbonden werkzaamheden.

Syntrus Achmea bestaat uit drie rechtspersonen:

- Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Looptijd van het contract is van 1 januari 2012 en geldt voor onbepaalde tijd. De opzegtermijn ervan is ten minste negen maanden.
- Syntrus Achmea Vermogensbeheer B.V. Looptijd van het contract is van 31 december 2010 en geldt voor onbepaalde tijd. De opzegtermijn ervan is ten minste drie maanden.
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance B.V.. Looptijd van het contract is van 5 juli 2010 en geldt voor onbepaalde tijd. Dit contract kent geen opzegtermijn, omdat het fondsbeleggingen betreft.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Vooruitlopend op verwachte inkomende kasstromen bestaan per balansdatum de volgende investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen):

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Private equity	659	708
	659	708

Liability Overlay Fund: Ieder jaar op 1 april wordt de participatie op € 100 (honderd euro) gezet. Indien de waarde gedurende een jaar onder de € 60 (zestig euro) komt, moeten de participanten bijstorten. Gedurende het jaar steeg de rente aanzienlijk van 2,30% in april naar 2,65% eind november. Bij een rentestijging van 1 basispunt (0,01%), daalt de waarde van de LOF participatie met € 0,60. Uiteindelijk is gedurende het boekjaar 2013 de waarde niet onder de € 60 geweest en is er geen sprake geweest van bijstorten.

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

8.5.11 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het pensioenfonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar 8.6.5. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders die deelnemen aan de pensioenregeling van het fonds doen dit op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

8.6 Toelichting op de staat van baten en lasten

8.6.1 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Werkgevers- en werknemersgedeelte	15.726	12.158
Excedent	259	-
FVP bijdragen	150	248
	<u>16.135</u>	<u>12.406</u>
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken	311	427
	<u>16.446</u>	<u>12.833</u>

De premie voor de houtverwerkende industrie bedraagt 23,5% van de pensioengrondslag (waarvan 1,5% voor de overgangsregeling). De werkgeversbijdrage is 11,75%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 11,75%. De premie voor de jachtbouw bedraagt 22,0% van de pensioengrondslag. De werkgeversbijdrage is 11,5%, de werknemers betalen een eigen bijdrage van 10,5%.

Door de samenvoeging met BPF Jachtbouw zijn de premiebaten in 2013 gestegen met € 3.185. Tevens zijn de premiebaten gestegen door de verlaging van de franchise van € 15.119 in 2012 naar € 13.900 in 2013.

De kostendeekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Kostendeekkende premie	16.897	12.605
Feitelijke premie	16.446	12.833
Gedempte kostendeekkende premie	14.885	10.482

De kostendeekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2012 gepubliceerd door DNB). Het bestuur heeft de gedempte premie vastgesteld die gebaseerd is op een het voortschrijdend gemiddelde van de rentetermijnstructuur per 31 december van de jaren 2008 tot en met 2012. De feitelijke premie is in 2013 hoger dan de gedempte kostendeekkende premie.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kosten pensioenopbouw	14.513	10.038
Pensioenuitvoeringskosten	1.354	1.920
Solvabiliteitsopslag	1.030	723
Mutatie technische voorzieningen voor excassokosten	-	-76
	16.897	12.605

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kosten pensioenopbouw	12.634	8.058
Pensioenuitvoeringskosten	1.354	1.920
Solvabiliteitsopslag	897	580
Mutatie technische voorzieningen voor excassokosten	-	-76
	14.885	10.482

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten. De solvabiliteitsopslag 2013 wordt berekend door het percentage vereist vermogen per 31 december 2012 te vermenigvuldigen met de kosten pensioenopbouw.

Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

8.6.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2013	Directe beleggings- opbrengsten EUR	Indirecte beleggings- opbrengsten EUR	Kosten van vermogensbeheer EUR	Totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	490	-521	-33	-64
Aandelen	11	3.878	-133	3.756
Vastrentende waarden	635	-20.932	-847	-21.144
Derivaten	-	20	-19	1
Overige beleggingen	-	-45	-26	-71
	1.136	-17.600	-1.058	-17.522
		Af: Rendementstoerekening VPL		-74
				-17.596

2012	Directe beleggings- opbrengsten EUR	Indirecte beleggings- opbrengsten EUR	Kosten van vermogensbeheer EUR	Totaal EUR
Vastgoedbeleggingen	490	-469	-24	-3
Aandelen	19	4.335	-133	4.221
Vastrentende waarden	662	39.195	-597	39.260
Derivaten	-2.548	3.337	-40	749
Overige beleggingen	-	237	-30	207
	-1.377	46.635	-824	44.434
		Af: Rendementstoerekening VPL		-292
				44.142

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2013 € 1.058 (2012: € 824). Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2013 € 279,0 (2012: € 556,0)

8.6.3 Overige baten

(x € 1.000)	2013 EUR	2012 EUR
Baten uit herverzekeringen	10	13
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	173	-
Toekenning deel overschot VPL middelen	1.170	-
Toekenning overschot Stichting Uittreden in de Houtverwerkende Industrie	200	-
Effect schattingswijzigingen primostand VPL	-	494
Andere baten	151	43
	1.704	550

Onder de andere baten is opgenomen de kostenvergoeding voor de uitvoering van de VPL regeling ad € 76.

8.6.4 Pensioenuitkeringen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Ouderdompensioen	5.073	5.341
Partnerpensioen	1.145	1.174
Wezenpensioen	35	30
Invalideitspensioen	303	317
Afkopen	1.032	4.813
Overige	-2	-7
	7.586	11.668

De post Afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 300,00 (2012: € 300,00) per jaar.

8.6.5 Pensioenuitvoeringskosten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Bestuurskosten	184	114
Administratiekostenvergoeding	1.097	1.194
Advieskosten	101	214
Actuariële certificering	19	23
Accountantskosten	40	38
Contributies en bijdragen	40	36
Fusiekosten	-	297
Project PHJ 2015	96	-
Overig	5	4
	1.582	1.920

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten 2013: € 138 (2012: € 99) en overige kosten bestuur en overige bestuurskosten 2013: € 46 (2012: € 15). De stijging van de kosten van het bestuur zijn het gevolg van de voorbereiding van het bestuur van zes naar acht bestuursleden en de opleidingen die gevolgd zijn door het bestuur en de deelnemersraad en het verantwoordingsorgaan. Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

Honoraria accountant

(x € 1.000)	EUR Accountant	EUR Overig netwerk	EUR Totaal
2013			
Controle van de jaarrekening	40	-	40
	40	-	40
2012			
Controle van de jaarrekening	38	-	38
	38	-	38

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst. De pensioenuitvoering is volledig uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst die buiten Nederland werkzaam zijn.

8.6.6 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuarieel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

8.6.7 Indexering en overige toeslagen

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van indexering en overige toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

Als de middelen van het pensioenfonds het toelaten, streeft het bestuur ernaar de pensioenaanspraken van de deelnemers te verhogen met het percentage waarmee de lonen in de bedrijfstak voor de Houtverwerkende Industrie op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar. Het bestuur streeft ernaar de ingegane pensioenen en de aanspraken van de gewezen deelnemers te verhogen met het percentage waarmee de prijzen op 1 oktober van het laatst verstreken jaar zijn gewijzigd ten opzichte van 1 oktober van het daaraan voorafgaande jaar. Voor de ontwikkeling van de prijzen wordt aansluiting gezocht bij het 'Consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens, afgeleid', zoals dit cijfer wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek. De toeslagen voor de gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen mogen daarbij niet hoger zijn dan de toeslag voor de actieve deelnemers.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen. Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert namelijk geen gelden voor toekomstige toeslagen. In 2013 is er geen toeslag verleend als gevolg van de lage dekkingsgraad.

8.6.8 Inkoop uit hoofde van VPL-regeling

In 2013 heeft inkoop plaatsgevonden inzake de VPL-regeling. Dit verhoogt de voorziening met € 305 (2012: € 377)

8.6.9 Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 0,351% (2012: 1,544%), zijnde € 1.187 (2012: € 4.784.).

Het rentepercentage is afgeleid van de éénjaarsrente uit de rentetermijnstructuur per begin van het boekjaar zoals gepubliceerd door DNB.

8.6.10 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

8.6.11 Wijziging markttrente

Jaarlijks wordt per 31 december de reële waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging markttrente.

8.6.12 Wijziging overige actuariële uitgangspunten

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Vanaf boekjaar 2013 is de gehanteerde partnerfrequentie gewijzigd omdat uit onderzoek is komen vast te staan dat het verwachte aantal nabestaanden hoger is dan het werkelijk aantal nabestaanden. Er hoeft in werkelijkheid minder vaak partnerpensioenen te worden uitgekeerd dan in de grondslagen rekening wordt gehouden. Dit leidt in het verslagjaar tot een positief resultaat van € 1.177. Tevens is de kostenvoorziening van het fonds ultimo 2013 verhoogd van 2,68% naar 3,02%. Dit geeft een negatief resultaat van € 1.132.

8.6.13 Saldo overdracht van rechten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Saldo overdrachten van rechten		
Inkomende waardeoverdrachten	-1.096	-8
Uitgaande waardeoverdrachten	1.927	206
Subtotaal	831	198
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		
Toevoeging aan de technische voorzieningen	1.245	9
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-2.098	-224
Totaal overige resultaten	-853	-215
Saldo overdracht van rechten	-22	-17

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

8.6.14 Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Kanssystemen		
Sterfte	-1.326	468
Arbeidsongeschiktheid	41	14
Mutaties	-435	419
Totaal kanssystemen	-1.720	901
Overige mutaties		
Overig	103	-1.785
Totaal overige mutaties	103	-1.785
Totaal	-1.617	-884

8.6.15 Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

De wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen bedraagt € 7 (2012: € 1). Hiervan heeft € 7 betrekking op een onttrekking.

8.6.16 Overige lasten

<i>(x € 1.000)</i>	2013	2012
	EUR	EUR
Lasten uit hoofde van herverzekeringen	20	24
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	-	261
Andere lasten	19	29
	39	314

8.6.17 Belastingen

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

De Meern, 13 juni 2014

Namens het bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw,

P.M. Schuil
Werkgeversvoorzitter

A.A.J. Heijnen
Werknemersvoorzitter

9 Overige gegevens

9.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2013 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

9.2 Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen relevante gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

9.3 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw te Tilburg is aan Sprenkels & Verschuren B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2013.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik ondermeer onderzocht of de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegane verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuariële Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen. Gemeten naar de wettelijke maatstaf is ten aanzien van de verplichtingen, aangegaan tot balansdatum, sprake van een reservetekort.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikelen 132 (vanwege een reservetekort) en 137 (vanwege het niet voldoen aan de consistentietoets).

De vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw is naar mijn mening niet voldoende, vanwege het reservetekort.

Amsterdam, 13 juni 2014
drs. Y. Hauet AAG RBA
verbonden aan Sprenkels & Verschuren B.V.

9.4 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de in dit rapport opgenomen jaarrekening over 2013 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw te De Meern gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit balans per 31 december 2013 en de staat van baten en lasten over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het inrichten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de stichting gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Houtverwerkende Industrie en Jachtbouw per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Amstelveen, 13 juni 2014

KPMG Accountants N.V.

F.M. van den Wildenberg RA

10 Nevenfuncties bestuursleden

Hieronder staan de relevante (neven)functies vermeld van de bestuursleden van 2013:

De heer A.J.M. Ceelaert

- Secretary general FEFPEB, EU federation wooden pallet and packaging Manufacturers
- General manager FEIBP, EU federation Brushware Industry
- Algemeen secretaris Nederlandse Emballage/ en Palletindustrie Vereniging EPV
- Secretaris Vereniging HAS
- Secretaris Vereniging van Nederlandse Borstelfabrikanten

De heer A.A.J. Heijnen

- Vereffenaar BPF Betonmortelindustrie
- Vereffenaar BPF Waterrecreatie en Kunststoffen en Houten jachtbouw
- Bestuurslid BPF Bouw

De heer P.M. Schuil

- Voorzitter HAS Vereniging
- Voorzitter Stichting UHI
- Voorzitter Sociaal Fonds voor de Houtverwerkende Industrie
- Cao onderhandelaar HVI

De heer H. Roeten

- Bestuurslid pensioenfonds voor de Tandtechniek
- Bestuurslid pensioenfonds Orsima
- Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds voor de Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf
- Bestuurslid bedrijfstakpensioenfonds Kunststof en Rubberindustrie
- Bestuurslid platform economie en arbeidsmarkt Friesland
- Bestuurslid Programmacommissie/Comité van Toezicht Samenwerkingsverband Noord Nederland SNN
- Zelfstandig ondernemer HarmRoetenAdvies.

De heer M.T.E. Zonnenberg

- Bestuurslid BPF Houthandel (BAC)
- Bestuurslid Stichting Sociaal Fonds voor het Bitumineuze en Kunststof Dakbedekkingsbedrijf
- Lid Raad van Toezicht bij Stichting Sociaal Fonds Schildersbedrijf (A&O Services)

De heer W.J. van Houwelingen

- Controller FNV Bouw
- Bestuurder BPF Bouw

De heer F.F. Faber

- Associe BoerCroon
- Senior Controller a.i. Fri-Jado Retail B.V.
- Associe Akkermans & Partners
- Directeur Financieel Advies Bureau F.F. Faber B.V.

Mevrouw P.A. de Bruijn

- o Cao overleg Hiswa vereniging als adviseur en onderhandelaar
- o Bestuurslid Sociaal Fonds Hiswa
- o Bestuurslid BPF Vlakglas
- o Bestuurslid pensioenfonds Zorg en Welzijn
- o Lid Raad van Toezicht Oosterpoort

11 Begrippenlijst

Aandelen- en onroerendgoedrisico

Dit is het koersrisico van beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten.

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

APP (Actuariële Principes Pensioenfondsen)

Regelgeving omtrent de financiering van pensioenen, wordt gevolgd door nFTK.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Concentratierisico

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Corporate Governance

Goed ondernemerschap; onder andere integer en transparant handelen door het bestuur, alsmede goed toezicht hierop. Ook het afleggen van verantwoording over het uitgevoerde beleid en het toezicht hierop valt eronder.

Dekkingsgraad

De waarde van het pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Deposito

Tegood bij een bankinstelling, waarover eerst na verloop van een overeengekomen tijdsduur (maximaal 2 jaar) kan worden beschikt.

Derivaat

Financieel contract waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Duration

Gewogen gemiddelde looptijd van een lening. Maatstaf om de prijsgevoeligheid van de lening te bepalen voor renteveranderingen.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor in de toekomst te hanteren waarderingsmethoden.

Geamortiseerde kostprijs

Bedrag waarvoor het financieel actief of de financiële verplichting bij de eerste opname in de balans wordt opgenomen, verminderd met aflossingen op de hoofdsom en verminderd met eventuele afboekingen wegens bijzondere waardeverminderingen of oninbaarheid.

High Yield

Hoogrenderende obligaties, uitgegeven door ondernemingen met een lage kredietwaardigheid.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de beleggingen aantast in termen van koopkracht.

Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers of de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

IT-risico

Het IT-risico is het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd en ondersteund worden door IT.

Juridisch risico

Het juridisch risico is het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Landenrisico

Het landenrisico is risico dat buitenlandse debiteuren (waaronder overheden) niet meer aan hun verplichtingen kunnen voldoen als gevolg van macro-economische instabiliteit, problemen in het financiële systeem of politieke omstandigheden.

Liquiditeitsrisico

Dit is het risico dat een belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

Omgevingsrisico

Het omgevingsrisico is het risico als gevolg van buiten de instelling of groep komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke.

Outperformance

Er wordt een beter resultaat behaald dan de benchmark.

Prijrisico

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Reële waarde

Het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen terzake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn. Om aan te sluiten op het toenemende gebruik(ook internationaal) van het begrip reële waarde('fair value') wordt dit begrip gehanteerd.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentedekking

Financieringsvorm waarin de betaalde premies gelijk zijn aan de contante waarde van de aanspraak die in dat jaar begint.

Renterisico

Renterisico is het risico dat een rentebeweging de financiële situatie van het pensioenfonds negatief beïnvloedt.

Solvabiliteit

Het vermogen dat op langere termijn aanwezig moet zijn om de verplichtingen te kunnen nakomen.

Solvabiliteitsrisico

Dit is het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de technische voorzieningen.

STAR (Stichting van de Arbeid)

Een landelijk overlegorgaan van de centrale organisaties van zowel werkgevers als werknemers in Nederland.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Swaption

Een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen.

Tegenpartij- of settlementsrisico

Dit is het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen.

Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden (al dan niet binnen een groep, al dan niet aan de sponsor) uitbestede werkzaamheden, dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel, worden geschaad.

Underperformance

Er wordt een slechter resultaat behaald dan de benchmark.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Vrijstelling

Vrijstelling van de verplichte deelneming aan de pensioenregeling van het bedrijfstakpensioenfonds.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.